

Kamp om **KLASSEKAMPEN**

**En institusjonsanalyse av Klassekampen med fokus på
redaktørskiftet i 1997 og utviklingen av redaktørrollen i avisa**

Hovedfagsoppgave for graden cand.philol.

Ingrid Stranger-Thorsen

Institutt for medier og kommunikasjon

Universitet i Oslo

Våren 2006

Sammendrag

Klassekampen var opprinnelig partiavis for AKP (m-l), og har gjennomgått store endringer siden etableringen i 1969 og fram til i dag. I denne hovedoppgaven undersøkes Klassekampens historie, med fokus på perioden etter innføringen av en egen formålsparagraf i avisa i 1991. Det er utviklingen av redaktørrollen og Klassekampens transformasjon fra partiavis til uavhengig avis med profesjonsforankring, som skal analyseres. I perioden etter innføringen av formålsparagrafen har Klassekampen hatt fire redaktører: Sigurd Allern (1979–1995), Paul Bjerke (1995–1997), Jon Michelet (1997–2002) og Bjørgulv Braanen (2002–). I møte med forskjellige rammebetingelser og parti- og samfunnspolitiske utfordringer, utformet disse fire Klassekampens redaktørrolle forskjellig. Oppgaven handler om utviklingen av redaktørrollen i Klassekampen beskrevet gjennom de fire redaktørenes rolleforståelser, samt redaktørskiftet fra Paul Bjerke til Jon Michelet i 1997s betydning for utviklingen av redaktørrollen og dagens avisinstitusjon. Til grunn for analysen ligger historisk-sosiologiske perspektiver på norsk presse og redaktørrolle. Det er gjort intervjuer av de fire redaktørene og analysen bygger på disse intervjuene og historiske kilder som styreprotokoller fra Klassekampen, intern-notater, avisoppslag og debattinnlegg på internett-forumet *KK-forum*.

Abstract

Klassekampen was originally a newspaper founded by the communist party AKP (m-l) in 1969. In this thesis *Klassekampen*'s history will be explored, focusing on the more recent history after the start of the papers secession in 1991. The development of the role of the editor in chief, and *Klassekampen*'s transformation from a political party's newspaper to an autonomous paper will be analysed. Since 1991 *Klassekampen* has had four editors in chief: Sigurd Allern (1979–1995), Paul Bjerke (1995–1997), Jon Michelet (1997–2002) and Bjørgulv Braanen (2002–). Facing different economical, social and political changes and conditions, these four editors in chief have conducted their role as editors of *Klassekampen* differently. The development of the role of the editors in chief will be analysed based on the understanding these four editors have of their role. Also, the exchange of Paul Bjerke with Jon Michelet as editor in 1997, and the consequence this had on the development of the role as editor-in-chief and today's *Klassekampen*, will be explored. The analysis includes historical-sociological perspectives on the history of Norwegian press and on the development of role of the editor in chief. The analysis is based on interviews of the four editors in chief, historical documents such as board protocols, writings on the Internet-forum *KK-forum*, and several newspaper clippings.

Takk til...

Takk til Klassekampen og til redaktørene Sigurd Allern, Paul Bjerke, Jon Michelet og Bjørgulv Braanen for deltagelse i prosjektet. Deres velvilje har vært avgjørende for at denne studien kunne realiseres. Når det hele nå er ferdigstilt er det imidlertid jeg alene som bærer ansvaret for det som her står å lese.

Takk til Institutt for Journalistikk og stiftelsen Fritt Ord for økonomisk støtte til oppgaven. Mange takk til veileder Terje Rasmussen for konstruktive tilbakemeldinger og gode råd (2004-2006), og til biveileder Helge Rønning for oppstartshjelp i 2002. Venner, familie og studiekollegaer har bidratt med uvurderlig interesse og oppmuntring underveis. En stor takk til Cecilie og Kari for gjennomlesing og kommentarer, og til Ellen for kjempejobben med å korrekturlese oppgaven. Til sist en spesiell takk til Finn Olav for mange gode innspill, diskusjoner og stor tålmodighet mens arbeidet har pågått.

Ingrid Stranger-Thorsen

Universitetet i Oslo, 25.04.06

INNHOLDSFORTEGNELSE	7
1. KAMP OM KLASSEKAMPEN	9
<i>Problemstilling</i>	<i>11</i>
<i>Oppgavens struktur</i>	<i>11</i>
2. METODEVALG	12
2.1 INDUKTIV METODE OG EKSPLORERENDE SOSIOLOGI	12
2.2 HISTORISK SOSIOLOGI	13
<i>Begrepsavklaringer</i>	<i>13</i>
2.3 KILDEMATERIALE	15
<i>Kvalitative intervjuer</i>	<i>15</i>
<i>Dokumentanalyse</i>	<i>17</i>
<i>KK-forum</i>	<i>21</i>
3. PROFESJONALISERING AV NORSK PRESSE	24
3.1 AVPARTIFISERING AV NORSKE AVISER	24
3.2 AUTONOMISERING AV NORSK JOURNALISTIKK	26
3.3 UTVIKLINGEN AV EN NORSK REDAKTØRROLLE	28
3.4 MÅL OG MIDDEL I NORSK PRESSEPOLITIKK	30
3.5 MENINGSBÆRENDE AVISER	32
4. KLASSEKAMPEN: FRA PROPAGANDA TIL EN PROFESJONALISERT PARTIAVIS	35
4.1 DEN MARXIST-LENINSTISKE BEVEGELSEN	35
4.2 KLASSEKAMPEN SOM PARTIPROPAGANDA	36
4.3 ETABLERINGEN AV KLASSEKAMPEN SOM DAGSAVIS	40
4.4 FRA ET PARTI MED EN AVIS, TIL EN AVIS MED ET PARTI	41
5. FRA PARTIAVIS TIL "HELE VENSTRESIDAS DAGSAVIS"	44
5.1 INNFORINGEN AV EN EGEN FORMÅLSPARAGRAF	44
5.2 UTVIDELSE AV EIERMASSEN	46
5.3 SIGURD ALLERNS REDAKTØRROLLE	48
6. UNDERTRYKT MOTVILJE BLIR TIL ÅPEN KONFLIKT	51
6.1 SIGURD ALLERNS AVGANG	51
6.2 PAUL BJERKE OVERTAR SOM REDAKTØR	53
6.3 KAMP OM KULTURAVISA	56
6.4 TUNGRODD STRATEGIARBEID	60
<i>"Klassekampen kan ikke fortsette som nå"</i>	<i>61</i>
6.5 KK-FORUM	63
6.6 FLERE UTFORDRINGER FOR KLASSEKAMPEN	67

7. 1997: KLASSEKAMPENS ANNUS HORRIBILIS	71
7.1 AVSETTELSEN AV PAUL BJERKE	71
<i>Styrebehandling</i>	71
<i>Oppsigelse av Bjerke</i>	74
7.2 AVSKJEDIGELSEN I LYS AV REDAKTØRPLAKATEN	77
7.3 PAUL BJERKES REDAKTØRROLLE	79
8. REETABLERING AV KLASSEKAMPEN	82
8.1 OFFENTLIG SKITTENTØYVASK	82
<i>Jon Michelet som redaktørkandidat</i>	84
8.2 "DETTE ER EN KRIG OM LINJA FOR KLASSEKAMPEN"	85
8.3 TILBAKE TIL AKTIVISTAVISA	87
<i>Fondet og foreninga for venstresidas dagsavis</i>	90
8.4 REDAKSJONELL UAVHENGIGHET?	92
8.5 JON MICHELETS REDAKTØRROLLE	94
9. ETABLERING AV EN AUTONOM REDAKTØRROLLE	96
9.1 BJØRGULV BRAANEN TIL KLASSEKAMPEN	96
9.2 KLASSEKAMPENS BRYTER MED KK-FORUM	97
9.3 BRAANENS STRATEGISKE GREP	99
9.4 BJØRGULV BRAANENS REDAKTØRROLLE	101
10. REDAKTØRSKIFTET I 1997 OG UTVIKLING AV REDAKTØRROLLEN	104
10.1 HISTORISKE PARALLELLER TIL REDAKTØRSKIFTET I KLASSEKAMPEN 1997	104
10.2 REDAKTØRSKIFTETS BETYDNING FOR BRAANENS ALBUEROM	108
10.3 DET NORSKE REDAKTØRINSTITUTTET	111
10.4 DAGENS AVISINSTITUSJON	113
10.5 REDAKTØRROLLEN I KLASSEKAMPEN: EN OPPSUMMERING	115
11. AVSLUTNING	118
12. REFERANSELISTER	121
12.1 LITTERATURLISTE	121
12.2 ANNET KILDEMATERIALE	124
12.3 MUNTLLIG KILDEMATERIALE	130
12.4 PENSUMLISTE	130
APPENDIX	131

1. Kamp om Klassekampen

Ville Klassekampen kunne være en spydspiss for et radikalt venstreparti? Ja. Men ikke med den rådende politiske linja som fungerer som en illusjonsfabrikk om Arbeiderpartiet

Jorun Gulbrandsen 12.12.05a

I desember 2005 stod det å lese på Klassekampens forside at AKPs leder, Jorun Gulbrandsen, mislikte avisas politiske profil. Gulbrandsen hevdet at Klassekampen var blitt ”venstresidens *Se og Hør*” og at avisa var mer opptatt av Sosialistisk Venstrepartis interne forhold, enn å være en spydspiss for et radikalt venstreparti (Gulbrandsen 12.12.05a). Kommentator i Dagsavisen, Mode Steinkjer, kommenterte Gulbrandsens utspill slik: ”Akkurat da Klassekampen begynte å bli en interessant og bred avis for venstresida, grep AKPs leder Jorun Gulbrandsen etter sigden. Slik hun har gjort før” (Steinkjer 14.12.05). Det var nemlig ikke første gang Gulbrandsen og AKP hadde frontet sine meninger om Klassekampens redaksjonelle profil. Forrige gang, i 1997, endte det med at partiet erstattet redaktør Paul Bjerke med Jon Michelet. Redaktørskiftet førte til journalistflukt og abonnementssvikt, og fikk vesentlige konsekvenser for Klassekampens journalistiske omdømme. Med god kjennskap til avisas historie kalte dagens redaktør, Bjørgulv Braanen, Gulbrandsens kritikk for ”småskåren” og uttalte at utspillet ikke kunne tolkes som annet enn et mistillitsforslag mot ham som redaktør (Braanen 13.12.05, Brække 13.12.05). Gulbrandsen dementerte dette, og hevdet: ”Det tenkte jeg ikke på. Men det er kanskje fordi jeg er altfor naiv” (Brække 13.12.05). Gulbrandsens naivitet var det imidlertid få som trodde på. Både de tidligere redaktørene Sigurd Allern og Paul Bjerke, og kommentatorer og journalister i Dagbladet, Dagsavisen, Aftenposten og Klassekampen, sammenlignet alle sammen Gulbrandsens kritikk i 2005 med redaktørskiftet i 1997.¹

Foruten at Jorun Gulbrandsens kritikk av Klassekampen brakte fram minner om redaktørskiftet i 1997, resulterte også utspillet i en debatt hvorvidt om AKP burde selge sine resterende aksjer i Klassekampen og gi slipp på den siste rest av kontroll over Klassekampen. Debatten munnet ut i et konkret forslag fra forlagene Pax og Oktober som sammen bød tre millioner kroner for AKPs 20 pst eierandel i Klassekampen. På vegne av AKP takket

¹ Brække 13.12.05; Brække 14.12.05; Myhr 14.12.05; Wiese 14.12.05; Steinkjer 14.12.05; Stanghelle 15.12.05; Rønsen 16.12.05.

Gulbrandsens nei til tilbudet.² Debatten om, og eventuelt hvordan, AKP skulle selge seg ut av Klassekampen, har eksistert siden avisa fikk en egen formålsparagraf i 1991. Selv om Klassekampen ikke lenger var AKPs partiorgan, beholdt nemlig AKP aksjemajoriteten i avisa. da formålsparagrafen ble innført. AKPs fortsatte kontroll over Klassekampen hadde historiske og ideologiske forklaringer, blant annet knytte til partiets ideologiske storhetstid på 1970-tallet og etableringen av Klassekampen som dagsavis i 1978. Slik AKP (m-l)s partihistorie er egenartet i norsk politisk historie, utgjør Klassekampen en spesiell grein av norsk pressehistorie.³ I samme periode som Klassekampen ble etablert som partiavis i 1969, og mens avisa utover 1970-tallet ble preget av stadig sterkere politisk dogmatisme, begynte de fleste andre norske aviser å svekke eller bryte forbindelsene til sine politiske eierparti. Klassekampen var imidlertid etablert i opposisjon til det borgerlige samfunn og distanserte seg fra den samfunnsmessige utviklingen som omga avisa. Profesjonsutviklingen og avpartifiseringen i norsk presse fikk derfor ikke konsekvenser for Klassekampen før økonomiske problemer på slutten av 1970-tallet tvang AKP (m-l) til å akseptere profesjonalisering av avisa for å redde Klassekampen som dagsavis. I løpet av 1980-tallet gjennomgikk derfor Klassekampen en ugjenkallelig profesjonaliseringsprosess. For AKP (m-l) brakte imidlertid 1980-tallet med seg et vesentlig medlemsfravall og en betydelig politisk marginalisering. Klassekampen som dagsavis, og partiets fortsatte innflytelse i avisa, ble derfor utvilsomt partiets største politiske suksess.

AKPs majoritetskontroll over Klassekampen vedvarte helt til de økonomiske konsekvensene etter redaktørskiftet i 1997 førte til at partiet måtte selge seg ned i aksjeandel. I dag eier AKP 20 pst av Klassekampens aksjer, men på grunn av en eierstruktur med spredning av eierandeler på mange små eiere, representerer denne eierandelen fortsatt betydelig organisatorisk innflytelse i avisa. Debatten om AKPs nedsalg, som ble aktualisert av Gulbrandsens utspill i desember 2005, går til kjernen av spørsmålet om avisa bør løsrives helt fra sitt politiske opphav. Gulbrandsens utspill, og avslaget på forlagenes tilbud, viser at AKP fortsatt ønsker innflytelse over Klassekampen. Klassekampens uavhengighet beskyttes imidlertid i dag av en avisas og styrets tilslutning til redaktørplakaten, avisas profesjonsidealer, og ikke minst av Klassekampens redaktørs autonomi.

² Dagens medier 16.12.05; Brække 19.01.06; Braanen 20.01.06; Brække 04.02.06

³ Jeg refererer til Arbeidernes kommunistpart (marxist-leninstene) (AKP (m-l)) som partinavn fra 1973 til 1991. I 1991 ble appendikset (m-l) fjernet fra partinavnet på partiets landsmøte. Etter 1991 refereres partiet til som AKP.

Problemstilling

Klassekampen autonomiseringsprosess vakte min interesse da avisa hadde en storstilt egenkampanje i 2002. Den gang skrev avisa at AKP skulle selge seg ned i eierandel for at Klassekampen skulle realisere sin målsetting fra 1991 om å bli ”hele venstresidas dagsavis”. AKPs aksjenedsalg, og Klassekampens uttalte distanse til partiet, stod for meg som paradokser i lys av AKPs reaksjon på Klassekampens uavhengighet, bare få år tidligere. Jeg ønsket derfor å undersøke redaktørskiftet i 1997 i lys av avisas historie og autonomiseringsprosess, med særlig fokus utviklingen av redaktørrollen i avisa. I perioden etter innføringen av formålsparagrafen har Klassekampen hatt fire redaktører: Sigurd Allern (1979–1995), Paul Bjerke (1995–1997), Jon Michelet (1997–2002) og Bjørgulv Braanen (2002–). For å analysere Klassekampens transformasjon til en moderne avisinstitusjon har jeg undersøkt disse fires forståelse av egen redaktørrolle og undersøkt om redaktørskiftet i 1997 innvirket på utviklingen av redaktørrollen og Klassekampen som avisinstitusjon. Analysens hovedfokus er redaktørskiftet i 1997, redaktørrollens utvikling, dagens avisinstitusjon og Klassekampens forhold til det norske redaktørinstituttet. Til grunn for oppgaven ligger historisk-sosiologiske perspektiver på norsk presse og redaktørrolle, og en analyse av de fire redaktørenes rolleforståelse og historisk kildemateriale.

Oppgavens struktur

I kapittel 2 beskrives metodevalg og operasjonalisering av oppgavens problemstilling, og kapittel 3 handler om samfunns- og profesjonsutviklingen i løpet av Klassekampens levetid. Kapittel 4–9 er en kronologisk historisk analyse av Klassekampens utvikling. Kapittel 4 beskriver Klassekampens historie som partiavis, og kapittel 5 omhandler innføringen av en egen formålsparagraf og Sigurd Allerns redaktørrolle. Kapittel 6 beskriver overgangen fra Sigurd Allern til Paul Bjerke og debattene om Klassekampens kulturredaksjon i 1996. I kapittel 7 analyseres AKPs avsettelse av Bjerke og Bjerkes redaktørrolle, og i kapittel 8 analyseres konsekvensene av ansettelsen av Jon Michelet og Michelets redaktørrolle. Kapittel 9 handler om Bjørgulv Braanen og hans redaktørgjerning og -rolle. I kapittel 10 oppsummeres oppgaven i en analyse av redaktørskiftet i 1997s historiske paralleller, redaktørskiftets betydning for dagens redaktørrolle, det norske redaktørinstituttet, utviklingen av dagens avisinstitusjon og en oppsummering av redaktørrollen utvikling. Oppgaven avsluttes med avsluttende bemerkning til problemstillingen i kapittel 11.

2. Metodevalg

Det knytter seg både sosiologiske og historiske aspekter til problemstillingen om utviklingen av redaktørrollen i Klassekampen. I det følgende beskrives metodevalgene som er gjort for å operasjonalisere problemstillingen.

2.1 Induktiv metode og eksplorerende sosiologi

Arbeidet med denne studien av Klassekampen har vært preget av en stadig utvikling og gradvis fordypning i problemstillingens ideografiske og nomotetiske aspekter og det er både Klassekampen både som institusjon, og som en del av en større sammenheng som skal undersøkes. I utgangspunktet var det de ideografiske sidene ved Klassekampen som avisinstitusjon, som stod i fokus. Utover i arbeidet åpnet det seg imidlertid også perspektiver av mer overordnet og generaliserende art, der Klassekampens utvikling og relevans i en større samfunnsmessig og profesjonsmessig kontekst kom til syne. Dette førte til at oppgavens problemstilling ble mer nyansert, og at analysen av redaktørskiftet i 1997 endret seg. En slik sosiologisk eksplorerende metode er beskrevet som: "(...) the systematic generation of theory from data acquired by a rigorous research method. Grounded theory is not findings but rather is an integrated set of conceptual hypotheses. (...) Grounded theory is the discovery of what is there and emerges" (Glaser 1998: 3-4). Gjennom en ikke-tvungen observasjon og sammenstilling av alt datamateriale i en kontinuerlig, akkumulativ prosess har materialets sammenheng, kronologi og forskningsspørsmål trådt fram. Jeg har revurdert hypoteser i forhold til eksisterende data, nye data og nye hypoteser, i en kontinuerlig rullerende prosess. Arbeidets prosessuelle karakter resulterte i at analysen vekslet mellom fokus på det historiske og sosiologiske. Forskingsprosessen har vært induktiv, akkumulativ og utforskende, og kunnskap om Klassekampen historie og fortolkning av redaktørrollens utvikling har kommet gradvis. Jeg forberedte meg til intervjuene ved å sette meg inn i Klassekampens historie, men det var først i dialog med redaktørene at denne kunnskapen ble reell for meg. Utover i arbeidet trådte også de sosiologiske perspektivene i materialet fram. Fokuset i intervjuene endret seg dermed fra et historisk perspektiv i intervjuet med Sigurd Allern, til et sterkere fokus på redaktørrollen i intervjuet med Bjørgulv Braanen. Siden intervjuene ble gjennomført i kronologisk rekkefølge, bidro arbeidets prosessuelle karakter til en hermeneutisk prosess der oppgavens fokus utviklet seg og ble dypere underveis.

2.2 Historisk sosiologi

Historisk sosiologi er en historisk orientert samfunnsvitenskaplig tradisjon som søker å konstruere teorier ved empirisk forskning på tvers av tradisjonelle fagdisipliner. Den historisk-sosiologiske tradisjonen hevder at sosiologifagets og historiefagenes felles målsetting var forståelsen av samfunnets sosiale strukturingsprosesser. En av de tidligste eksponentene for tradisjonen var Philips Abrams (1982) i boka *Historical sociology*, som søkte en prosessorientert forskning som så alternativer til den polariserende sosiologiske tenkningen om aktør versus struktur. Martin Eide er eksponent for historisk-sosiologisk medieforskning i Norge. Han har hevdet at det bør være "mulig å fastholde en faglig ambisjon om en grunnleggende human- og samfunnsteoretisk orientert medieforskning. Innenfor mediehistorisk forskning burde dette være selvsagt" (Eide 1998: 51). I artikkelen "Den sosiologiske fantasi og journalistikkforskningen eller den journalistiske fantasi og sosiologien" (Eide 1993) etterlyser Eide sosiologisk fantasi, eller en evne til å ta et forskningsmessig grep som "særpreges av en evne til å se sammenhenger mellom struktur, aktør og historie. Appellen til den sosiologiske fantasi er for så vidt ikke mer enn en insistering på en kontekstuell forståelse" (Eide 1993: 18-19). Eide er inspirert av Giddens' begrep om den doble hermeneutikk som handler om en sosiologisk prosessering av de sosiale aktørenes fortolkning av egen livsverden. Forskningen rekonstruerer aktørenes selvforståelse i samfunnsvitenskapelige, erfaringsfjerne begreper (Gilje 1995). På bakgrunn av en slik fortolkende sosiologi, innen rammene av en historiske kontekstualisering, forsøker denne oppgaven om Klassekampen å finne sin plass. Redaktørskiftet i Klassekampen er oppgavens historiske fokus, mens utviklingen av redaktørrollen og det sosiologiske institusjonsanalytiske perspektivet bidrar både til å belyse nyanser i dette historiske caset samt legger grunnlaget for å sette Klassekampen inn i en større samfunns- og profesjonsmessig kontekst.

Begrepsavklaringer

Eide bruker Anthony Giddens' hermeneutisk orienterte samfunnsteori og hans strukturasjonsteori som inspirasjon for sine historisk-sosiologiske studier. Giddens anlegger et hermeneutisk, prosessuelt perspektiv på forholdet mellom aktør og struktur. Han hevder at strukturer både muliggjør, og utgjøres av, menneskelig handling (Eide 1998: 54). Vesentlig for denne forståelsen er at strukturer ikke er materielle rammeverk eller systemtvang, men strukturelle egenskaper i et sosialt system. Handling og struktur blir dermed ikke en dualisme, en motstridende dobbelthet, men en dualitet, en forenelig dobbelthet. Institusjonsbegrepet er et uttrykk for en slik strukturert sosial praksis. En sosial institusjon består av sosiale praksiser, relasjoner og normer som regelmessig og kontinuerlig gjentas, og som har betydning for de

omkringliggende sosiale strukturer (Abercrombie 1994: 216). I sin doktorgradsavhandling om VG beskriver Eide hvordan han i Giddens' strukturasjonsteori ser "avisen som institusjon – det vil si som kronisk reproducerer regler og ressurser, som *praksiser* med utstrekning i tid og rom" (Eide 1998: 67). Eide hevder videre at hans studieobjekt i VG-studien er historiske endringer i relasjoner, i figurasjoner innad i avisinstitusjonen og mellom avisen og samfunnet. I Eides figurasjoner forutsetter strukturene og aktørene hverandre, og roller oppstår og tar sin form som et resultat av dialektikken mellom de to. Eides figurasjonsforståelse består imidlertid ikke av statiske eller rigide strukturer, men utgjøres av både materielle og immaterielle størrelser på mikro og makronivå. Eide skriver: "En avisinstitusjon i endring skal søkes forstått i lys av dens sosiale relasjoner, aktørers handlinger og sosiale strukturer" (Eide 1998: 57). I det følgende skal et tilsvarende institusjonsperspektiv anlegges på Klassekampen og relasjonelle praksiser knyttet til redaktørrollen, undersøkes.

Journalistikkforsker Rune Ottosen hevder journalistrollen utviklet seg i et journalistisk rom i "krysningen mellom ulike konfliktlinjer innenfor en historisk akse der markedet har overtatt de politiske miljøenes kontroll over medieøkonomien" (Ottosen 2004: 20). I sin modell trekker også Ottosen veksler på Anthony Giddens' strukturteori for å si noe om frihetsgraden og relasjonen mellom journalistenes individuelle valg, og om omkringliggende strukturers innflytelse på valgene. Ottosen hevder at Giddens' strukturasjonsteori er spesielt anvendelig for å se på hvordan spesifikke journalistikk-kulturer vokser fram i enkelte avishus, og hvordan avisenes sjel setter seg i veggene (Ottosen 2004: 18). Begrepet "redaktørrolle" er knyttet til det sosiologiske rollebegrepet som betegner aktørenes handlinger og selvforståelse, og kan beskrives som etablerte, individuelle handlingsmønstre som inngår i institusjonsbegrepet (Abercrombie 1994: 216). I boka om den norske redaktørrollens historie, *Den redigerende makt* (2000), skriver Martin Eide at redaktørrollens framvekst er knyttet til den samfunns-historiske utviklingen, personene som har bekledd stillingene, pressehistorien, journalistikkens utvikling, ytringsfrihet og demokrati. I det følgende skal praksiser og relasjoner knyttet til redaktørrollen og Klassekampen som institusjon analyseres. Når jeg snakker om det norske redaktørinstituttet mener jeg redaktørrollen satt inn i en bredere samfunnsmessig sammenheng. Nils E. Øy definerte begrepet redaktørinstitutt for Redaktørforeningen og knyttet det til de mer formelle aspektene ved redaktørrollen, altså samfunnsforhold som lovverk, myndighet i henhold til redaktørplakaten, redaktøransvaret, etc (Øy 1998). Eksempelvis er lovfesting av redaktørplakaten et spørsmål som vedrører redaktørinstituttets stilling.

2.3 Kildemateriale

Kildene og metodene er valgt for å utfylle, bekrefte eller avkrefte hverandre. Arbeidet med intervjumaterialet, dokumentanalysen og KK-forum har vært prosessuelt, altså at jeg har gjort meg kjent med kildene, undersøkt dem i lys av annen informasjon, forfulgt annet materialet og vendt tilbake til den enkelte kilden flere ganger underveis. På denne måten har noen kilder tilbudt stadig ny kunnskap og nye perspektiver, mens enkelte kilder og forståelser har blitt avkreftet og forlatt underveis. Sosiologen Else Jerdal fremmer i artikkelen ”Forskning som oppdagelsesreise” to postulat om forskningsprosessen. For det første hevder hun at man ikke kan formulere en klar og presis problemstilling før man har blitt kjent med forskningsobjektet, og for det andre at forskningen handler om konstruksjon av studieobjektet distansert fra aktørenes erfaringsnære fortolkning, altså om å gjøre objektet til sitt eget (Jerdal 1998: 24). For meg har dette handlet om en erfaring med skriveprosessen som har vært nært forbundet med arbeidets hermeneutiske og eksplorerende perspektiver.

Kvalitative intervjuer

Jeg intervjuet Sigurd Allern, Paul Bjerke, Jon Michelet og Bjørgulv Braanen., de fire som hadde vært redaktører av Klassekampen siden avisa var partiavis. Intervjuene ble gjort kronologisk.⁴ Jeg snakket med hver redaktør i anslagsvis to timer, i Allerns tilfelle over to dager. Intervjuene var semistrukturerte. Jeg forberedte en intervjuguide som utgangspunkt for samtalen, men dialogen i intervjusituasjonen forholdt seg kun løselig til denne guiden (se eksempel på intervjuguide i vedlegg 1). Alle intervjuene ble tatt opp på bånd og transkribert før neste intervju ble gjennomført. Transkripsjonene har vært viktige og jeg har vendt tilbake til materialet på flere stadier i arbeidet. Alle informantene fikk tilbud om å godkjenne direkte og indirekte sitater. Ved sitatsjekk foreslo alle fire mindre, nyanserende endringer i ordlyd i sine sitater og disse endringene ble gjort. I sin svar-e-post om sitatene kom Bjerke med en presisering av sin forståelse av konflikten omkring Røssaak, og også Michelet ønsket en presisering tatt med i teksten.⁵ Presiseringene som er kommet i etterkant av intervjuene er synliggjort i referansene. Jeg hadde også en samtale med Klassekampens disponent, Marga van der Wal, i Klassekampens lokaler 20.10.05 som en del av datainnsamlingen.

⁴ Sigurd Allern ble intervjuet 12. og 15. april 2005 på hans kontor ved Institutt for medier og kommunikasjon (IMK), Paul Bjerke ble intervjuet 4. juli 2005 i møtelokale på IMK, Jon Michelet 29. juli 2005 i Bibliotekbaren på Bristol, og Bjørgulv Braanen 31. august 2005 på hans kontor i Klassekampen i Grønlandleiret 31, Oslo.

⁵ Se avsnitt 6.3 *Klassekampen kontroversielle kulturprofil*, s 51 og avsnitt under kapittel 8.1, *Michelets rolle i konfliktene*, s 81

I framstillingen av de historiske forholdene har dokumentanalysen gitt historien et skjelett, mens intervjumaterialet har gitt fortellingen kjøtt og blod. Intervjuene har vært særlig egnet til å belyse tanker, handlinger og personenes historie (Fog 1994: 47). Hans Fredrik Dahl påpeker i sin metodebok for mediefag at for historiske studier er forskeren prisgitt kilde-materialet som andre har etterlatt seg. Historikeren kan ikke, som eksempelvis en kvantitativ forsker, velge sine studieobjekter (Dahl 2004: 54). Jette Fog i *Med samtalen som utgangspunkt* hevder at et casestudies intervjuobjekter i stor grad vil gi seg selv, siden de må hentes fra det univers som caset utgjør (Fog 1994: 175). Utvalget av informanter til denne oppgaven om Klassekampen har vært et dilemma. Som en historisk studie ville det være ønskelig at så mange historiske kilder som mulig kunne komme til orde i oppgaven og det kan tenkes at det kunne vært anlagt en bredere datainnsamling som for eksempel kunne omfattet intervjuer av styrelederne i Klassekampen. For den mer sosiologiske analysen av redaktørrollen var det imidlertid kun redaktørintervjuene som kunne gi meg et innblikk i redaktørenes egen verdensfortolkning. Med et historisk case som ligger nært i tid og som strekker seg fram mot dagens avisinstitusjon, var det imidlertid helt nødvendig å avgrense valg av kildemateriale. Dersom informantutvalget knyttet til oppgavens historiske case hadde blitt utvidet, ville dette ressursmessig og i presentasjonen av materialet gått på bekostning av analysen av redaktørrollen. Det historiske ville dermed i stor grad forskjøvet de sosiologiske perspektivene, og til dels ville de ideografiske perspektivene blitt stående unyansert av de nomotetiske perspektivene som fulgte av den sosiologiske analysen. Det ville dermed vært vesentlig mer problematisk å presentere en helhetlig forståelse av Klassekampen som institusjon i dagens presseoffentlighet. Å begrense valget av informanter til de fire redaktørene var med andre ord et historisk-sosiologisk kompromiss.

I intervjusituasjonene opplevdes det som en utfordring at alle mine informanter har lang erfaring som journalister og redaktører. Alle fire optrådte i større eller mindre grad som profesjonelle intervjuobjekter. De gjorde seg refleksjoner omkring sin rolle som intervjuobjekt og det at jeg skulle foreta en fortolkning og en framstilling av dem og deres utsagn i etterkant. To av redaktørene presiserte for meg at de var uforberedt fordi de ønsket å gi en oppriktig, ikke strategisk, respons på mine spørsmål. De utviste med andre ord en metabevissthet og kildekritikk som gikk utover deres egen informantrolle, ved at de satte seg i mitt sted som intervjuer og fortolker. Fordi sannhet er et relativt begrep, fryktet jeg at informantenes bevissthet om forholdet mellom det å være både aktør og kilde ville påvirke deres respons på mine spørsmål. Siden den hermeneutiske fortolkningsprosessen begynner allerede i intervjusituasjonen, er et skille mellom intervju og analyseprosess i realiteten fiktivt. Man

fortolker og analyserer under hele prosessen (Fog 1994: 13). Jeg valgte å synliggjøre mye av min fortløpende fortolkning underveis gjennom oppfølgingsspørsmål, delvis for å teste deres respons, og delvis for å etablere en tillit i intervjusituasjonen. Jeg opplevde imidlertid at informanternes forståelse for, og kjennskap til, intervjudialogens dynamikk førte til at de ga tilsynelatende oppriktig respons på mine spørsmål, også når det innbar refleksjoner som satte dem selv i mindre fordelaktig lys. Tilbakemeldingene på sitatgodkjennelsen synliggjorde at også informantene var noe skeptisk til en potensiell agenda fra min side. Mellom intervjuene og sitatsjekken hadde det, som innledningsvis nevnt, kommet et utspill fra AKP som brakte redaktørskiftet i 1997 lenger fram i alles bevissthet. En av redaktørene uttrykte det som at han var blitt mer ”konfliktsky” siden intervjuet var foretatt, og at han derfor hadde større skepsis mot min studie av Klassekampen enn innledningsvis. Ingen sitater ble imidlertid trukket eller vesentlig endret.

Dokumentanalyse

Forskjellige typer dokumenter har spilt ulike roller i arbeidets forskjellige stadier. Innledningsvis brukte jeg alle tilgjengelige avisartikler om redaktørskiftet i 1997 og historiske tekster om Klassekampen for å få en oversikt over og forståelse for problemstillingens bakgrunn. Av informantene fikk jeg god hjelp til å finne flere og annerledes kilder. Allern ga meg avisutklipp fra kulturdebattene i 1996 og redaktørskiftet i 1997, samt strateginotatet *Avis for 90-åra* (04.91). Jeg spurte også Bjerke og Michelet om de hadde dokumenter fra sin periode som redaktør. Paul Bjerke ga meg tilgang til sitt arkiv med dokumenter vedrørende Klassekampen.⁶ Jon Michelet fortalte meg han ikke har tatt vare på noen gamle dokumenter fra sin tid som redaktør. Bjerkes arkiv inneholdt blant annet brev, avisutklipp, personlige notater, interne strateginotater for Klassekampens styre og redaksjon, samt notater og vedtak fra AKP. Utvalget av kilder i Bjerkes arkiv var usystematisert og bar preg av å ha bodd i en pappeske i lengre tid. Bjerke var behjelpelig med å plassere dokumentene i en kronologi og der det var mulig er materialet datert. Mange av kildene er imidlertid kun datert til måned og årstall, fordi kronologien er mer vesentlig enn en detaljert datering (Dahl 2004: 50). Enkelte notater fra AKPs sentralstyre representerte en kildekritisk utfordring. Jeg har ingen mulighet til å validere interne partinotater siden referater fra AKPs interne møter er utilgjengelig for

⁶ Jeg møtte Bjerke på hans kontor ved DeFacto (Bjerke 10.08.05) for en gjennomgang av arkivet. Jeg fikk samtidig anledning til å kopiere alle papirene han var i besittelse av. Alt materialet var samlet i en pappeske og ikke systematisert, men alle kildene var bevart i god stand. Hvilke dokumenter som er mottatt fra Bjerke, framgår tydelig av referanselista.

utenforstående. Det mest vesentlige notatet fra AKP-sentralstyre (14.04.97) ble imidlertid sendt som et vedlegg i et brev fra styreleder Aksel Nærstad til Paul Bjerke og hans advokat (Nærstad 14.10.97). Notatet er dermed kvalifisert som en autentisk styrenotat av en kilde nær partiet. Hvilket materiale Bjerke hadde tilgang til, kan ha vært tilfeldig eller selektert, og sammensetningen av arkivet kan ikke vektlegges som representativt for dialogen mellom AKP og Bjerke. Notatene i Bjerkes arkiv var imidlertid fylt av håndskriblerier og kommentarer og bar preg av å være autentiske kilder. Utvalget av kilder bar heller ikke preg av å være strategisk utvalgt, og med tillit til Bjerke som kilde, har jeg vurdert hans arkiv som troverdig prosessdata, altså kilder som er et resultat av direkte samhandling mellom mennesker (Østbye m.fl 1997).

Gjennom datainnsamling i Klassekampens lokaler fikk jeg tilgang til styrets møteprotokoller fra 1991–2005, samt ulike notater fra Klassekampens arkiv.⁷ Jeg leste alle protokollene fra 1995 til 1999. Som formelle og offentlig tilgjengelige kilder var disse kildene svært vesentlig som kildetriangulering av Bjerkes arkivmateriale. Kildenes format gjør imidlertid skildringene av de enkelte hendelsene knappe, men etablerer en pålitelig kronologi i prosessene omkring redaktørskiftet i 1997. Styreprotokollene bekreftet også mange internnotaters autenticitet og styrket dermed hans arkivmateriales troverdighet. Da jeg var i Klassekampens lokaler benyttet jeg også anledningen til å bla i gamle årganger av avisa, tilbake til første utgave i 1969. Jeg har ikke foretatt noen innholdsanalyse av avisa for noen perioder eller årganger, men brukte denne gjennomlesingen av gamle utgaver til å danne meg et bilde av hvordan Klassekampen utviklet seg som produkt. En tredje kilde til prosessdokumenter har vært AKPs pressemeldingsarkiv fra redaktørskiftet i 1997 og perioden etter, tilgjengelig på AKPs nettside (www.AKP.no). Der det står oppgitt en forfatter til AKPs uttalelser, er referansen ført på dennes navn i referanselista, og ellers er referansen ført opp under AKP-arkiv og dato. Jeg har også betraktet den offentlige debatten omkring Klassekampen, kulturdebatten i 1996 og redaktørskiftet i 1997 som kilder til min analyse. Flertallet av disse referansene er funnet ved søk i avissøketjenesten *atekst* og *Retriver*. Avisartikler er ført i referanselista under journalistens navn, eller under avisa/byrået dersom journalist ikke er oppgitt.

Jeg har også hatt tilgang til primærlitteratur av forfattere med en førstehånds relasjon til Klassekampen eller AKPs historie. En viktig kilde til bakgrunnsinformasjon om Klasse-

kampen på 1970-tallet har vært (*m-l*) redigert av Terje Tvedt (1989), og da særlig Rune Ottosen og Bjørn Westlies kapittel "Da 'Klassekampen' ble dagsavis. Eller hvorfor ingen kan starte dagsavis i Norge uten en fanatisk vilje til å lykkes" (Ottosen og Westlie 1989). Denne kilden inneholder både førstehåndskildringer og forskningsframkalte data fra innholdsanalyse av Klassekampen. Boken *Rødt! På barrikadene for AKP og RV* av Erling Folkvord (1998) og *På den himmelske freds plass – om ML-bevegelsen i Norge* av Pål Steigan (1985) er to førstehåndskilder om AKP (*m-l*) som delvis også omhandler Klassekampen. Torstein Tranøys studentoppgave "Klassekampen – eller hvordan drive en revolusjonær dagsavis i nittiåra" (1992) fra da han var journalistikkstudent ved HiO, er behandlet som en primærkilde. Tranøy var journalist i Klassekampen da han skrev oppgaven, og han var senere klubbleder og medlem av Klassekampens styre under konfliktene i 1997. De delene av Tranøys oppgave som er deskriptive representerer en anvendelig kilde til hendelser og statistikk om Klassekampen og innføringen av formålsparagrafen i 1991. Deler av hans oppgave framstår imidlertid som normative vurderinger og jeg har valgt å utelate hans analyse fra gjenbruk, men henviser til hans deskriptive informasjon om Klassekampen og sitater fra involverte aktører.

Foruten kildene og forskningsdataene jeg har nevnt, er kildetilfanget om Klassekampen magert. Hans Fredrik Dahl (2004) skriver at dersom en historiker kun har knappe kilder til rådighet, kan nærliggende beslektede tema og hendelsesforløp være nyttig referanselitteratur. Som partiorgan var Klassekampens utvikling nært knyttet til AKP (*m-l*)s utvikling. For å få en god forståelse av Klassekampens historie og bakgrunn har jeg derfor forsøkt å finne materiale om AKP (*m-l*) som også kan kaste lys på Klassekampen. Litteratur om AKP (*m-l*) med egne forskningsdata er hovedoppgavene Ragnhild Mork (1996, UiO) *Kinas Raude sol. Den norske ml-rørsla og kulturrevolusjonen i Kina 1966-1976*, Anders Holstad Istads (1992, UiO) *Politiske endringer i den norske ml-rørsla 1969 – 1980* og Hans Petter Sjølies (2002, UiO) *Fra Raddis til kader – kineseri i tidens ånd (om ml-erne og det antiautoritære opprøret)*, som også har blitt gitt ut som boka *Mao min Mao* (2005). Håkon Kollmannskog, debattredaktør i Klassekampen, er for øvrig i gang med en hovedoppgave (UiO) om den norske ml-bevegelsen 1969–1980. Kollmannskog har gitt meg tilgang til to av hans upubliserte kapitler "Enhet om linja er siste ord- Frå SUF (*m-l*) til AKP(*m-l*), 1969–1973" og "Frå Sigurd Allern til Pål Steigan. Oppgjeret med høyreavviket: 1975–1976". Selv om få direkte

⁷ 20. og 21. oktober 2005 var jeg tilstede i Klassekampens lokaler. Datainnsamlingen bestod av en samtale med Marga van der Wal, studie av styreprotokoller samt gjennomlesning av gamle årganger av Klassekampen. Wal

referanser til tekster om AKP (m-l) står igjen i det endelige utkastet av oppgaven, har tekstene vært viktige som premissleverandører for min undersøkelse. Andre studentoppgaver som handler mer spesifikt om Klassekampen er Anne Hyttas semesteroppgave (HiO, 1999) *Språk-analyse av to aviser – Klassekampen og Aftenposten 1969-1999*) og Lasse Gimnnes hovedfagsoppgave (UiO, 1992) *U-landsstoff i norsk rikspresse: En kvalitativ, kvantitativ og redaksjonell analyse hvor Verdens Gang, Dagbladet, Aftenposten og Klassekampen settes under lupe*. Dessverre er ingen av oppgavene relevante for min oppgave siden de ikke relaterer innholdsanalysen av Klassekampen til samfunnskontekst eller historiske forhold.

En mulig årsak til at det er skrevet forholdsmessig lite om Klassekampen i medie- eller journalistikkforskning, kan være at en rekke av dagens norske presseforskere har en fortid i Klassekampen eller AKP (m-l). En ikke uttømmende gjennomgang kan illustrere mitt poeng. Foruten Sigurd Allern, som er professor i journalistikk ved UiO, var også professor i journalistikk ved Høyskolen i Oslo (HiO), Rune Ottesen, journalist i Klassekampen på 1970-tallet. 1.amanuensis ved journalistutdanningen HiO, Elisabeth Eide, var sentral i AKP (m-l). 1.amanuensis ved journalistutdanningen HiO, Egil Fossum, var redaktør av Klassekampen fra 1978–79. Førstelektor ved journalistutdanningen HiO, Finn Sjøe, var generalsekretær i AKP og redaktør i Klassekampen fra 1973 til 1978. Stipendiat ved IMK – UiO, Eivind Røssaak, var kulturredaktør i Klassekampen 1996–97. Paul Bjerke, journalist og redaktør i Klassekampen 1995–97 har publisert som presseforsker for Møreforskning i Volda og er nå stipendiat tilknyttet IMK, UiO med Sigurd Allern som veileder. I tillegg tilkommer det at en rekke tidligere AKP (m-l)ere jobber som forskere innen andre relevante samfunnsvitenskaper eller historie. Det er et paradoks at det finnes lite forskningslitteratur om Klassekampen når de potensielle forskningsmiljøene som kunne tenkes å forske på avisa, enten historisk eller i samtiden, består av mange mennesker med kunnskap om temaet. Sannsynligvis handler dette om den enkeltes opplevde inhabilitet i forhold til tema knyttet til sin egen fortid, og muligens handler det også om en kollegial vegring mot å arbeide med forskerkollegaers politiske fortid.

Fordi oppgaven refererer til en del empirisk materiale er referanselisten delt i to, der litteraturreferanser er atskilt fra annet kildemateriale. Litteraturreferanser i *12.1 Litteraturliste* viser til litteratur angitt i teksten ved forfatter og årstall, eksempelvis (Eide 2000). *12.2 Annet kildemateriale* viser til alt annet kildemateriale, som KK-forum, avisartikler og andre typer dokumenter. Dette materialet er referert i teksten ved forfatter eller publisering, og dato,

var meget behjelpelig med å svare på spørsmål og å lete fram dokumenter og informasjon jeg etterspurte. Klassekampen stilte for øvrig også arbeidsplass og kopimaskin til min disposisjon disse to dagene.

eksempelvis (Bulie 17.09.97), Enkelte dokumenter er kun tidsbestemt med måned og år og referansen i teksten er da identisk med referanselista, eksempelvis (Bjerke 06.96).

KK-forum

Internettforumet *KK-forum* ble etablert av Trond Andresen som en e-postliste i mars 1996.⁸ Andresen hevdet at målet med KK-forum var å føre debatt og utveksle informasjon innenfor den redaksjonelle rammen som gjaldt for Klassekampen, bidra til et datanettverk av og for radikale aktivister, og øke leserkretsen og interessen for Klassekampen (Andresen 16.03.96). Jeg har valgt å inkludere KK-forum i mitt kildeutvalg av tre årsaker. For det første var internettdebattene arnestedet for mye av kritikken mot Røssaak og Bjerke, og KK-forum spilte en vesentlig rolle i å samle kritikerne og eskalere konfliktnivået. Derneft har det på KK-forum blitt publisert pressemeldinger fra AKP, og innlegg fra redaktørene og styrelederne som jeg ikke har funnet andre steder. KK-forum har dermed representert en utdypende og triangulerende kilde til det historiske materialet. For det tredje handler KK-forums verdi som kilde om at KK-forum var som en interesseforening som både Bjerke, Michelet og Braanen måtte forholde seg til. KK-forum gir dermed innblikk i dialog, relasjon og praksis knyttet til redaktørrollen i Klassekampen.

KK-forums introduksjonssider forteller at KK-forum er et ”radikalt, kapitalismekritisk forum, med et ikke-kapitalistisk samfunn som sentralt mål” (Andresen 29.12.02). Både Andresen og andre insisterte på at KK-forum ikke var et AKP eller RV-forum, og populasjonen på KK-forum bestod av også andre enn partimedlemmer. Noen uttrykte eksplisitt distanse til AKP og RV mens mange synliggjorde en identifikasjon med AKP (m-l), AKP eller RV, blant annet gjennom referanser til etableringen av Klassekampen på 1970-tallet og/eller andre partireferanser. Siden AKPs medlemslister er hemmelige, er det umulig å slå fast forholdet mellom KK-forum og AKP/RV. På bakgrunn av at mange uttrykte motstand mot AKP og RV i forumet, har jeg derfor lagt til grunn at KK-forum ikke kan hevdes å representere verken AKP eller RV anno 1997. Jeg har imidlertid valgt å tolke det at mange innlegg uttrykte tilhørighet til AKP (m-l) og Klassekampen på 1970-tallet, samt det at innsenderne tilsynelatende tilhørte et begrenset miljø på venstresiden, dit hen at debattantene på KK-forum representerer en kultur med røtter i AKP (m-l). Forumets representativitet for den generelle

⁸ Forkortelsen ”KK” betyr Klassekampen. Forkortelsen er mye brukt i internnotater og leserinnlegg. KK-forum ble etablert 16.03.96. KK-forums tekniske løsning var basert på en e-postliste, og for å sende et innlegg til lista og motta e-postene måtte man være abonnent. Alle innleggene ble i tillegg lagt ut på en internettside (http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/) som et arkiv der de var tilgjengelig for alle å lese.

leseren av Klassekampen er imidlertid lav, fordi antallet aktive innsendere på KK-forum var forsvinnende lite i forhold til avisas abonnementstall.⁹ Det legges derfor til grunn at KK-forum i 1997 kan sies å ha representert en ytterliggående venstreradikal strømning blant Klassekampens lesere. I teksten bruker jeg sitater fra KK-forum som illustrasjon på kritikken av redaksjonen, og dialogen mellom debattdeltagerne og redaktørene. Utvalget av sitater og analyse av debattene på KK-forum er gjort på bakgrunn av en kvalitativ lesning av innleggene og er ment å si noe om tendensene i debattene. Jeg har også analysert materialet på KK-forum og sett på svingninger i antall innsendere per periode.¹⁰

Det skal knyttes noen bemerkninger til forumets troverdighet og innleggenes reliabilitet. En kildekritisk undersøkelse av om avsenderne på KK-forum er dem de hevder å være, representerer en utfordring. Andresen oppfordret innsenderne til ikke å delta anonymt eller under falskt navn (Andresen 29.12.02), og det kan antas at Andresens tette oppfølging av e-postlista sammen med det politiske miljøets begrensede størrelse, utgjorde en viss kontroll av innsendernes autenticitet. Jeg har imidlertid valgt å anonymisere avsenderne i min gjengivelse av sitater her i teksten. Når det gjelder de sentrale aktørene i konflikten, de fire redaktørene, styrelederne Nærstad og Hanssen, samt Trond Andresen når han opptrer som administrator av forumet, har jeg valgt å gjengi sitatene under fullt navn fordi deres identitet er vesentlig for forståelsen av relasjonen mellom KK-forum og redaksjonen. Anonymiseringen av de øvrige innsenderne er gjort fordi hvem som ytret hva, er underordnet betydningen av at utsagnene inngikk i debattene på KK-forum. Videre ville identifikasjonen av innsenders navn medføre en potensiell belastning på den enkelte debattant, fordi jeg løfter sitatene opp i en fortolkende sammenheng som kan ha et større publikum enn de originale debattene. Å unnlate å henvise til innsenders navn er derfor delvis gjort for å beskytte den enkelte. I teksten refereres de anonymiserte sitatene til med "KK-forum" og dato, eksempelvis "KK-forum 12.05.97". Referansene henviser til oppgavens avsnitt *12.2 Annet kildemateriale*. Innleggets internett-

⁹ I oktober 1996 kunngjorde Trond Andresen at tallet på KK-forum-abonnenter hadde stabilisert seg på omkring 110 stk (KK-forum 08.10.96). I samme periode var det anslagsvis 75 stk som hadde skrevet innlegg. I 1996 abonnerte 7520 stk på Klassekampen (Vedlegg 2). Dersom vi antar at samtlige aktive debattanter på KK-forum abonnerte på avisa, utgjorde aktive debattanter under 1 pst av Klassekampens abonnenter.

¹⁰ KK-forum fra 1996 til 1998 består totalt sett av over 6000 innlegg, hvorav 558 innlegg er fra perioden 9. september til 14. oktober 1997. Jeg har foretatt en kvantitativ analyse av aktiviteten på KK-forum basert på tall hentet fra KK-forum, samt tellinger av antall innsendere. Jeg har også talt antall innsendere med flere enn 10 og 25 innlegg per periode. KK-forums egne kategoriseringer var meget ujevn, og periodenes ulikhet har representert en utfordring i forsøket på å systematisere tendenser i debattene. Jeg har derfor også overført tallmaterialet til kalenderår for å få et sammenlignbart tallmateriale.

adresse er oppgitt av hensyn til etterrettelighet og reliabilitet. Innsenders navn er derfor tilgjengelig ved å oppsøke kildene.

Ved å anonymisere innsenderne på KK-forum skjules dessverre deler av forumets egenart. Eksempelvis er kvinneandelen blant innsenderne ekstremt lav. I lange perioder var det kun noen få kvinner som forhindret forumet å bestå utelukkende av menn. I perioden 9. september til 15. oktober, 1997, er det bare seks kvinner av anslagsvis 106 innsendere, og ingen av disse hadde over 10 debattinnlegg. I perioden 15. oktober til 19. november samme år, perioden med høyest antall innlegg per dag i KK-forums historie, var det 13 kvinner av 113 innsendere, hvorav kun én hadde mer en 10 innlegg. De hundre mennene i disse to periodene er delvis, men ikke utelukkende, de samme menneskene. I tillegg var forumet preget av at, beskrevet i ordene til en innsender: ”det er en hard kjerne – et mindretall – på forumet som – slik jeg ser det egentlig ikke regner KK-redaksjonen som kamerater men som en gjeng opportuniste” (KK-forum 08.10.97b). Noen få innsendere var utvilsomt mer aktive enn andre, og bidro sterkt til å opprettholde intensiteten i debattene. I den drøye måneden fra 9. september til 15. oktober postet 106 innsendere til sammen 558 innlegg, noe som gir et gjennomsnitt på 5,3 innlegg per innsender. Syv innsendere postet imidlertid flere enn 10 innlegg hver, og fem flere enn 25 innlegg. Dette tilsier at minst 195 innlegg ble postet av kun 12 enkeltpersoner. Dette gir et statistisk gjennomsnitt på 3,8 innlegg per øvrige 94 innsendere, et tall som er for høyt siden mange av de 12 hyppigste innsenderne postet mer enn 10 eller 25 innlegg hver. Noen av de mest sentrale aktørene var for øvrig også blant de ivrigste til å forsvare egen og andres offensive språkbruk.

3. Profesjonalisering av norsk presse

Med Klassekampen som partiavis kunne den politiske bevegelsen bak avisa delta i den norske offentligheten på egne premisser. I begynnelsen stod Klassekampen i opposisjon til det etablerte borgerlige samfunn, og den øvrige norske presse. Siden avisa begynte å motta pressestøtte på slutten av 1970-tallet, har imidlertid norske pressepolitiske mål og midler i økende grad lagt rammene for Klassekampens eksistens. I det følgende beskrives derfor endringene i rammebetingelsene og profesjonsutviklingen i norsk presse i løpet av Klassekampens levetid.

3.1 Avpartifisering av norske aviser

I *Norsk mediehistorie* hevder Hans Fredrik Dahl at det i mellomkrigstiden fantes ca 200 norske aviser, hvorav 85 pst, altså 170 aviser, bar preg av å være partiorgan (Bastiansen og Dahl 2003: 242). Allerede fra 1950 modererte de større avisene uttrykkene for partitilhørighet for å tilpasse seg et mer kommersielt marked. Det var imidlertid ikke før omkring 1960 den reelle avpartifiseringen begynte, og denne tiltok i løpet av 1970-tallet. Gjennom over 50 år med politiske partier som aviseiere var avisene i 1970 nært knyttet til det partipolitiske. Jens O. Simensen (1999) definerer partipressen ved hjelp av to definisjoner. Hans første definisjon er strukturell der partibindingen er kjennetegnet enten ved formelle bindinger mellom avis og parti, altså at en avis organisasjonsmessig eller finansielt står i et avhengighetsforhold til partiet. Hans neste definisjon er funksjonell og betegner de avisene hvis politiske tilhørighet kom til syne ved avisenes politiske innhold, partipropaganderende funksjon, eller gjentagende støtte til et enkelt parti både på lederplass og gjennom nyhetsvinklingen. I følge Simensen står de to definisjonene ikke i et motsetningsforhold til hverandre, men historisk er det den strukturelle definisjonen som beskriver størsteparten av partipressen i Norge (Simensen 1999: 28-9). Fra 1978 til 1990 ble andelen partipolitiske og politiske aviser halvert, fra 64 til 32 pst av totalt avisopplag.¹¹ Nedgangen i antall partiaviser skjedde både ved stor avisdød blant nr to aviser, og ved at mange aviser erklærte seg uavhengige av sine politiske partier. Ved inngangen til 1990-tallet var dermed pressen generelt preget av at partiavisene var på sterkt

¹¹ I andel av samlet avisopplag utgjorde partipolitiske aviser og andre politiske aviser henholdsvis: 1966: 64 pst, 1972: 54 pst, 1978: 44 pst, 1984: 40 pst, 1987: 34 pst, og 1990: 32 pst. Av disse var nedgangen for de partipolitiske avisene alene på 28 pst fra 44 pst i 1966 til 16 pst 1990. Samtidig steg andelen uavhengige aviser fra 16 til 53 pst i løpet av 34 år (NOU 1992: 14 s. 38-9).

vikende front, og at lojaliteten mellom de fleste aviser og partiet var, om ikke helt avskåret, i hvert fall betydelig svekket.

Paul Bjerke hevder i forskningsrapporten *Fortsatt partipresse* (2001)¹² at oppbruddprosessene mellom partiene og avisene skyldes at partienes svekkede betydning i samfunnet ga dårligere eksistensgrunnlag for avisene. Eksempelvis trekker han fram hvordan splittelsen av Venstre i 1972 marginaliserte partiet og innledet en bølge av avpartifisering av Venstres aviser. Høyreavisene fulgte etter, og utover 1980-tallet også Arbeiderpartipressen. Etter hvert som partienes økonomiske stilling ble så svekket at de ikke lenger kunne fungere som garantist for avisenes økonomiske sikkerhet, fant avisene det mer journalistisk og kommersielt lønnsomt å opptre uavhengig (Bjerke 2001: 8).

Da Klassekampen i 1969 ble etablert som partiavis, skjedde det samtidig som partipressens for alvor begynte sin tilbakegang. For å beskrive partipresseperioden trekker Martin Eide fram det paradoksale i at partipressen var partiloyal og delvis meningsundertrykkende, samtidig som epoken var storhetstid for at den politiske, meningsbærende pressen satte sitt preg på norsk offentlighet med politiske, engasjerte debattinnlegg og store redaktørpersonligheter (Eide 2000: 196). Selv om det fantes partiaviser for alle de norske partiene, var det Arbeiderparti-pressen som ble erkeeksempelen på partipressen i Norge. Eide beskriver etableringen av Social-Demokraten som senere ble Arbeiderbladet, slik:

Så sammenvevd var parti og avis fra første stund at spørsmålet om hvem som styrte hvem ikke ville bli oppfattet som relevant av de impliserte parter. Avis og parti var så mye ett at redaktørkontoret i Arbeiderbladet lenge var en kommandosentral og et politisk verksted, så mye ett at redaktøren som skulle bemanne denne forposten ble utnevnt av partiets landsmøte.

Eide 2000: 205

Det er vesentlige strukturelle likheter mellom Arbeiderpartiets aviser og Klassekampen, både fordi begge orienterte seg mot et venstreideologisk marked og fordi forholdet mellom avis og parti ligner. Redaktørposisjonene, og da særlig i arbeiderpartiets hovedorgan Arbeiderbladet, var sentrale brikker i det politiske spillet. Martin Eide viser til Arbeiderbladets redaktør Reidar Hirsti som symbolet på at partiredaktørens makt utover på 1970-tallet begynte å forvitte. Hirsti, Arbeiderbladets redaktør fra 1963–1974, begynte gradvis å åpne avisas spalter og nedtone den partiloyale journalistikken. Avisen ble dermed mer utadrettet og i mindre grad kun et partiinternt anliggende. Reidar Hirsti ble avsatt av Trygve Bratteli i 1974, og dette

12 Paul Bjerke arbeidet med studien *Fortsatt partipresse?* (2001) tilknyttet Møreforskning i Volda og Høgskulen i Volda, og har siden vært forsker ved *De Facto – kunnskapssenter for fagorganiserte*.

markerte begynnelsen på avpartifiseringen av Arbeiderpartiets aviser. I 1991 ble Arbeiderbladet avpartifisert og overtatt av A-pressen, og redaktøren sluttet å møte i partiets sentralstyre. Symbolsk sett ble imidlertid den endelige avpartifiseringen markert ved at avisa endret navn til Dagsavisen i 1997. I 1998 ble aksjene i avisa overdratt til en selvstendig stiftelse for 1,- kr som fullendelsen av en langvarig selvstendighetsprosess (Hansson 1999:133).

Det finnes en oppfatning om at partitilknytning representerte en anomalisk periode for norsk presse, et stadium av underutvikling og avvik. Odd Raaum hevder at når dette synet på historien har fått vedvare handler det om at journalister og redaktører har hatt en interesse av å la forståelsen av profesjonsutviklingen framstå som et framskritt og en løsrivelse, framfor en tosidig, formålstjenlig avvikling av tilknytning mellom avis og parti (Raaum 1999: 30). Terje Rasmussen (2004) hevder på linje med Raaum at en del myter om partiavisene heller er legitimerende forklaringer enn reelt utløsende faktorer for løsrivelsen fra partiene: "La det stå her som en tese: Påstander om at partiavisene var ufrie og dårlige aviser, ga en allerede uunngåelig prosess et moderne, politisk/ demokratisk rasjonale" (Rasmussen 2004: 97). Journalistikkens formspråk var i endring og utviklingen av kritisk politikk- og nyhetsjournalistikk harmonerte dårlig med avisenes partiløje bånd. Rasmussen hevder at journalistikkens fagliggjøring og profesjonalisering knyttet seg til framveksten av en sterkere og mer bevisst medieetikk, og når den generelle fagliggjøringen førte til at redaktørers og journalisters mest lovende karriereveier fantes i mediene og ikke lenger i partiene, ble redaktørene avismenn framfor partimenn. Mens partipressen eksisterte var det altså snakk om en delt lojalitet mellom journalistikk og politikk. Heller enn å karakterisere avpartifiseringen som en frigjøringsprosess fra et partipolitisk åk, kan man altså snakke om en autonomiseringsprosess som skjedde på journalistikkens egne premisser når journalistikken og pressen tilegnet seg en selvstendighet i forhold til nærliggende felt som politikk og økonomi.

3.2 Autonomisering av norsk journalistikk

Martin Eide (2000), Rune Ottosen (2004) og sosiologen Jan Fredrik Hovden (2001) bruker den franske sosiologen Pierre Bourdieu (1930-2002) for å beskrive framveksten av journalistikk som et autonomt felt i Norge. Bourdieus begrep om sosiale felt betegner hvordan aktører eller sosiale institusjoner har sammenfallende interesser. Hovden kaller Bourdieus felt for sosiale mikrokosmos med egen logikk (2001: 86). Feltenes status er relasjonell. Den sosiale praksis aktørene i mellom, innad og utenfor sitt eget felt, påvirker feltets posisjonering. Det skjer en kontinuerlig posisjons- og maktkamp om autoritet og innflytelse mellom felt og aktører/agenter. Feltenes autonomi i forhold til hverandre og hvor stor definisjonsmakt over

egen praksis og samfunnsordenen generelt et felt har, avgjør dets autoritet og relasjonelle status.

Det journalistiske feltet hevdes å ha gjennomgått en autonomiseringsprosess gjennom en løsrivelse fra det politiske feltet, noe avpartifiseringen synliggjør. En økende profesjonalisering med påfølgende bevissthet om profesjonsetiske retningslinjer, og en framtrædende yrkeslojalitet, har gitt det journalistiske feltet større autoritet over den politiske dagsorden. Dette kommer eksempelvis til uttrykk gjennom feltets økende grad av selvrefererende praksis, som blant annet gir seg utslag i at journalister og kommentatorer brukes som eksperter under nyhetssendinger i stedet for forskere eller politikere. Raaum hevder at politikerne har tapt terreng overfor den fjerde statsmakt i årtusenets siste tiår, og henviser til hvordan yringsfrihetskommisjonen i 1996 ble nedsatt på forslag fra Redaktørforeningen mot daværende kulturminister Åse Kleveland's ønske. Dette, hevder Raaum, synliggjør hvordan pressen selv satte dagsorden i debatten om pressens etiske retningslinjer (Raaum 1999: 138-139). I forhold til det politiske feltet har det journalistiske feltet gått fra å være overlappene til å bli et autonomt felt som i større grad preges av sin egen mikrokosmiske utviklingslogikk, uavhengig av det politiske feltet. Eide hevder at pressens økte innflytelse i samfunnet eksempelvis kommer til syne gjennom økt mediebevissthet, økt samvirke mellom mediene og samfunnets øvrige institusjoner, samt prioritering og ressursbruk på mediehåndtering i politisk og økonomisk sektor (Eide 1993). De politiske partienes mediestrategier, bruk av informasjonskonsulenter og medietreningskurs er eksempler på at premisset for møtet mellom journalistikken og politikken er endret fra å være politisk til å bli journalistisk. Framveksten av informasjons- og PR-konsulenter henger nært sammen med autonomiseringen av det journalistiske feltet. Fra å være et ikke-eksisterende behov under partipressens tid, økte bruken av mediekonsulenter i de politiske partiene i løpet av 1980-tallet, og mediene drev også selv egne medietreningskurs. På 1990-tallet ble imidlertid informasjonskonsulentene etter mange debatter ekskludert i det Odd Raaum kaller Norsk Journalistlags etiske rensning (1999), en prosess som handlet om at journaliststanden markerte de etiske rammene for sitt virke og på den måten økte sitt felts autoritet og relasjonelle status.

Martin Eide fokuserer på hvordan forskjellige redaktører har bidratt til å konstituere det journalistiske feltet gjennom sosial kamp om rettigheter og enemerker: "Utviklingen av et redaktørinstitutt med tilhørende normer og regler kan i så måte betraktes som en måte å håndtere og regulere konflikter på og som en nødvendig legitimering av makt" (Eide 2000: 15). Odd Raaum (1999) påpeker at redaktørens posisjon mellom eiere og redaksjon gjorde avpartifiseringen til en særlig utfordring for redaktørrollen, siden hans fag så lenge hadde vært tett

knyttet til partipolitikken. Når det fra 1970-tallet ble viktig å etablere fagspesifikke journalistiske yrkesnormer, var det derfor særlig grenseoppgangen til det politiske som var vesentlig. I autonomiseringsprosessene som har ført til det journalistiske feltet løsrivelse har det først og fremst vært redaktørmaktens autoritet som har blitt utfordret på vegne av det journalistiske, og Martin Eide hevder at ”utmyntingen av en redaktørrolle ikke minst dreier seg om akkumulasjon av en symbolsk kapital. (...) Akkumuleringen av en symbolsk kapital er et kjernepunkt i etableringen av et journalistisk felt, og helt avgjørende i bestrebelser på å markere en relativ uavhengighet for dette feltet i forhold til andre sosiale felt” (Eide 2000: 14-15). Eide hevder at framveksten av redaktørrollen handler om rollens stadfestelse av det journalistiske feltets symbolske makt: ”Å forstå redaktørrollens historie og egenart må følgelig innebære et skjerpet blikk mot spenninger, konflikter og maktkamper” (Eide 2000:15). Gjennom tvister med eiere, partier, samfunnsinstitusjoner, kilder og enkeltpersoner har redaktørenes symbolske kamper i og utenfor rettsvesenet synliggjort, konstituert og befestet journalistikkens utvikling og symbolske makt og redaktørinstituttets legitimitet.

3.3 Utviklingen av en norsk redaktørrolle

I en kommentar til Eides forskning på VG skriver Johan Roppen at ”For det meste har slike arbeid vorte gjennomført av (tidlegare) journalister, redaktører eller lokalhistorikarar og verka har vore prega av relativt moderate faghistoriske ambisjonar” (Roppen 2000: 2). Eide selv hevder tilsvarende at pressehistorien har vært overlatt til pensjonerte journalister og redaktører som ”con amore foretagende” (Eide 1998: 40). Martin Eides studie *Den redigerende makt – redaktørrollens norsk historie* (2000) framstiller den norske redaktørrollens utvikling innen et rammeverk av Bourdieus teorier, selv om han hevder at ingen ”sociologisk begrepskrets hører hjemme i denne sammenheng” (Eide 2000: 325). Eide typifiserer redaktørrollebegrepet og uten å redusere rollebegrepet til en anonymiserende samlebetegnelse presenterer han eksempler på dikterredaktøren, provinsredaktøren og partiredaktøren. Eide periodiserer og kategoriserer utviklingen gjennom fire hovedbolker: Rollens framvekst, dens etablering, dens forvaltning og dens moderne legitimitet. Gjennom de mange representanter for redaktørstanden som trekkes fram, viser Eide pluralismen i redaktørrollebegrepet og hevder redaktørrollen ikke lar seg løsrive fra dem som har bekledd den (Eide 2000: 13). Andre, om enn mindre omfattende bidrag til redaktørenes historie, kommer fra Andreas Norland i

artikkelen "Redaktøren blir til underveis" (1999) og Jens Simensen (1999).¹³ Alle presenterer ulike kategoriseringer og struktureringer av redaktørhistorien, men der Simensen og Norland deler inn historien i tidslinjer og epokebeskrivelser, snakker Eide i større grad om redaktørtyper knyttet til et stort persongalleri. Siden Eides forskningsbidrag er den analytisk grundigste og mest solide framstillingen av historien, både hva gjelder persongalleri og detaljnivå, er det hensiktsmessig å legge hans systematikk til grunn. Mot den strukturerte framstillingen av redaktørhistorien finner imidlertid Eide selv det nødvendig å reservere seg mot en overdreven orden: "All denne profesjonalisering og orden, all denne gryende prinsipielle systematikk i forvaltningen av en redaktørrolle, står i fare for å stenge utsikten til mangfoldet" (Eide 2000: 246). Mangfoldet kommer imidlertid tydelig fram, og i beskrivelsen av redaktørrollens utvikling kommer Eides historisk-sosiologiske perspektiver til sin rett mens han veksler mellom strukturelle og kronologiske perspektiver samtidig som han ivaretar den faktiske, utøvende redaktørs historie gjennom sine mange portretter og eksemplifiseringer.

Den mest sentrale redaktøren i Eides typegalleri er partiredaktøren, en epokegjørende rollefigur som hadde sin storhetstid mellom 1920 og 1970. Dennes skjebne illustrerer også hvordan redaktørrollen utvikling var påvirket av både aktørene som utfylte rollen og strukturene og de samfunnsmessige forholdene som konstituerte dens handlingsrom. På den ene siden nevner Eide en rekke eksempler på enkeltredaktører som gjennom konfrontasjoner og konflikter fikk betydning for institusjonaliseringen av redaktørrollen. På den andre siden lå samfunnsstrukturer med de politiske partiene og pressestøtten som premiss for utviklingen og avviklingen av partiredaktørens rolle, sentralt for framveksten av en mer profesjonsorientert redaktørrolle. Norland skriver som Eide at redaktørrollens utvikling gjennom historien har hvilt på den enkelte redaktørs personlige egenskaper og valg. Opp mot aktørperspektivet setter imidlertid både Eide og Norland utviklingen av redaktørrollens ideer og idealer i et nasjonalt perspektiv. Ytringsfrihetsidealene og anonymitetsretten som ble nedfelt i grunnloven av 1814, samt den politiske splittelsen av pressen som skyldtes framveksten av parlamentarismen i 1880-årene legges hos begge til grunn for vurderingen av redaktørrollens utvikling i et særnorsk lys (Norland 1999: 59-67, Eide 2000: 32).

¹³ Simensens studie *Meningsbærer eller meningsløs?* (1999) er en studie av avisens samfunnsrolle. Simensen var, foruten samtidig å være utviklingsleder ved Institutt for journalistikk, også Dagspresseutvalgets sekretær i forbindelse med NOU 2000:15. I Dagspresseutvalgets innstilling refereres det ofte til Simensen (1999), og studien har dermed fått politisk betydning og gjennomslagskraft.

3.4 Mål og middel i norsk pressepolitikk

Det har vært et sentralt mål i norsk mediepolitikk å tilrettelegge for en differensiert mediestruktur. Partienes svekkede vilje og evne til å støtte avisene utover 1960-tallet gjorde avpartifiseringen til et tema allerede i den innledende debatten om pressestøtte i 1966- 67 (Raaum 1999: 27). Det ble nedsatt en offentlig komité i 1966, Hellerudkomiteen, som skulle utrede en statlig støtteordning til pressen. Det var en særlig bekymring som gjaldt nr. to avisene hvori blant flere aviser hadde gått inn, og man fryktet at utviklingen ville skje som i Sverige og Danmark, der avis døden var blitt omfattende. Tiltakene som i ble innført etter Hellerudkomiteens innstilling, var momsfratak for aviser, bøker og tidsskrifter, annonseplikt for statlige etater, samt etablering av pressestøtten, først som papirstøtte i 1969 og senere som produksjonsstøtte. Pressestøtten skulle kompensere for markedsmekanismens uheldige virkninger på mediefeltet, men skeptikere fantes til at pressen skulle være statsstøttet. Argumentene handlet om at avisenes redaksjonelle uavhengighet fra staten måtte sikres, og skeptikere fryktet at statlige midler truet avisenes integritet. Redaktørplakaten ble brukt for å legitimere redaktørinstituttets autonomi, og den ble brukt som et argument for statsstøttede aviser. Som garanti for systemets funksjonalitet ble dermed redaktørplakaten allerede i Hellerudkomiteens innstilling i 1967 stilt som krav til at aviser skulle kvalifisere til pressestøtte (Eide 2000: 116).

Målsettinger i den norske pressepolitikken bærer preg av Jürgen Habermas sine idealer for den borgerlige offentlighet. Habermas beskrev i det klassiske verket *Borgerlig offentlighet*, som kom på norsk i 1971, hvordan det da det for første gang vokste fram en borgerklasse mellom folket og øvrigheten på begynnelsen av 1800-tallet, ble etablert arenaer for en borgerlig offentlighet atskilt fra den private sfæren. Habermas ideal for denne offentligheten var det kritiske og deltagende publikums rasjonelle meningsutveksling og debatt om demokrati og politikk. Offentlighetens viktigste institusjoner var aviser og meningspressen som en forutsetning for den fungerende politiske offentlighet. Habermas hevdet imidlertid at den borgerlige offentligheten hadde forfalt. Publikum var gått fra å være kulturresonerende til en kulturkonsumerende masse, og avgrensningen mellom privat og offentlig ble visket ut (Habermas 1971). Habermas har hatt stor gjennomslagskraft i norsk akademia og pressepolitikk gjennom idealer om en mangfoldig presse og en allsidig offentlig meningsutveksling. Ytringsfrihetskommisjonens innstilling, *Ytringsfrihet bør finne sted* (NOU 1999: 27), la til grunn Habermas' idealer når de hevdet at åpenhet og offentlig meningsutveksling var et av demokratiets viktigste premisser og at "det kommunikative eller deliberative aspektet ved demokratiet er minst like viktig som de demokratiske beslutningsprosedyrer som voteringene" (NOU 1999: 27 s. 23). Da Dagspresseutvalget ett år etter vurderte de pressepolitiske midlene i

forhold til målsetningene skrev de at: ”De riksdekkende meningsbærende avisene representerer vesentlige alternative innfallsvinkler i den nasjonale samfunnsdebatten, en debatt som vil bli fattigere dersom disse stemmene forsvinner.” (NOU 2000: 15 s 141). Som en riksdekkende meningsbærende avis kan altså Klassekampen i dag sies å være en vesentlig bidragsyter i den norske offentligheten, i tråd med Habermas' borgerlige offentlighets- og demokratiidealer. Klassekampen ble imidlertid etablert i opposisjon til de borgerlige pressen. Paradoksalt nok har altså Klassekampen gått fra å være et revolusjonært medium, til et legitimerende alibi for norsk pressepolitikk som bidrar til å opprettholde aviskulturen den ble etablert i opposisjon til.

Dagspresseutvalget oppsummerte endringene som var skjedd i medielandskapet i Norge, med konklusjonen om at det ikke var skjedd noen vesentlige endringer som rokket ved fundamentet produksjonsstøtten var bygget på, siden den foregående medieutredningen i 1992 (NOU 1992: 14). I tillegg pekte utvalget spesielt på ”avisenes rolle for å ivareta ytringsfriheten og avisenes rolle i samfunnsdebatten, som vesentlige begrunnelser for en fortsatt produksjonsstøtte” (NOU 2000: 15 s 110). Utvalget påpekte at pressestøtten i 1998 og 1999 var blitt redusert med over 40 millioner i forhold til i 1997, altså mer enn 20 pst nedgang. Fra 1993 til 1999 anslo Dagspresseutvalget at støtten var redusert med 35 pst målt i 1993-kroner, noe som forteller at gjennom 1990-tallet hadde den politiske behandlingen av pressestøtten innebåret stadige kutt i statsbudsjettets totale ramme for pressestøtte i statsbudsjettene, kutt som ble fordelt flatt mellom de støtteberettigede avisene. Dette hadde ført til en stadig uthuling av det Dagspresseutvalgene i både 1992 og 2000 slo fast var det mest effektive virkemiddelet for å nå de pressepolitiske målsettingene om et differensiert pressemønster. (NOU 2000: 15 s 130). I en pressemelding fra 1999 (Hanssen 11.99) illustrerte styreleder i Klassekampen, Rolf Rynning Hanssen, hvilke utslag dette hadde fått for Klassekampens vedkommende. I pressemeldingen hevder Hanssen at pressestøtten for Klassekampen fra 1995 til 1999 var redusert med 44 pst, og 52 pst realverdi. Tallene må vurderes både på bakgrunn av den generelle nedgangen i pressestøtten, samt det faktum at Klassekampen i perioden hadde opplevd en opplagsreduksjon som følge av en 20 pst abonnementsvikt etter redaktørskiftet i 1997. I kroner innebar dette en reduksjon i pressestøtten på 3 millioner, fra 7 til ca 4 millioner kroner i 1999.

Dagspresseutvalget innstilte i 2000 at produksjonsstøtten skulle videreføres siden det var det mest hensiktsmessige virkemiddelet for å oppnå de pressepolitiske målsettingene. Ordningens struktur ga imidlertid dårlig mulighet til statlig målstyring og effektvurderinger, samt at vilkårene for støtte hemmet avisenes vekstvilkår. Utvalget foreslo derfor en omstrukturering av støtten og prioriterte særlig nr. to avisene og de riksdekkende meningsbærende avisene. Innstillingen tilsa at den generelle rammen for produksjonstilskuddet skulle økes fra

158 millioner kr i 1999, til 240 millioner kroner for 2001. For de meningsbærende avisene ville dette innebære en samlet økning fra omkring 69 millioner kr til nesten 105 millioner, noe som korrigert for prisstigning ville tilbakeført rammen til 1993-nivå. Utvalget innstilte også å beholde moms fritaket for aviser, som i 1999 beløp seg til mer enn 1000 millioner kr, men å fjerne pålegget i statens annonseregulering om statlige virksomheters annonseplikt for stillingsannonser (NOU 2000: 15 s 145). På bakgrunn av Dagspresseutvalgets innstillinger ble stortingsmelding 57 (2000/2001) *-I ytringsfrihetens tjeneste. Mål og virkemidler i mediepolitikken* lagt fram, og Dagspresseutvalgets innstillinger ble fulgt, bortsett fra den konkrete økningen i kroner, der meldingen i stedet sa at departementet ville komme tilbake til nivå på pressestøtten i budsjettssammenheng. Vedtaket fikk budsjettkonsekvenser i 2002, og for Klassekampen innebar det en økning i produksjonstilskudd på over 7 millioner kroner.¹⁴ Statsannonsene som stod for en stor del av Klassekampens annonseinntekter, falt imidlertid samtidig bort, og økningen i produksjonstilskudd må ses i forhold til dette.

3.5 Meningsbærende aviser

Avisene Klassekampen, Dagens Næringsliv, Dagen, Nationen og Vårt land betegnes som meningsbærende aviser, en benevnelse som kommer fra begrepet *Riksspredt meningsbærende aviser*, som ble konstruert av Dagspresseutvalget i 1992 (NOU 1992: 14). Uttrykket erstattet begrepene nisjeaviser og sektoraviser, og utvalget prioriterte disse avisene ut fra tanken om at de representerte spesielle funksjoner når det gjaldt opinionsdanning og formidling av verdisyn, tok opp i seg andre saker, eller vinklet saker annerledes enn de allmenne nyhetsavisene. Utvalget mente derfor at denne gruppa aviser spilte en særdeles viktig rolle i den offentlige debatten (NOU 1992: 14). Utvalget oppsummerte utfordringene til disse avisene å være lavere annonseandel enn øvrige aviser, høyere andel abonnementsinntekter, og at produksjonstøtten utgjorde en vesentlig del av avisenes totalinntekt. Utvalget så derfor behovet for å videreføre særskilte virkemidler mot denne grupperingen. Det ble imidlertid bemerket at ulikhetene disse avisene i mellom var større enn likhetene, både opplagsmessig, historisk og på annonsemarkedet. Utvalget bemerket også at det var omdiskutert hvor vellykket karakteristikken ”riskdekkende meningsbærende”, kunne hevdes å ha vært, men betegnelsen ble likevel videreført i utvalgets tabeller og statistikker (NOU 2000: 15 s 35).

Utvalget ga ingen utdypning av hvilke problemer de så ved den omdiskuterte kategoriseringen riksdekkende meningsbærende aviser. En problemstilling handler imidlertid om hva

¹⁴ Klassekampen mottok i 2001 kr 4 956 476 i produksjonstøtte, i 2002 kr 12 492 086.

det vil si at en avis er meningsbærende, til forskjell fra dem som benevnelsen ikke brukes om. Med norsk og skandinavisk partipressetradisjoner er det meningsbærende og meningsytrende nært knyttet til avistradisjonen. Ved pressepolitisk å annektere begrepet til kun å gjelde et mindre antall aviser kan det misvisende tolkes som at den øvrige pressen i mindre grad er preget av en meningsbærende tradisjon. Avpartifiseringen av de norske avisene var imidlertid ikke en avpolitisering, og meningsytrende redaktører og kommentatorer er fortsatt et ideal i norsk presse. Lars Henie Barstad (2003) undersøkte hvordan tidligere partitilhørighet kom til uttrykk i fire store avisers valgkampdekning i 2001.¹⁵ Hans konklusjon var at man fortsatt kunne spore avisenes tidligere partitilhørighet gjennom det politiske grunnsyn leder- og kommentarartikler tilkjennega, selv om dette var knyttet til saker og ikke lenger direkte til politiske partier. Også Paul Bjerke kom fram til i sin studie av avisens holdninger ved regjeringsskiftet i mars 2000, at avishistorien har en klar og tydelig effekt på avisenes partipolitiske standpunkt uttrykt gjennom avisenes systematiske positive eller negative omtale av de ulike regjeringalternativene (Bjerke 2001: 6). Skillelinjene i norsk presse ble altså videreført i avisenes formålsparagrafer, som fortsatte å målbære et skille mellom borgerlige aviser og arbeiderpressen på leder og kommentarplass.

Jens Simensen (1999) løsriver begrepet meningsbærende fra de riksdekkende meningsbærende avisene og vurderer norsk presse generelt i lys av det meningsbærende idealet. Han hevder, i motsetning til Barstad og Bjerke, at redaktørrollen i de fleste aviser i dag er i endring bort fra å være meningsbærende, til å fylle en mer passiv, administrerende redaktørrolle. Simensen hevder det har vokst fram en ny type redaktør, en redaktør uten politiske meninger eller samfunnsdebatte ambisjoner. Der politiske aktører tidligere eide og utga aviser, har utviklingen gitt mer kommersielt orienterte og profesjonelle medieiere som ikke ønsker avkastning på sine avisinvesteringer i politiske meninger, men i økonomiske resultater. Simensen hevder dette har redusert avismangfoldet og resultert i svakere meningsutveksling mellom aviser, altså at avisenes skarpe politiske profiler fortrenses til fordel for konforme og konvensjonelle meninger. Simensen oppsummerer utviklingen med å si at vi har færre meningsredaktører enn tidligere (Simensen 1999: 179). Eide (2000) hevder i motsetning til Simensen at redaktørrollens betydning i dag først og fremst ligger i dens forvaltning av journalistikkfeltets symbolske kapital, og at den meningsbærende praksisen ikke nødvendigvis ligger hos sjefsredaktøren. Eksempelvis kan det meningsbærende håndteres av den politiske

¹⁵ Avisene Barstad undersøkte, var Aftenposten, Bergens Tidende, Dagsavisen og VG.

redaktør uten at dette svekker redaktørinstituttet som sådan. Dagens redaktørrolle kan være mindre tydelig og vanskeligere å få øye på enn de store redaktørtyper opp gjennom tidene, men Eide advarer mot at vi lar oss forlede til å tro at redaktørenes betydning var større før. Selv om redaktørmaktens posisjon og funksjon er i endring betyr ikke dette at den har dermed har utspilt sin rolle (Eide 2000: 152-153, 296).

4. Klassekampen: Fra propaganda til en profesjonalisert partiavis

Klassekampen er i dag den eneste dagsavis i et demokratisk vestlig samfunn med en forhistorie som et kommunistisk partiorgan. Avisas fortid som en del av en kommunistisk bevegelse er vesentlig for forståelsen av utviklingen etter at den formelle forbindelsen til partiet ble brutt da avisa fikk egen formålsparagraf 1991. I det følgende beskrives derfor avisas historie gjennom 1970 og -80-tallet.

4.1 Den marxist-leninistiske bevegelsen

Fremveksten av den norske marxist-leninistiske bevegelsen, ml-bevegelsen, har røtter tilbake til en lang intellektuell opposisjon på venstresiden i norsk politikk.¹⁶ Klassekampen ble etablert da bevegelsen gikk ut av Sosialistisk Folkeparti i 1969, og ble partiavis for Arbeidernes Kommunistparti (marxist-leninistene) (AKP (m-l)) da partiet ble stiftet i 1973. De politiske forholdene i ml-organisasjonene før partistiftelsen, SUF (m-l) og MLG, var lukket, med en aktiv eksklusjonsparagraf og krav til medlemmene om å gjennomgå politisk og ideologisk skolering. Stiftelsen av AKP (m-l) førte til at de politiske forholdene ble liberalisert under parolen ”parti for vanlige folk”. I Klassekampen kunne en lese at AKP (m-l) hevdet at ”Vi er ingen lukket organisasjon, men ønsker å bli flere, å bli et parti av og for vanlige arbeidsfolk” (Klassekampen 1973, sitert i Istad 1992: 66). I løpet av 1970-tallet opplevde bevegelsen en radikaliserings og venstredreining gjennom partiets oppgjør med et ideologisk høyreavvik. Partiets dreide ideologisk bort fra å være et folkeparti til å bli et renere ideologisk og elitistisk parti. Politiske virkemidler som ideologisk skolering og vurdering av medlemmenes politiske kvaliteter og lojalitet, ble intensivert. Et av virkemidlene i ledelsens generelle partidisiplin var regelmessige ”kadervurderinger”. Kadervurderinger var regelmessige evalueringer av den enkeltes politiske praksis og ideologiske lojalitet, der den enkelte partimedlem tok selvkritikk og underla seg andres vurderinger og kritikk. Arbeiderklassens språk og kultur ble idealisert og å la seg proletarisere, altså å tilslutte seg proletariatet ved å ta en riktig arbeiderjobb, ble sett på som en bekreftelse på politiske kvaliteter. Hensikten var å etablere en kommunistisk

¹⁶ Ragnhild Mork (1996) beskriver at ml-bevegelsen i Norge hadde sin forhistorie i medlemsavskallingen fra Det Norske Arbeiderpartiet (AP) på 1950-tallet og i etableringen av Sosialistisk Folkeparti (SF) i 1961. I løpet av 1960-tallet styrket internasjonale impulser de venstreradikale tendensene i norsk politikk, og i SF utviklet det seg en maoistisk fløy som brøt ut av partiet i 1969. Denne fløyen var ledet av Sosialistisk ungdomsforbund (SUF) med Sigurd Allern som leder. Etter bruddet tilkjente SUF seg til marxist-leninismen og kalte seg SUF (m-l). Sammen med andre maoistiske grupper etablerte SUF (m-l) Marxist-leninistiske grupper (MLG) i 1970. MLG skiftet 18. februar 1973 navn og ble partiet AKP (m-l), fortsatt under Allerns ledelse. På dette tidspunktet var anslagsvis 3000–3500 organiserte maoister i Norge (Hjellum 1989: 54). Les mer om dette i kilder som Istad 1992, Mork 1996, Hagen (1989), Tvedt (1989) og Sjølie (2002).

forankring for AKP (m-l)s budskap og partiprosjekt i den norske arbeiderklassen og å kompensere for at den ordinære arbeiderklassen i liten grad viste noen interesse for AKP (m-l)s ideologi og parti (Knutsen1989:149). For partiet hadde Klassekampen stor symbolpolitisk verdi. Avisa var det synlige beviset på bevegelsens omfang og suksess, og den spilte en viktig rolle både utad som en opinionspåvirker og innad som en organisasjonsbygger.

4.2 Klassekampen som partipropaganda

Initiativet til å etablere en egen avis for ml-bevegelsen kom i følge Pål Steigan (1985) fra bevegelsens sjefsideolog og politiske arkitekt Tron Øgrim og Pål Steigan selv. Inspirasjonen til å etablere et partiorgan kom fra ideologiske aviser som Gnistan i Sverige, l'Humanite Nouvelle i Frankrike og La Voix de peuple i Belgia, og etableringen var politisk motivert. Befalingen kom fra høyeste hold: "Lenins partiteori fungerte som organisasjonsmodell. Han sa blant annet at vi måtte ha en revolusjonær, landsomfattende avis. Vi lagde en slik avis" (Hagen 1989: 73). Klassekampen ble utgitt som månedsavis første gang i februar 1969, i forbindelse med bevegelsens brudd med SF. I tråd med Lenins partimodell var hensikten med avisa var å etablere et organ for kollektiv propaganda og agitasjon, å spre kommunismen over hele landet, og å bygge en politisk organisasjon. Klassekampens første utgave pekte ut retningen for avisa og bevegelsen:

Kampen for det marxist-leninistiske parti, i samsvar med Maos tenkning, må bli vår viktigste oppgave... For å fremme denne kampen, for å utbre marxisme-leninismen, Mao Tsetungs tenkning og anvende den på norsk virkelighet har vi gått i gang med Klassekampen.

Klassekampen 01/69 sitert i Ottosen og Westlie 1989: 166

Den første redaktøren i avisa var Anders M. Andersen, tidligere redaktør av SF-opposisjonens internbladet, *Tjen Folket*. Senere overtok Finn Aasheim som redaktør, og Sigurd Allern kom inn som medredaktør sommeren 1969. Allern ble eneredaktør fra mai 1970 og var samtidig også leder av ml-bevegelsen. Både det redaksjonelle og den tekniske produksjonen av månedsavisa var enkel og amatørmessig, noe som innebar at både journalister og trykkere arbeidet frivillig med kun enkelt teknisk utstyr til hjelp. Dette hindret imidlertid ikke et stort opplag. Den første utgaven av avisa ble trykket i 3500 eksemplarer, men allerede i nr 5/71 hevdes det at avisas neste eksemplar skulle utgis i hele 40 000 eksemplarer (Ottosen og Westlie 1989: 166; Klassekampen 5/71). Månedssbladet begynte som en spaltetertrykksak uten bilder og grafikk, men utviklet fort et mer journalistisk utseende. Fra det første nummeret som Allern var eneredaktør av i 1970, ble det innført en redaksjonell leder på side 3. Dette bidro til å gi Klassekampen et mer utpreget avisutseende enn de første utgavene. En slik

utvikling viste seg imidlertid å være et tveegget sverd. Kravet om at det politiske budskapet var det dominerende var absolutt. Sommeren 1971 stod det å lese i avisa:

SJØLKRIKK. Lesere har pekt på at det faglige stoffet i avisa (særlig i nr 4 og 5) har vært for lite, og at redaksjonen har prioritert feil. Vi er enig i dette. Det betyr at vi ikke skikkelig har forstått hvem vi skriver for, og hva som er hensikten med avisa. Vi har tenkt mer på å «lage god avis» i seg sjøl, enn på leserne og på hvordan vi skal legge fram partilinja best for dem. Dette er et uttrykk for at innflytelse fra borgerlige ideer om avisarbeid har hindret oss i å fylle vår oppgave. Vi mener dette nummeret tar et skritt i riktig retning, men er langt fra tilfreds, og skal fortsette å vie området helt spesiell oppmerksomhet.

Klassekampen, nr 6/7, 1971

Journalistisk utvikling var underordnet avisas funksjon som politisk budbringer. Avisas førsteprioritet skulle være det propaganderende og partibyggende formålet. Selvkritikken illustrerer det generelle organisasjonsklimaet i ml-bevegelsen, der det å vise ydmykhet for det kollektive gjennom omfattende og offentlig sjølkritikk var en viktig bestanddel av ledelsens kontroll over partimedlemmene.¹⁷ Lederartiklene forsvant fra og med nr 1/73 da partisekretær Finn Sjøe overtok som redaktør.

To uker før stiftelsen av AKP (m-l) i 1973 ble utgivelsene av Klassekampen økt til ukentlig. Pål Steigan skriver at ml-bevegelsen tidlig hadde store ambisjoner for avisa: "Helt fra starten av var det meningen at månedsavisa bare var et skritt på veien. Vi drømte om dagsavis, men snakka helt konkret om ukeavis" (Steigan 1985: 96). Økningen var ressurskrevende, noe som med jevne mellomrom var synlig i avisspaltene gjennom stadige rapporteringer om vellykkede innsamlingsaksjoner. Overgangen til ukeavis førte imidlertid til en rekke forbedringer av avisproduksjonen med egne, bedre egnede lokaler for produksjonen, samt en heltidsansatt redaksjon. Gratisarbeidet fortsatte imidlertid å være en vesentlig del av avisas produksjonsapparat, og sentralstyret i AKP fungerte fortsatt også som styre for avisa (Tvedt 1989). Det økonomiske ansvaret lå hos partiets økonomiske utvalg, og redaksjonen var ansatt i partiet, ikke i avisa. Det fantes et redigeringsdirektiv som regulerte hva som skulle trykkes i hvilken prioritering, og avisa var helt underlagt partiet i politiske spørsmål. Direktivet skulle sikre at avisa både fungerte som en politisk organisator, og at partiledelsen kunne kontrollere at den målbar den rette politikken. Retningslinjene handlet om både form på journalistikken, redigering av avisa, layout og sjangerprioriteringer. Det er verdt å merke seg at undersøkende og gravende journalistikk allerede tidlig var prioritert i redigeringsdirektivet, men det skulle

¹⁷ Kilder som Hagen (1989), Tvedt (1989), Istad (1992), Sjølie (2002) og Mork (1996) går i dybden av dette.

vendes mot borgerskapets skandaler, som skulle behandles ”antagonistisk og propagandistisk” (Ottosen og Westlie 1989: 177).

Redaksjonens selvkritikk var ikke et engangstilfelle. I følge Ottosen og Westlie ga slike selvkritikker uttrykk for organisasjonshierarkiet i bevegelsen og synliggjorde at redaksjonen i Klassekampen ble en politisk hoggestabbe for ”små og store konger i AKP-systemet” (Ottosen og Westlie 1989: 176). Selvkritikken viser ikke bare redaksjonens ydmykhet for den kollektive politiske linja og kravet om at de skal ta selvkritikk, men også at avisa var helt underlagt det partipolitiske. Hvert enkelt partimedlems meninger var relevante for avisas redaksjonelle praksis: ”Årsaken til feilen er ansvarsløshet hos redaksjonen.(...)Vi takker ellers for mye kameratslig kritikk, og beklager at vi ikke er i stand til å svare hver enkelt. Det er simpelthen umulig å få tid. Det betyr ikke at kritikken er bortkastet. Fortsett å skrive!” (”Sjøl-kritikk” i Klassekampen nr 6/7, 1971). Klassekampens primære rekrutteringsgrunnlag var blant partiets politiske talenter, og det å jobbe i Klassekampen ble sett på som et tillitsverv og stort privilegium. Redaksjonelt arbeid var imidlertid ansett som en lett jobb i et parti der andre forlot akademiske studier for å jobbe på spikerverksted eller kjøre brød. At Klassekampen var preget av meget harde arbeidsforhold sammenlignet med andre aviser, var derfor irrelevant, og det var lite rom for å klage på de harde arbeidsforholdene. Arbeidsdagene var ekstremt lange, skiftordningene ufordelaktige, og de arbeidet uten overtidsbetaling, skifttillegg eller sosiale goder. Klassekampen fulgte ikke Norsk Journalistlags (NJ) tariff, men lønningene i avisa var ment å være på linje med en gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. I realiteten var lønnen lavere (Ottosen og Westlie 1989: 172). De få journalistene som var medlem i NJ var partiets utsendinger, ikke ordinære fagforeningsmedlemmer. På toppen av hardkjøret i redaksjonen kom partioppgavene journalistene var pålagt som partimedlemmer. Ottosen og Westlie beskriver arbeidsforholdene som så ekstreme at redaksjonsarbeidere som søkte om å få stifte familie fikk avslag. Etter rapporter om at redaksjonsmedlemmer så slitne ut, ble det innført matpakkekontroll og morgengymnastikk. Likestilling mellom kjønnene som senere ble et vesentlig politisk tema for AKP (m-l), stod lavt på agendaen på 1970-tallet: ”Hadde man barn forutsatte det at en hadde noen som ville stille hjemme og ta ansvar for barn og hus. Ettersom de fleste i redaksjonen var menn, forutsatte dette, dersom de var gift og hadde barn, at konene stilte opp” (Ottosen og Westlie 1989: 172).

Den politiske skoleringen ga lite rom for intellektuell kritikk, og proletariseringskampanjene var et ekstremt uttrykk for denne holdningen. Partiets idyllisering av arbeiderkultur og -språk var fundert i en rådende anti-intellektualisme som også rammet redaksjonen i Klassekampen. Klassekampen skulle ikke være som en borgerlig avis, men skulle bidra til

proletariseringsprosjektet gjennom sin redaksjonelle linje, både ideologisk og gjennom en omfattende prioritering av arbeiderstoff. Dette innebar en satsning på arbeiderkorrespondansen, eller, som det ble kalt, ”å skrive på matpapiret med tømmerblyanten” (Steigan 1985: 96). Arbeiderkorrespondansen bestod av redaksjonelt materiale eller leserbrev som ble sendt inn fra arbeidere over hele landet, og som i følge redigeringsdirektivet skulle settes på trykk uredigert og uten grammatiske eller ortografiske rettelser. I 22 nummer fra 1969–72 stod arbeiderkorrespondansen for 16 pst av stoffmengden, og i 1974 var den økt til 34 pst. I følge Ottosen og Westlie var arbeiderkorrespondansen en vesentlig årsak til at Klassekampen på 1970-tallet framstod som et dårlig journalistisk produkt (Ottosen og Westlie 1989: 167).

Ottosen og Westlie beskriver at avisa var preget av partidirektiv og et lavt journalistisk nivå gjennom 1970-tallet (1989: 184). Allern mener at dette på mange måter stemmer, men det er ikke hele sannheten:

Hvis du går tilbake til kildene vil du nok utvilsomt finne mange artikler som fortjener en slik karakteristikk, Klassekampen var jo definert som en propaganderende, partibyggende avis, det var det jo ingen tvil om. Men allerede fra sommeren 1969 ble det jo gjort forsøk på å supplere dette stoffet med aktuelle intervjuer og rapporter fra norsk virkelighet, etter hvert kom det også en del gode avsløringer. Så kimene til det som etter hvert ble en mer journalistisk fundert avis, fantes lenge før 1980-tallet.

Intervju, Allern 12.04.05

Også de senere redaktørene hevder at Klassekampen på et tidlig tidspunkt hadde kjennetegn på en moderne journalistisk avis. Jon Michelet hevder at det fantes det sterkere trekk av dyp journalistikk mellom den agitatoriske journalistikken som dominerte avisa, enn man skulle tro (Intervju, Michelet 29.07.05). Bjørgulv Braanen karakteriserer den tidlige Klassekampen som ”(...)en propagandaavis, men den hadde vel hele tiden innslag av journalistikk” (Intervju, Braanen 31.08.05). Mitt inntrykk, etter å ha bladd gjennom årgangene 1969 til 1976, er at det i perioden 1970–1973, mellom Mao-sitater og annonser for sendinger fra Radio Peking, fantes en del redaksjonelt materiale som i mindre grad var partipropagandistisk. I sin utredning om innholdet i avisbegrepet, vektlegger Sigurd Høst at som avis i norsk dagspresse regnes aviser som ”gjennom nyheter og kommentarer orienterer allmennheten om begivenheter og aktuelle spørsmål i inn- og utland” (Høst 2003: 3). Etter denne definisjonen må Klassekampen sies å ha kvalifisert til benevnelsen avis, selv om tema for Klassekampens nyhetsreportasjer og samfunnskritikk var ideologi og tema som streikenyheter og fagbevegelse. Høst hevdet imidlertid også at redaktøren skal ha status i overensstemmelse med redaktørplakaten for å kalles avis og med redigeringsdirektiv fra AKP (m-l), uten redaktørplakat, var altså ikke Klassekampen i 1973–74 å regne som avis. Fra 1975 framstod Klassekampen som endret i mer ytterliggående

retning, og det partipropagandistiske og agitatoriske stoffet var blitt mer dominerende. Klassekampens politiske skildringer beskrives av AKP (m-l)-historiker Ragnhild Mork som at: ”Det var eit enkelt, romantisk og harmonisk bilete som blei skapt, der Maos tankar – ideologien – var det sentrale, ikkje realpolitikken.” (Mork 1996: 42). Endringene i det redaksjonelle produktet fulgte partiets opp- og nedturer gjennom politiske konjunkturer. Arbeidet med å etablere Klassekampen som dagsavis, ble intensivert i årene etter partiets radikaliserings i 1975.

4.3 Etableringen av Klassekampen som dagsavis

For AKP (m-l) hadde Klassekampen stor symbolpolitisk verdi, både som det synlige beviset på bevegelsens framgang og suksess, og som en strategisk opinionspåvirker. Det ble satset mye på avisa og en tidlig målsetting var å gi ut Klassekampen daglig:

Om det kommunistiske partiet har høve til å reise kampen og komme ut med propaganda kan verta spørsmålet om siger eller tap for arbeiderklassen. Om vi kan utvikle Klassekampen frå ein gong i veka til to gonger og vidare til dagsavis er eit avgjerande spørsmål. Det vert absolutt naudsynt i denne utviklinga av Klassekampen å gjera ho til kampavis på alle områda kor borgarskapet saman med sosialdemokratiet og den moderne revisjonismen rettar angrepa i dag.

Tjen folket 1974, sitert i Ottosen og Westlie 1989:168

De politiske forholdene i AKP (m-l) var en forutsetning for at satsningen på Klassekampen lyktes. Medlemstallet i bevegelsen var til enhver tid hemmelig. Da partiet ble stiftet var det sannsynligvis omkring 3000 – 3500 medlemmer som var organiserte i ulike maoistiske grupperinger (Hjellum 1989: 54). At bevegelsens opprettholdt og satset på Klassekampen var derfor et stort løft for en relativt liten organisasjon. Terje Tvedt hevder at ml-bevegelsens økonomiske underer ikke kan forstås uten å forstå kadervurderingenes mobiliserende effekt (Tvedt 1989: 124). Granskningen av den enkeltes politiske lojalitet og den demokratiske sentralismens strenge partidisiplin og -direktiv gjorde det vanskelig, om ikke umulig, å motsette seg Klassekampen og dagsavisprosjektet. Som en illustrasjon på hvordan de økonomiske resultatene ikke kom av seg selv, siterer Ottosen og Westlie en vervekampanje for etableringen av Klassekampen som dagsavis:

Kjære kamerat, la oss hjelpe deg til å gi store og jevnlige beløp til dagsavisa, så vil du bli nødt til å ordne opp i *rotet* i din personlige økonomi. Ved å støtte dagsavisa og partiet blir du nødt til å ta alvorlig på din egen økonomi. Husk rekkefølgen: Først diskusjon om hva dagsavisa skal ha, så din egen økonomi.

Vervekampanje til Klassekampen 1976, Ottosen og Westlie 1989: 167

Fra innsamlingsaksjonene ble startet i 1974 til rotasjonstrykkeriet var innkjøpt, gikk det under tre år. I 1972 hadde partiet søkt om statsannonser, men fått avslag. Etter dette var økonomien i avisa basert på selvberging. Allern forteller imidlertid at Klassekampen søkte om pressestøtte

i 1975, men takket være radikaliseringen av AKP (m-l), takket partiet nei da avisa da fikk søknaden innvilget.¹⁸ Selvbergingslinja ble et viktig mantra for bevegelsen. Partiprogrammet fra perioden er kategorisk: "AKP (m-l) (...) avviser kvart tilbod om stønad frå staten eller andre organ for monopolborgarskapet. Slik stønad er 'kuler med sukkertrekk' som skal gjere partiet korrupt og omvandla til ein narkotikaslave som berre kan frelsa livet når det får 'sprøyter' frå klassefienden" (AKP (m-l)s partiprogram 1979, sitert i Folkvord 1998: 132). Ulikt andre dagsaviser ble derfor Klassekampen utelukkende driftet på abonnenter og partimedlemmenes økonomiske bidrag, helt uten offentlig støtte eller vesentlige abonnementsinntekter (Istad 1992: 83). Presset gikk imidlertid hardt utover de menneskelige ressursene i bevegelsen. Terje Tvedt hevder at ledelsens stormannsgalskap utnyttet medlemmenes offervilje i en utstrekning som neppe har sin like i Norge (Tvedt 1989: 124).

4.4 Fra et parti med en avis, til en avis med et parti

Avisas økonomi var i så stor grad basert på at partiet og partimedlemmene skaffet penger til driften, at ordinære rutiner for regnskapsførsel og vurdering av tilbud og etterspørsel ikke ble fulgt (Ottosen og Westlie 1989: 192). Ved inngangen til 1978 var avisa i realiteten konkurs, og når krisa først oppstod, var derfor situasjonen allerede ute av kontroll. Sentralkomiteen i AKP (m-l) foreslo å utvide sidetallet fra 12 til 16 sider som botemiddel for problemene. Egil Fossum, redaktør fra nr 1/ 78, la i stedet fram planer om redaksjonelle endringer og profesjonalisering, uten en kostbar sideekspansjon. Før han kunne iverksette planene, måtte han imidlertid overbevise partiledelsen om nødvendigheten av omstillingene, og at han klarte dette ble avgjørende for avisas framtid. Pål Steigan beskrev at dette ble et vannskille i hvordan ml-bevegelsen så på avisa:

Fortsatt skulle det være ei partiavis, men det måtte bli ei mer profesjonell journalistisk behandling av sakene. Journalistikk er tross alt et *fag* som må mestres. Han klarte etter hvert å overbevise sentralkomiteen om at han hadde rett, og det gamle redigeringsdirektivet blei skrinlagt

Steigan 1985: 97

Dette startet en profesjonaliseringsprosess som ble avgjørende for Klassekampen, og det ble opprettet et eget styre for avisa med eget økonomisk ansvar. Endringer førte til en mer profesjonell redaksjon. Jon Michelet skrev i anledning Klassekampens 30 års jubileum:

¹⁸ Marga van der Wal (20.10.05) kunne ikke bekrefte denne opplysningen siden Klassekampens protokoller fra denne perioden lå i fjernarkiv og hun ikke visste hvor i arkivet informasjon om dette ville finnes. Siden informasjonen er uten direkte betydning i denne sammenheng har jeg derfor ikke forfulgt saken videre.

Staben [av 'skrivende kadre'] ble halvert. Antatt profesjonelle skribenter med ståsted i AKP ble hentet inn ved hjelp av partidirektiver. Personlig ble jeg beordret fra brygga til en plass i redaksjonen. En annen som ble halt inn var forfatteren Dag Solstad som tok en tårn som kultureddaktør.

Michelet i Klassekampen 20.02.99

Ottosen og Westlie beskriver at det i perioden 1977-78 med den første profesjonaliseringen oppstod konflikter mellom det politiske og det journalistiske i avisa. Fra årene med streng partikontroll hadde avisa som formidler av AKP (m-l)s enhetslinje og partiets politiske verdensbilde, ført til en kollektiv selvutslettelse av journalistrollen:

Dette kunne pågå bare så lenge de enkelte journalistene oppfattet seg som *politikere* – som AKPs tekstforfattere. I det øyeblikket journalistene definerte seg inn i en ny yrkesrolle – nemlig som journalister – måtte dette sprekke. Profesjonaliseringen som uvergelig fulgte etter en tids praksis bidro til dette.

Ottosen og Westlie 1989: 182

Utfordringene handlet om å finne en balanse mellom det å fremme det politiske og ideologiske budskapet, og det å gjennomføre en viss journalistisk utvikling for å gjøre avisa mindre propagandistisk og lettere tilgjengelig. For å redde avisa ble det også gjennomført en ny innsamlingsaksjon blant partimedlemmene som nok en gang tilførte helt nødvendig kapital til avisdriften. En videreføring av driften var imidlertid avhengig av at avisa kunne stå på egne ben, noe som gjorde en videre profesjonalisering uunngåelig. Fossum dempet den propagandistiske tonen, fjernet arbeiderkorrespondansen og økte meningsmangfoldet i avisa. I 1979 godtok AKP (m-l) prinsippene nedfestet i redaktørplakaten (Folkvord 1998: 282). Sigurd Allern ble medredaktør sommeren 1979, og han ble deretter sittende som eneredaktør i 17 år fra høsten 1979 til 1995. Ottosen og Westlie gjennomførte en innholdsanalyse av årgangene 1977–79, og fant en helt klar tendens til en utvikling mot en mer leservennlig og allsidig avis. I perioden økte tradisjonelle nyhetsartikler fra ca 4 til 15 pst av avisa, arbeiderkorrespondansen sank fra 13 til 1 pst, og debatt og leserbrev økte fra 5 til 10 pst. Temaene næringspolitikk, kultur, sport og friluftsliv økte på bekostning av artikler om ml-bevegelsen, faglig politikk/arbeidsplassreportasjer og internasjonale kommunistbevegelser. Antall bilder ble doblet og andelen brødtekst sank. Det skal imidlertid også bemerkes at propagandaartikler for AKP (m-l)s linje kun ble redusert fra 14 til 11 pst, og agiterende nyhetsartikler kun gikk fra 21 til 20 pst. Profesjonaliseringstendensene er likevel utvetydige (Ottosen og Westlie 1989).

Samtidig med de begynnende profesjonaliseringsprosessene i avisa oppstod det en omfattende økonomisk og politisk krise i partiet. Internasjonale politiske problemer etter Maos død i 1976 førte til AKP (m-l) på landsmøtene i 1979 og 1980 måtte revidere parti-

programmet, samtidig som den videre satsningen på Klassekampen ble debattert. Partiledelsen satte mye politisk prestisje inn på å berge Klassekampen som dagsavis, og selv om ledelsen først var i mindretall førte harde prosesser til gjennomslag for en videre satsing på dagsavis. Denne seieren var imidlertid ikke uten omkostninger:

For mange av dem som var tilhengere av en mer målrettet diskusjon om den ideologiske krisa i partiet ble denne kampen et veiskille. Mange mistet både troen på partiledelsens demokratiske innstilling og ikke minst deres vilje til å gå inn i en reell diskusjon om de politiske problemene partiet stod ovenfor. Resultatet ble at mange hundre meldte seg ut, det ble avskallinger til høyre og venstre, og mange gikk i passivitet selv om de formelt beholdt partimedlemskapet. AKP (m-l) skulle aldri bli det samme etter denne turbulente kampen, der Klassekampen spilte en viktig rolle både direkte og indirekte.

Ottosen og Westlie 1989: 194

Den videre satsningen på Klassekampen innebar at fra 1979 aksepterte partiet statsstøtte og statsannonser, et radikalt vedtak i strid med partiprogrammet. Innen 1981 hadde anslagsvis 1/3 av medlemsmassen fra 1978 trukket seg ut av partiet som følge av de politiske problemene i kjølvannet av dårlig økonomistyring, ledelsens håndtering av Klassekampens problemer, samt de internasjonale politiske skiftene ved inngangen til 1980-tallet (Istad 1992: 150).

Etter at den verste økonomiske krisa var overstått, med erfaringene fra masseoppsigelsen i 1978, meldte de fleste journalistene i Klassekampen seg inn i NJ under egne navn. Omkring samtidig, under Allerns første år som redaktør, sluttet også journalistene å bruke dekknavn i spaltene (Intervju, Allern 12.04.05). Gjennom 1980-tallet ble Klassekampen stadig mer lik andre aviser i sjanger og utvalg. I følge Ottosen og Westlie fikk Klassekampen etter prosessene på slutten av 1970-tallet en "tilhengerskare som har holdt fast ved Klassekampen ikke på grunn av, men snarere på tross av, at de samtidig har fått daglige doser med marxisme-leninismen Mao Tsetungs tenkning" (Ottosen og Westlie 1989: 196). I løpet av 1980-tallet holdt opplaget seg stabilt omkring 8000 til tross for at AKPs medlemsmasse gikk betydelig tilbake i perioden (Ottosen og Westlie 1989, Tranøy 1992). Selv om 1980-tallet medførte økende profesjonsforankring av avisa, var Klassekampen fortsatt preget av politiske motsetninger mellom avis og parti, redaksjonelle konflikter mellom redaktør og redaksjon, samt den gradvise marginalisering av AKP (m-l) (Intervju, Allern 12.04.05). I løpet av perioden 1979 til 1991 gikk forholdet mellom AKP (m-l) og Klassekampen fra å være et parti med en avis, til å bli en avis med et parti.

5. Fra partiavis til ”hele venstresidas dagsavis”

1980-tallet hadde ført til omfattende endringer både i Klassekampen og AKP (m-l). Erkjennelsen av at avisa hadde vokst fra partiet førte til en strategiprosess i Klassekampens styre og redaksjon. Dette resulterte i innføringen av en egen formålsparagraf, og at Klassekampen fikk status som uavhengig avis i 1991. I det følgende beskrives prosessene omkring innføringen av formålsparagrafen, endringene på eiersiden i avisa, samt hvordan disse prosessene ble drevet fram av daværende redaktør, Sigurd Allern.

5.1 Innføringen av en egen formålsparagraf

Ved inngangen til 1990-tallet hadde avisa eksistert i 21 år. Etter 13 år som dagsavis, 11 av dem under Sigurd Allerns ledelse, var opplaget i 1990 på omkring 8200 aviser. Dette hadde holdt seg relativt stabilt gjennom 1980-tallet. Opplaget var ikke høyt tatt i betraktning de utfordringer som en nisjeavis møtte i forhold til annonsemarkedet. I tillegg ga Klassekampens innretning mot det venstreradikale miljøet lite potensial for høye annonseinntekter. Faktisk utgjorde annonseinntektene kun 14 pst av driftsinntektene, og av disse utgjorde statlige annonser hele 84 pst. Abonnements- og løssalgsinntekter ga 55 pst av driftsbudsjettet, og produksjonsstøtten, som lå i overkant av 4 millioner, utgjorde tilnærmet 20 pst av totale driftsinntektene (Tranøy 1992: 14-15). Klassekampen gikk i 1990 med over 600 000 kr i underskudd (Wal 20.10.05; se vedlegg 3). Ved inngangen til 1990-tallet var altså Klassekampen dårlig rustet for nedskalering av statsstøtten. På styremøtet i Klassekampen 16. november 1990 ble avisas framtid diskutert, og avisstyret satte målsettinger for den videre utviklingen. Målene var opplagsøkning, utvidelse av sidetall, redaksjon og nedslagsfelt, samt etablering av et kommandittselskap og en venneforening. Middelet for å klare dette skulle være å innføre en egen formålsparagraf og avvikle avisa som partiorgan (Tranøy 1992: 27-8). I et styremøte 14. desember 1990 foreslo Allern et navnebytte for Klassekampen til *Alternativet*, men dette fikk ikke gjennomslag i styret og ble aldri sendt ut til abonnentene eller AKP (m-l) (Protokoll fra styremøte 14.12.90, referert i Folkvord 1998: 284). Styrets forslag til omstilling ble i stedet presentert i strateginotatet forfattet av redaktør Allern og styreleder Per Even Holmsen, *Avis for 90-åra* (januar 1991).¹⁹

¹⁹ Jeg har ikke hatt tilgang til notatet *Avis for 90-åra* fra januar 1991, men notatet ble senere redigert og gitt ut under samme navn i april 1991 (Allern 04.91). Lengre utdrag fra januarnotatet er sitert i Tranøy (1992). I begge kildene ble det referert til at januarutgaven presenterte styrets/redaktørens forslag til omlegging. Aprilutgaven av notatet presenterte omleggingen av Klassekampen etter at alle formelle vedtak var fattet (Allern 04.91; Tranøy 1992: 63)

Sigurd Allern satt på dette tidspunktet fortsatt i sentralstyret i AKP (m-l). Tranøy hevder at Allern og arbeidsutvalget i AKP orienterte AKPs landsmøtet i november/desember 1991 om at Klassekampen stod foran omstillingsprosesser. Vedtaket fra landsmøtet forteller, i følge Tranøy, om en planlagt opplagvekst og kapitalinnhenting. Tranøy hevder imidlertid at "Vedtaket sa ingenting om at landsmøtet var orientert om planen om å avvikle Klassekampen som 'organ for AKP', forslaget til ny formålsparagraf eller satsningen på å gjøre den til venstresidas dagsavis" (Tranøy 1992: 35). Noe av bakgrunnen for at det var ønskelig eller nødvendig å dempe konfliktene omkring Klassekampen, var at det på det samme landsmøtet var en konflikt om AKP (m-l)s og RVs organisasjonsstruktur. Landsmøtet vedtok å skille ut RV som et selvstendig parti, og AKP (m-l) tok et oppgjør med ml-bevegelsens historie ved å fjerne appendikset (m-l) etter partinavnet. Per Overein, som var til stede på landsmøtet i 1991, uttalte til Tranøy: "Hadde forslaget til vedtak inneholdt ordene "hele venstresidas dagsavis" og spørsmålet om organ for AKP (m-l), så ville det blitt større motstand" (Overein, sitert i Tranøy 1992: 35). Allern var oppmerksom på hva en eskalering av konfliktene kunne innebære, og uttalte til Tranøy: "Hvis mitt forslag hadde blitt oppfatta som et høyresprell eller som ledd i partikampen ville ikke dette gått" (Allern, sitert i Tranøy 1992: 34). Forslaget om formulering av formålsparagrafen til avisa ble sendt på høring til partiet, og omkring 2/3 av lokallagene responderte positivt. Erling Folkvord beskriver imidlertid at det blant enkelte i partiet var en omfattende misnøye med omstillingsplanene. Misnøyen handlet om avisas redaksjonelle profil, og Folkvord beskriver at det var hans lokallag som fremmet et alternativt forslag til formålsparagraf som ble vedtatt på avisas generalforsamling 15. april 1991. Klassekampens formålsparagraf ble da, og har vært uendret siden:

Klassekampen skal drive en seriøs, kritisk journalistikk, med allsidige politiske og økonomiske avsløringer av alle former for utbytting, undertrykking og miljøødeleggelser – samt inspirere og bidra til ideologisk kritikk, organisering og politisk kamp mot slike forhold ut ifra et revolusjonært, sosialistisk grunnsyn.

Folkvord 1998: 284

Endringen i forslaget hadde ikke vært vesentlig forskjellig fra styrets, men begrepene "ideologisk kritikk" og "sosialistisk grunnsyn" fantes ikke i den opprinnelige versjonen. Om uenighetene om formålsparagrafen uttaler Allern:

Det var jo strid om noen små formuleringer og enkelte bisetninger, men stort sett oppfattet jeg det som helt greit. Det er alltid en del *give and take* i sånne greier. Det viktigste var at vi fikk en enkel formålsparagraf som ikke var noe politisk program med en rekke underpunkter. Formålsparagrafen representerte mer en overordnet visjon, noe som ga redaksjonen relativt stor frihet mht. hvordan de journalistiske prioriteringene ble fortolket.

Intervju, Allern 12.04.05

Etter høringsrundene i partiet og vedtaket om innføringen av formålsparagrafen ble den redigerte versjonen av debattnotatet *Avis for 90-åra* sendt ut til partimedlemmene i april 1991 (Allern 04.91). I notatet og i omstillingsprosessene lå det som en strategisk forutsetning at AKP skulle åpne for flere eiere av Klassekampen.

5.2 Utvidelse av eiermassen

Konklusjonene i *Avis for 90-åra* var at AKP (m-l) ikke lenger var et parti som alene kunne bære Klassekampen, siden avisas økonomi og overlevelse var helt avhengig av pressestøtte og statsannonser. Slike forhold som lå utenfor Klassekampen mulighet til å påvirke, gjorde avisa sårbar for samfunnsstrukturelle endringer. Notatets konklusjon var at Klassekampens økonomi måtte sikres gjennom økt abonnementsmasse, etablering av et bredere nettverk av støttepillere utenfor AKP, samt å hente inn frisk kapital til avisa (Tranøy 1992; Allern 04.91). Notatet appellerte til alle partimedlemmer og abonnenter som potensielle støtte-medlemmer, og oppfordret alle til å skaffe frisk kapital til avisa med ambisiøse målsettinger: "Innen midten av nittiåra skal nettoopplaget ligge over tre tusen høyere enn i dag, dvs. passere 11 000 eksemplarer. Klassekampen skal få et definitivt gjennombrudd som venstresidas dagsavis, bli alternativet til herskende borgerlige og regjeringslojale massemedier." (Allern 04.91: 3), og det legges heller ikke skjul på foranledningen til satsningen: "Avisa er nødt til å satse. Opplaget er for lavt, Klassekampens kritiske journalistikk når ut til alt for få. Dette har mange ringvirkninger, også redaksjonelle (...) Små ressurser gjør det vanskelig å tilby leserne et enda bedre avisprodukt" (Allern 04.91: 3). Styret innbød til opprettelsen av et kommandittselskap.²⁰ Nærmere 200 kommandittister tegnet seg og Allern var tilfreds med utvidelsen: "Modellen med et kommandittselskap var genial. Mye penger og lite krangel (...) Politikk består av symboler. Derfor burde avisa demonstrere at avisa ikke bare er partiets eiendom. Og nå blir vi i alle fall to på generalforsamlingen" (Allern, sitert i Tranøy 1992: 33). I tillegg forslo styret å etablere *Foreningen Klassekampens venner*, der privatpersoner, fagforeninger, klubber eller organisasjoner kunne bli medlem mot et fast månedlig støttebeløp. AKP ga foreningen 10 aksjer, noe som utgjorde 20 pst av totalt antall aksjer, samt at foreningen også fikk velge ett medlem til Klassekampens styre. Partiet var imidlertid garantert at ingen

²⁰ Kommandittselskap er en alternativ eierform til et aksjeselskap. Enkeltpersoner gikk i 1991 inn og betalte kr 10 000 til avisa, og påtok seg samtidig ansvar for tilsvarende andel av avisas gjeld. Når avisa så gikk med underskudd, som den var forventet å gjøre, var kommandittistene berettiget skattefradrag for gjelden de hadde påtatt seg. Et regnestykket ga dermed situasjonen at kommandittistene i løpet av noen år ville tjene inn sine innskudd i Klassekampen, og hensikten var at Klassekampen ikke skulle innkreve kommandittistenes gjeldsansvar. Kommandittistene fikk ingen eierandeler i avisa, men fikk sammen velge ett styremedlem.

enkeltperson eller politisk parti ville kunne kontrollere foreningens eierpost. Med over 80 pst av aksjene kontrollerte uansett partiet voteringene på generalforsamlingen og valgte fire styremedlemmer på generalforsamlingen, inkludert styreleder. Dermed kontrollerte partiet styreflertallet gjennom styreleders dobbelstemme.²¹ Å gjennomføre disse prosessene handlet ikke bare om å hente inn frisk kapital, men også om å vise for omverdenen at Klassekampen virkelig var i ferd med å utvikle seg som en åpen avis. I første utgave av *Avis for 90-åra* sies dette helt eksplisitt: "Tilknytninga til AKP har gitt avisa forbindelser med levende politiske miljøer både i partier, fagbevegelse og ulike frontorganisasjoner. Og gitt en sterk organisatorisk og økonomisk forankring. Men rollen som "organ for AKP (m-l)" har uten tvil også vært et hinder for utbredelsen" (*Avis for 90-åra* januar 1991, sitert i Tranøy 1992: 30). Sitatet er hentet fra januarutgaven av notatet, og er fjernet i den redigerte aprilutgaven. Redaksjonen, med Allern og styreleder Per Even Holmsen i spissen, balanserte på en smal egg: På den ene siden fantes det et prekært behov for å legitimere avisa som "hele venstresidas dagsavis", og dette innebar samtidig en markering av distanse til partiet. På den andre siden var det like vesentlig å opprettholde og pleie forholdet til dem som skulle gjennomføre strategien og akseptere eierutvidelsen, nemlig partiet. Birgit Hatlehol, som ble ansatt som debattredaktør i 1991 oppsummerte for Tranøy at: "Klassekampen har et enormt potensial. Men hvis den skulle klare å få en plass i det offentlige livet, så var det nødvendig med et brudd med AKP (m-l)" (Hatlehol sitert i Tranøy 1992: 46). Det var en forutsetning for vedtaket om formålsparagrafen at kontrollen over Klassekampen ble værende i AKP, men det er ingen tvil om at paragrafen representerte en stor symbolverdi i retning av at partiet ga avisa løsere tøyler. Men like symbolsk var altså eierutvidelsen og det at Allern var en sterk pådriver for at det ble mulig å være engasjert i Klassekampen uten å være medlem av AKP. At Klassekampen ikke lenger var et partiorgan er ikke alene tilstrekkelig til å hevde at avisa på det tidspunktet var avpartifisert. Innføringen av formålsparagrafen var imidlertid et vesentlig autonomiseringstilskudd fordi symboleffekten av handlingen var stor. Formålsparagrafen symboliserte det journalistiske feltets mikrokosmos og logikk, og synliggjorde Klassekampens identifikasjon med dette feltet. Dette handlet om at selv som partiavis hadde Klassekampen gjennomgått omfattende profesjonaliseringsprosesser. Om denne utviklingen sier Allern:

²¹ Styret bestod i tillegg til styreleder og tre andre valgt av generalforsamlingen, av ett medlem valgt av kommandittistene, ett av Foreningen Klassekampens venner, og to representanter valgt av de ansatte.

En del av de som jobbet i det som var partiavis med sterke propagandatrekk som var under absolutt partikontroll og alt mulig sånt, de utviklet jo etter hvert en viss journalistisk kompetanse. Det kom fra 1979 og utover også inn i redaksjonen profesjonelle journalister som Jon Michelet og Kjell Gjersest. Under nye vilkår begynte dessuten tidligere "partijournalister" å blomstre. Det er ikke sånn at plutselig dalte "en ny journalistikk" ned fra himmelen et eller annet år i løpet av 1980-tallet.

Intervju, Allern 12.04.05

Både før og etter formålsparagrafen stod avisa med ett bein i det politiske og journalistiske feltet, og en egen formålsparagraf var ikke ensbetydende med svekket eierinnflytelse.²² Utviklingen fra å være en politisk til en journalistisk institusjon var tilsynelatende styrt og kontrollert av Allern som etter en lang historie i partiet hadde en like sterk politisk posisjon som redaksjonell. Formålsparagrafen representerte en begynnende avpartifisering av avisa og, mer vesentlig, synliggjorde at Klassekampen forsøkte å hente sin legitimitet som en profesjonell avis. Avviklingen av partiorganstatusen utgjorde et vesentlig moment for Klassekampens troverdighet i forhold til å synliggjøre profesjonaliseringsprosessene og -nivået i avisa for utenforstående.

5.3 Sigurd Allerns redaktørrolle

Allerns redaktørrolle handlet i stor grad om at rollen også var en politisk rolle. Da han overtok ansvaret for avisa etter Egil Fossum i 1979, var Klassekampen så vidt kommet ut av en økonomisk krise, og en omfattende profesjonalisering av avisa var tvingende nødvendig. For å kvalifisere til pressestøtte måtte avisa drives etter redaktørplakaten:

Da jeg fikk redaktøransvaret satt jeg jo i fortsatt i partiledelsen. Selvsagt var det lettere for partiet å venne seg til at redaktøren hadde 100 prosent ansvar for det redaksjonelle innholdet med en gammel politisk ringrev i en slik posisjon, enn hvis det ville vært med en redaktør som var mindre erfaren politisk.

Intervju, Allern 12.04.05

²² Da Klassekampen AS ble opprettet 06.01.75 var aksjekapitalen kr. 10 000,- og innflytelsen fordelt på 10 aksjer. Partiet fordelte fra begynnelsen aksjeposten på enkeltpersoner, der to representanter fra sentralstyret hadde tre aksjer hver, og redaktøren kontrollerte fire. I 1981 ble det foretatt en emisjon fra 10 til 50 aksjer, og den samme maktfordelingen ble videreført. I 1992, da Foreningen Klassekampens venner ble opprettet, fikk foreningen 10 aksjer, tilsvarende 20 pst aksjeandel. I 1995 ble det foretatt en emisjon fra 50 til 20 000 aksjer, og den første store aksjekampanjen der AKP solgte aksjer til privatpersoner ble gjennomført (Wal 20.10.05. Michelet 20.01.99). I 1997 kontrollerte AKP omkring 75 pst av aksjene. Høsten 1997 ble det på en ekstraordinær generalforsamling vedtatt at partiet kunne selge seg ned under 50 pst. Etter en emisjon der det ble påplussset 5500 aksjer, ble ytterligere aksjesalg gjennomført. I 2000 fattet AKP et vedtak om å selge seg ned under 20 pst, og etter nok en emisjon, denne gangen med støtte fra stiftelsen Fritt Ord, ble det i en mindre kampanje i 2001 og en større kampanje i 2002 solgt nok aksjer til å nå denne målsettingen (Wal 20.10.05). Blant de aksjene som ble solgt i 2002, var 1000 av AKPs aksjer solgt til inntekt for partiet, ikke Klassekampen. I følge Wal er aksjefordelingen i stadig bevegelse siden Klassekampen eier aksjer som selges fortløpende (20.10.05).

I løpet av sin redaktørperiode bygget Allern videre på styrken av å ha ett ben i partiet og ett i avisa. Gjennom sin plass i AKP sentralstyre hadde Allern den politiske gjennomslagskraften og posisjonen som var nødvendig for å gjennomføre transformasjonen fra å være et partiorgan til at partiet som eier aksepterte en ny formålsparagraf:

Jeg valgte selv å bli sittende i partiledelsen i denne perioden hvor avisa utviklet seg og ble profesjonalisert, og som endte med denne plattformen. Det gjorde det lettere å opprettholde en maktbalanse mellom partiet som eier, og redaksjonen. Hvis jeg på det tidspunktet ikke hadde vært en "insider" i de politiske debattene, bare blitt innkalt til møter med eierne for å forsvare avisa mot kritikk, ville opposisjonen mot avisas gradvise modernisering og profesjonalisering blitt skarpere.

Intervju, Allern 12.04.05

Allerns maktbalanse handlet også om et kontinuerlig arbeid for å holde partimedlemmer over hele landet lojale til prosjektet. "Husk på at en del av min jobb det var jo å reise rundt, regelmessig reise rundt i Norge for å overbevise massevis av helt vanlige aktivister om at avisa var verdt å satse på, verd å bruke fritiden på, verd å stå på stand hver jævla lørdag for å selge, og verd å gi masse penger til" (Intervju, Allern 12. 04.05). At partiet sluttet opp om Klassekampen som et politisk prosjekt, var avgjørende for avisas suksess, en suksess som hvilte på partimedlemmenes løssalgsaktivitet, abonnementsalg og politiske arbeid gjennom hele 1980-tallet. Klassekampen var altså ikke et autonomt prosjekt selv om profesjonsforankringen ble tydeligere i løpet av 1980-tallet. Da formålsparagrafen ble innført, endret Allern strategi og utvidet Klassekampens støttebase til å inkludere andre enn bare AKP. Etableringen av kommandittselskapet og støtteforeningen Klassekampens venner, samt satsningen på å bli en tydelig nei til EU-avis, var tiltak for å vedlikeholde den eksisterende, brede lojaliteten til avisa, samtidig som det var nødvendig å hente støtte til prosjektet i andre miljøer utenfor AKP (m-l): "Det var det vi trakk opp som strategi, at en avis av den typen må alltid ha støttepillere, alltid bygge nettverk og svekkes en del av de gamle nettverkene så må du utvide det med nye nettverk" (Intervju, Allern 12.04.05). Kritikken mot avisa utover 1990-tallet var at dette innebar at partiapparatet, og dermed de mest tradisjonelle leserne, ble nedprioritert til fordel for nye leserkretser som det ble hevdet ville være uten evne eller vilje til å bidra til Klassekampens overlevelse i det lang løp. Dualiteten i arbeidet med Klassekampen, både å skulle beholde gamle lesere og samtidig tiltrekke seg nye lesere, ble en stor utfordring for Klassekampen gjennom 1990-tallet.

Mye av fortjenesten for utviklingen Klassekampen gjennomgikk i Allerns 17 år som redaktør, er Allerns. Som han selv påpeker var hans politiske egenskaper og sentrale plassering i partiet sannsynligvis avgjørende for at han fikk det handlingsrommet som mulig-

gjorde avisas transformasjon. Da Allern gikk av som redaktør var det med foranledningen i diskusjoner på partiets landsmøte, selv om mandatet til hans strategiske arbeid kom fra styret. Dette viser at selv om innføringen av formålsparagrafen innebar at Allern åpnet avisa for omverdenen, bestod partiet som den mest vesentlige relasjonen for Allerns redaktørrolle og han kan dermed hevdes å ha beholdt sin rolle som partiredaktør også etter at han gikk ut av partiets sentralstyre. Når Bjørgulv Braanen oppsummerer sitt syn på utviklingen fram mot redaktørskiftet i 1997, sier han om Allerns rolle i forhold til AKP:

Han hadde jo tross alt sittet i sentralkomiteen i AKP, og jeg tror at han i veldig stor grad forsvarte avisas uavhengighet på kammerset. Han var ikke vant til å gå ut i avisa, for det ville vært et tillitsbrudd når han selv satt i sentralkomiteen og ledelsen av AKP. Så han jobbet på en helt annen måte for å sikre avisas uavhengighet. Han jobbet delvis i ledelsen, og han jobbet med folk som var betydningsfulle, støttespillere, bygde nettverk, allianser. Men det var tross alt en innadvendt måte å sikre denne uavhengigheten på. Det som skjedde på 90 tallet var jo at den innadvendte måten ble sprengt i fillebiter.

Intervju, Braanen 31.08.05

Braanens analyse av hvordan avisas autonomi ble legitimert, utgjør en fortelling som godt beskriver utviklingen på 1990-tallet. Grupperinger av alle dem som hadde politiske og historiske interesser i Klassekampen, fantes spredt i de venstreradikale politiske miljøene og i ulike radikale bevegelser. Allern hadde begynt, som en motsetning til partiredaktørrollen, å tilpasse Klassekampen denne virkeligheten ved å opprette Foreningen Klassekampens venner og kommandittselskapet, og derigjennom gjorde han det mulig å være engasjert i Klassekampen, uten partipolitisk engasjement i AKP. Da Allern forsøkte å videreutvikle Klassekampen langs denne linja, ønsket imidlertid AKP å opprettholde sin kontroll over avisa. Den redaksjonelle situasjonen var at Klassekampen som et prosjekt under AKP, ikke lenger var et prosjekt som ga avisa gode utsikter til overlevelse. For å nå de potensielle leserne som ville representere en markedsutvidelse for Klassekampen utover AKPs organisasjon og tidligere medlemmer, måtte avisa realisere slagordet sitt og virkelig *bli* hele venstresidas avis. Dette innebar i enda større grad å hente legitimitet til de redaksjonelle prioriteringene annet steds fra enn i partiet. Utviklingen gjennom 1990-tallet skapte en diskrepans mellom den redaktørrollen som partiet ønsket og forventet, og den redaktørrollen som vokste fram i kjølvannet av en profesjonalisert presse. Klassekampens markedstilpasning av redaktørrollen og den redaksjonelle linjen, samt løsrivelsesprosessene Allern begynte, ble stanset av AKP.

6. Undertrykt motvilje blir til åpen konflikt

Omstillingsprosessene som Klassekampen gjennomgikk på begynnelsen av 1990-tallet skulle forberede avisa på strukturelle og økonomiske problemer som kunne komme. Utfordringene ble imidlertid andre enn forventet. Etter at Sigurd Allern trakk seg som redaktør, kom konflikter mellom avis, parti og deler av lesermassen til overflaten. I 1997 kuliminerte omfattende kritikk av avisas kulturprofil med at kulturelledet Eivind Røssaak trakk seg. I dette kapittelet analyseres turbulensen mellom Klassekampen og AKP i overgangsfasen fra Allern til Paul Bjerke.

6.1 Sigurd Allerns avgang

Som et ledd i omstillingsprosjektet hadde satsningene i 1992–93 gjort Klassekampen til en profilert Nei til EU-avis med en opplagstopp på 10 042 aviser i 1992. Omstillingen hadde imidlertid vært kostbar, og i 1991 og 1992 beløp Klassekampens underskudd seg til nesten 4 millioner kroner (Wal 20.10.05; se vedlegg 3). Da de ekstra midlene fra eierutvidelsen var oppbrukt, stagnerte imidlertid opplaget. Etter erfaringene med Klassekampen som samlende avis for Nei til EU-bevegelsen, fremmet Nei til EU-leder Kristen Nygård et forslag om at Klassekampen skulle utvides og få nytt navn og ny politisk og redaksjonell profil. Et av forslagene innebar at Klassekampen skulle slås sammen med Ny Tid, et tidsskrift tilknyttet miljøet rundt SV. Nygård-initiativet ble diskutert på styremøter i Klassekampen gjennom hele 1995, og i følge styreleder Aksel Nærsted ble forslaget til slutt enstemmig nedstemt av styret (Nærstad 22.05.97). Økonomisk og opplagsmessig var det imidlertid nødvendig for Klassekampen å satse. I forkant av AKPs landsmøte i 1995 ble strategiarbeidet videreført. Dette innebar at diskusjonen om at AKPs skulle selge seg ned i eierandel, ble gjenopptatt.

Våren 1995 hadde Sigurd Allern forskningspermisjon, og Bjerke fungerte som redaktør i hans fravær. Strategiarbeidet styret hadde igangsatt, ble imidlertid ledet av Allern. Siden opplagsuksessen etter EU-avstemmingen hadde økt Klassekampens nedslagsfelt, var tidspunktet, i følge Allern, riktig for å videreutvikle den redaksjonelle satsningen og å legge til rette for en videre utvidelse av eiergrunnlaget og videreutvikling av strategiprosessen fra 1991. Allern brakte debatten opp på AKPs landsmøte våren 1995:

Jeg oppfattet debatten som at foten ble satt ned for en utvidelse av eiergrunnlaget, det kom i det hele tatt til uttrykk en veldig stor skepsis mot den kursen avisa hadde utviklet. Redselen for at partiet skulle tape kontroll var sterk. Min personlige konklusjon var at den veien var stengt. Jeg hadde allerede drøftet med enkelte i avisas styre, og med Paul Bjerke, at betingelsen for at jeg ville fortsette som ansvarlig redaktør, var at det fantes en åpning for raskt å satse på å jobbe videre med prosjektet som "venstresidas dagsavis". Hvis jeg skulle fortsette da måtte det være fordi jeg kunne jobbe med den typen strategiske spørsmål. Og når jeg fant ut at den veien inntil videre var stengt så mente jeg at 17 år fikk være lenge nok i den daglige virksomheten som redaktør. Mange sider knyttet til den daglige redaktørjobben var jeg dessuten gått lei, der hadde jeg gjort mitt.

Intervju, Allern 15.04.05

I et brev til Klassekampens styre datert 20. april 1995 trakk Allern seg som redaktør:

Jeg sier med dette opp min stilling som ansvarlig redaktør i Klassekampen. Det har ikke vært noen lett avgjørelse å ta. Jeg har levd med denne jobben siden våren 1979, og hadde også redaktøransvar i noen av avisas første år. Utfordringer i avisa er det fortsatt nok av. Men ut i fra en samlet vurdering har jeg kommet fram til at dette er en riktig beslutning – på et riktig tidspunkt.

Allern 20.04.95

Allern sluttet med umiddelbar virkning 1. mai 1995. I en henvendelse til styret en måned etter sin oppsigelse ba Allern om kompensasjon for arbeid i tilknytning til styrearbeidet og andre oppgaver han hadde påtatt seg mens han var ute i permisjon. Brevet Allern henvendte seg til styret gjennom, indikerer at relasjonen mellom Allern og AKP var anstrengt. I brevet skriver Allern at han ønsker vederlag for "en dag for å overvære AKP-landsmøtets KK-behandling (det var definitivt ikke "frivillig politisk arbeid") [sic.]" (Allern 19.05.95). I en uttalelse etter avsettelsen av ham selv, litt over ett år senere, hevdet Bjerke i 1997 at prosessene mot ham var en gjentakelse av taktikken som var brukt i prosessene for å avsette Allern (Ellingsen 27.08.97). Også et innlegg på KK-forum etter avsettelsen av Bjerke, mer enn antyder at Allerns avgang handlet om andre ting enn uenigheter om avisstrategi. En tidligere journalist i Klassekampen skrev på KK-forum at det var to-tre medlemmer av redaksjonen som "jobbet i flere år sammen med folk i AKP-ledelsen for å avsette først Allern og deretter Bjerke" (KK-forum 05.12.97). I følge Allern selv hadde flere i partiet ønsket hans avgang som redaktør lenge før han gikk av i 1995. Allern mener at hans relativt brede nettverk i hele det radikale miljøet, inkludert i AKP, i RV, blant tidligere partimedlemmer, uavhengige radikale og nye venner av Klassekampen i SV, var for stort til at denne partifløyen åpent tok sjansen på å lansere kravet om å kaste ham som redaktør: "Jeg var tross alt en ganske etablert politiker og avismann, både i offentligheten og blant leserne. Det var ikke så lett å bryne seg på meg, for å si det sånn" (Intervju, Allern 12.04.05). Når Allern utdyper bakgrunnen for at han selv valgte å gå av som redaktør, forteller han:

At jeg valgte å slutte som redaktør våren 1995 hadde som nevnt flere årsaker, jeg var lei mange sider av den daglige jobben for eksempel. Men at jeg valgte akkurat dette tidspunktet skyldtes i første rekke at jeg da oppfattet det som umulig å få AKP-ledelsen med på å bygge ut alliansene og eiergrunnlaget for KK som venstresidas dagsavis. (...) De støttespillerne i partiet som hadde vært med på å gi et solid flertall for omlegginga i 1991, de var jo dels ute av partiet, dels svekket i partiet.

Intervju Allern, 12.04.05

Motsetningene og konfliktene fikk konsekvenser for Bjerke. Allerns avgang ga gamle stridigheter anledning til å komme til overfalten. Allern hevder: "Den bitte lille, harde fløyen i AKP som ønsket seg mitt hode på et fat minst ett til to år før jeg gikk av, men som ikke hadde hatt noen mulighet til å ta det opp, de så sjansen" (Intervju, Allern 15.04.05). I 1991 hadde en mindre opposisjon i partiet markert seg skeptisk til autonomisering av Klassekampen. Fram mot 1995 hevder Allern at denne grupperingen var blitt den dominerende:

Hvis jeg skulle tippe, ville jeg si at en fjerdedel til en tredjedel av partimedlemmene [i 1991] var skeptisk eller imot utvidelsen av eiergrunnlaget og ny formålsparagraf. De ønsket å beholde avisa som partiorgan. Og etter dette, altså i årene 92–93–94 og fremover mot EU-avtemminga, forlot en god del medlemmer AKP, noen valgte i stedet å bruke kreftene sine i RV. De som definitivt *ikke* forlot AKP, var den fløyen som opprinnelig hadde vært mot omlegginga av Klassekampen, den styrket sin stilling relativt sett. De ble ikke flere, men de ble en langt større andel av medlemmene.

Intervju, Allern 12.04.05

At partiets medlemsmasse var i endring resulterte etter hvert i at de som etter landsmøtet i 1991 var kritiske til endringene i Klassekampen, fikk større innflytelse:

(...) den mer pragmatiske fløyen i AKP gikk over til bare å drive med RV, og jeg vet ikke om du vil kalle det de mest 'prinsippfaste' eller de mest 'prinsipprytterske' i AKP, men i hvert fall ble de som i historisk har hatt en hang til ren og rød-tenkning, mye sterkere. Da kom virkelig deres 'storhetstid', for nå var de jo nesten alene.

Intervju, Allern 12.04.05

Motstanden mot omstillingsprosessene hadde sin bakgrunn i en uenighet om hva avisa skulle være, en kamp om innflytelse som hadde preget forholdet mellom Klassekampen og AKP siden profesjonaliseringen begynte i 1978. At en ny redaktør skulle overta, uten Allerns nettverk og etablerte status som både politiker og avismann, innebar at relasjonen mellom Klassekampen og AKP ble forrykket. Dette vanskeliggjorde videreføringen av omstillingsprosessene ytterligere.

6.2 Paul Bjerke overtar som redaktør

Ansettelsen av Bjerke ble behandlet på samme styremøte som Allern trakk seg fra sin stilling, 24.04.95. Som programerklæring sa Bjerke at han ville videreføre Allerns redaksjonelle linje, og styret ga sin tilslutning uten innsigelser (protokoll fra styremøte 24.04.95). På tross av at Allerns avgang var en indikasjon på uløste konflikter mellom redaksjon og partipolitiske

interesser, førte ikke redaktørskiftet til at styret signaliserte vesentlige strategiske endringer. Bjerke hevder det var naturlig for ham å videreføre Allerns redaksjonelle linje: ”Vi hadde jo sittet sammen i ledelsen av avisa i ti år. Jeg hadde jo veldig ofte hatt ansvaret for den daglige driften av avisa. Når jeg da ble utpekt og senere ansatt som redaktør så var jo det et klart signal om at man skulle fortsette på samme linja. Det var ingen vesentlig endring.” (Intervju, Bjerke 04.07.05). AKP fremmet heller ikke noe ønske om at stillingen skulle utlyses. Om Bjerke som sin etterfølger hevder Allern at det var en ”(...) såpass klar oppfatning om det, at jeg tror ikke noen i AKP rakk å mobilisere noen motkandidat eller noe sånt” (Intervju, Allern 15.04.05). Bjerke selv hevdet også i et portrettintervju like etter avsettelsen av ham i 1997, at han på ansettelsestidspunktet ikke hadde opplevd å ha noen konflikter heftet ved seg: ”Ja, men jeg var vel alles mann akkurat da. Jeg oppfatta at de fleste synes det var naturlig at det var jeg som skulle overta, både de ansatte og eierne” (Bjerke til Ellingsen 27.09.97).

Da Bjerke overtok, innbød ikke de redaksjonelle forholdene i særlig grad til redaksjonell kreativitet. Avisen var inne i et organisasjonsutviklingsår, og notater om ledelsesstruktur, beslutningslinjer og omstruktureringer var oppe til behandling på flere styremøter (Protokoller fra styremøte 19.01.05, 24.04.95, 12.06.95). På vårparten ble det også konkludert i en langvarig intern strid om lokasjonen av redaksjonen. Ikke alle var like fornøyde med at deres nåværende lokaler på Grønland ble valgt som nye redaksjonslokaler. Bjerke kaller flyttestriden tøvette, men sammen med et generelt dårlig samarbeidsklima innad i redaksjonen bidro den til ytterligere å forringe stemningen mellom AKP og Klassekampen (Intervju, Bjerke 04.07.05). Til disse problemene tilkom det også at avisas opplag sank, og 1995 endte med en opplagsvikt på 719 aviser, eller 7,4 pst. Utover i Bjerkes redaktørperiode oppstod det også andre problemer for Bjerke. Bjerke hevder flyttestriden var et uttrykk for latente konfliktlinjer som aldri ble håndtert, og i et intervju med *Dag og Tid* 15. februar 2003 uttalte Allern at ”De stemningene som hadde bygd seg opp i AKP-ledelsen mot den redaksjonelle linja, fikk etterfølgeren min, Paul Bjerke, unngjelde for” (Todal 15.02.03). Uenighet om avisas framtid og hvilke tiltak styret skulle iverksette for å komme dit, ble også synlig i de ulike strateginotatene styret arbeidet med.

Bjerke beskriver at motsetningsforholdet mellom partiet og redaksjonen historisk sett stammet fra at AKP hadde etablert Klassekampen som avis, uten å ha fått den forventede politiske avkastningen: ”Det var jo en strid mellom AKP og avisa. Klassekampen var jo en suksess, mens AKP gikk det dårlig med, og dette var jo noe som utviklet seg gjennom hele 1990-tallet. Jeg tror nok store deler av AKP oppfattet at Klassekampen hadde noe av skylda for at det gikk dårlig med AKP.” (Intervju, Bjerke 04.07.05). Bjerke hadde jobbet i avisa

siden han fullførte sitt hovedfag i sosiologi 1982 og var primært en avismann med sin yrkesidentitet forankret i det journalistiske, ikke i det politiske. Som kultur- og nyhetsredaktør og Allerns høyre hånd gjennom 10 år, hadde Bjerke også stått sentralt i utviklingen av avisa som mange i AKP var skeptiske til. Det var imidlertid Allern som avisas redaktør som hadde stått i spissen for det politiske legitimeringsarbeidet og å distansere avisa fra det partipolitiske og forankre Klassekampen i et bredere publikum. Om forskjellen på sitt og Allerns forhold til AKP, uttaler Bjerke:

Sigurd hadde jo sittet i ledelsen av partiet siden partiet ble oppfunnet. Og utviklet sine konflikter internt der, men han kunne de jo ikke ta, han var jo umulig for partiet å avsette, for han var jo en del av partigründerne og partiene. Meg kunne de jo ta, jeg var jo bare en slags grønn klerk i systemet. Og jeg hadde jo ingen posisjon i partiet, det hadde jo Sigurd. Jeg kjente jo ingen, jeg hadde jo aldri jobbet noe aktivt i partiet. Jeg hadde jo bare jobbet i en og annen partisammenheng i vårt eget lille partilag som bare delvis fungerte. Jeg hadde ingen posisjon og jeg kunne tas. Dette hadde nok en sammenheng med det, man gikk til aksjon etter at en person som ikke kunne avsettes hadde trukket seg.

Intervju, Bjerke 04.07.05

Mange i AKP hadde stått i opposisjon til den begynnende profesjonaliseringen på slutten av 1970-tallet. Da, som ved innføringen av formålsparagraf i 1991, var det partiledelsen med Allern i spissen som hadde frontet endringsprosessene. Skeptikerne som hadde motsatte seg disse utviklingene, var ikke nødvendigvis en samlet fraksjon, men etter hvert som andre partifraksjoner forlot partiet, kom motstanden mot Klassekampens profesjonalisering til å være dominerende. Bjerke på sin side beskriver misnøyen som et nærmest emosjonelt motsetningsforhold: ”Som takk for at partiet hadde bygd opp avisa, så oppfattet de nærmest avisa som en motstander som skrev stygge ting om partiet, i hvert fall sånn at de ikke skrev pene ting om partiet” (Intervju, Bjerke 04.07.05). Profesjonaliseringen av avisa ble opplevd som en liberalisering og en borgerliggjøring, og ønsket om å begrense denne utviklingen hadde eksistert lenge før konfliktene omkring Bjerke oppstod

For AKPs formelle kontroll over avisa var styresammensetningen og å beholde et reelt flertall i styret, vesentlig. Styreleder Aksel Nærstad, den tidligere RV-lederen, var valgt av avisas generalforsamling, som var kontrollert av AKP. Han var imidlertid ikke en ukontroversiell person innad i AKP. Som styreleder skulle Nærstad være Bjerkes kontaktpunkt overfor eierne, men Allern hevder at dette var vanskelig av flere grunner:

Aksel Nærstad ønsket jo aktivt å gjøre noe for å bygge ut avisa, og tok flere initiativer sammen med Paul Bjerke. Men han var samtidig til en viss grad på politisk kollisjonskurs med en del av det etablerte partiapparatet rundt Jorun Gulbrandsen. De så han ikke helt som "sin mann". Per Even Holmsen, den siste styrelederen i min periode, døde jo kort tid etter at jeg sluttet i avisa, han var en veldig viktig alliert i min redaktørtid. Per Even var en erfaren fagforeningsmann og stod sterkt i mange fløyer i partiet og var nok av sånne grunner mer uangripelig enn Aksel. Så duoen Bjerke-Nærstad hadde nok i 95-97 reelt sett en svakere maktposisjon enn duoen Allern – Per Even Holmsen hadde i 90-91.

Intervju, Allern 12.04.05

Bjerke hadde altså tilsynelatende ikke gode viljår for å lykkes som redaktør etter Sigurd Allern.

6.3 Kamp om kulturavisa

Klassekampens kulturdekning og -profil hadde vært gjenstand for debatt siden før profesjonaliseringsprosessene på 1980-tallet. Hvilken type kultur Klassekampen skulle dekke, hvordan den redaksjonelle prioriteringen skjedde, og hvilken definisjon av kulturbegrepet som skulle anvendes, var gjenstand for debatt både innad i redaksjonen og blant leserne:

Det var en lang tradisjon i Klassekampen med motstand mot kulturdekning. Denne diskusjonen eksisterte allerede da jeg begynte i avisa på 70 tallet. Det var ikke ordentlig arbeiderstoff å skrive om kultur, da skulle det være Morgan Kane, du hadde den type diskusjon. Den er nesten like gammel som dagsavisa, den diskusjonen om prioriteringer, hvilken plass skal kulturen ha, hvordan skal kulturdekningen være, hva er egentlig kultur? Den diskusjonen var veldig gammel og stod både internt i redaksjonen, og mellom avisa og deler av leserkretsen.

Intervju, Bjerke 04.07.05

Diskusjonene Bjerke forteller om, kan illustreres med et eksempel som ble referert i et innlegg på KK-forum, september 1997. En innsender gjenga en uttalelse fra Dag Solstad på et kulturseminar i AKP (m-l), 1980:

Jeg vil hevde at arbeiderklassens kultur er fattig, i dårlig form får den servert et reaksjonært innhold. Arbeiderklassen blir dynga ned med kultur som ikke på noen måte er i stand til å berike deres liv. (...) Jeg hevder altså at den utprega småborgerlige litteraturen er av høyere verdi enn den litteraturen som fungerer i arbeiderklassen. (...) Det som er den norske nasjonallitteraturen, den som kommer til å bli brakt videre fram til neste generasjon, det er ikke det som leses i arbeiderklassen, men på universitetene. Noe annet ville være en rein ulykke.

Dag Solstad 1980, sitert på KK-forum 19.09.97a

Diskusjonen om kulturprofilen var, som Solstads innlegg viser, knyttet til en klassetenkning om høy og lavkultur. Solstads uttalelse stod i kontrast til dem som ønsket mer arbeiderkultur i Klassekampen. Diskusjonene om Klassekampens kulturprofil på 1990-tallet hadde sine røtter i denne diskusjonen innad i partiet. Samtidig ble kulturbegrepet satt under press.

Den redaksjonelle satsningen i 1991 innebar både en utvidelse av nyhetsavdelingen og en styrking av avisas kulturstoff og essaystikk. Utover 1990-tallet fortsatte debatten om

Klassekampens kulturdekning. Birgit Hatlehol ble i 1991 ansatt som redaktør for det eksterne skribentstoffet, spesielt på kulturfeltet, men uten ansvar for egne journalister i avisa. Som første ikke-AKPer i en ledende posisjon i Klassekampen representerte hun, i følge Allern, den nye tid for avisa ettersom avisa ikke lenger var partiorgan. Vel ett år etter ansettelsen gikk imidlertid Hatlehol fra sin stilling og over til Morgenbladet. Allern hevder Hatlehol tok denne avgjørelsen frivillig, men at den kom på et naturlig tidspunkt etter at en del av hennes redaksjonelle avgjørelser hadde ført til mye debatt og uenighet (Intervju, Allern 12.04.05). Etter Hatlehol ble Therese Bjørneboe kulturedaktør. Allern framhever Bjørneboe som dyktig, men diskusjonene om kulturdekningen vedvarte i hele hennes redaktørperiode. På Bjørneboes siste dag som kulturedaktør, lørdag 27.04.96, trykket Klassekampen et intervju av den franske postmodernisten Julia Kristeva skrevet av Hall Bjørnstad og Ingunn Knudsen (Bjørnstad og Knudsen 27.04.97). Kristeva-artikkelen ble senere brukt som eksempel på Klassekampens fremmedgjørende kulturprofil og snobberi i kulturdebattene høsten 1996. Eivind Røssaak overtok som kulturedaktør like etter, i slutten av april -96.

I løpet av 1996 møtte Klassekampen kritikk i leserbrev i egne spalter, og mye av denne kritikken handlet om kulturprofilen. 8. oktober skrev Røssaak en kommentar i Klassekampen han kalte "Kampen mot kultursidene", der han henviste til debattene på KK-forum: "Slik dette forumet på internett fungerer, er det preget av et fåtall ivrige debattanter med bakgrunn i ml-bevegelsen, som konstant og på en spesiell måte bruker uttrykket 'vår avis' om Klassekampen" (Røssaak 08.10.96). Røssaaks kommentar førte til at debatten for alvor spredte seg til Klassekampens spalter, og kulturdekningen ble kritisert for å være kultur-snobbe, elitistisk, jålete, intellektuell og for urban:

Ein gong var kultursidene, så vidt eg minnest, meint å skulle vere ein integrert del av avisa si politiske line. For eit par kulturedaktørar siden kom ei endring, og sidan er kulturstoffet vorte meir og meir uleseleg. Det har nå altfor lenge vore prega av jålete hovudfagsessays frå idéhistorie og litteraturvitenskap, frå folk som skal sanke seg innførsalar på produksjonslista si og gjere akademisk karriere. Ikkje kan dei mykje om politikk og den sosiale røynda dei opererer i, og ikkje ser dei ut til å vere så interesserte heller.

Blomberg 28.09.96

I løpet av høsten 1996 utviklet det seg en debatt i Klassekampen spalter. Aslak Sira Myhre, leder i RV, skrev i et innlegg:

Det paradoksale er at samtidig som denne debatten blusser opp i KK og redaktøren kommer med sin klare melding, så går KK ut med styreleder, disponent og redaktør for å tigge penger. KKs venner, gamle og nye KK-aktivister skal spytte inn månedlige beløp for at avisa skal kunne spres på internett og sikre sin økonomi.

Myhre 18.10.96

Myhre var ikke den eneste som koblet kritikken mot profesjonaliseringen av avisa og kultursidene sammen med motstand mot å bidra økonomisk til avisas løsriving. Mange innsendere var kritisk til Klassekampens redaksjonelle profil, og kulturdebatten ble knyttet også til de øvrige strategiprosessene Bjerke forsøkte å gjennomføre i Klassekampens styre.

I tillegg til kritikken av kulturstoffets innretning ble debattene på KK-forum i løpet av høsten 1996 mer personorientert og direkte rettet mot kulturelledelsen. Debatten gikk i krasse ordelag:

Få "kulturfolka" i vår avis ned på bakken. Det er der kulturen er – og da må de som skal være kulturformidlere i KK også sette beina sine litt nærmere bakkenivå! Hvorfor skal ikke kulturjournalister, kulturanmeldere o.l kunne skrive slik at normalt utrustede lesere forstår det. Jeg vil gå så langt som til å si at jeg KREVER det!

KK-forum 28.09.96

Gjennom diskusjon på KK-forum ble en samlet opposisjon organisert, og støtte til kulturoppropet "Klassekampen – liten og snobbete eller stor og folkelig?" ble samlet. Oppropet ble trykket i Klassekampen 18. oktober 1996. Det var undertegnet av over 50 personer, hvorav mange hadde vært aktive i KK-forumdebattene. Oppropets formål var å "forsøke å stanse en meget farlig utvikling i avisa Klassekampen: Andelen av kvasi-intellektuell tåketale i kulturstoffet er blitt faretruende høy" (Ekeland 18.10.96). Oppropet brukte blant annet Kristeva-artikkelen som stod på trykk mens Therese Bjørneboe var kulturelledelse, som ett av tre eksempler på Klassekampens problematiske kulturprofil. 25. oktober ble et motopprop trykket i avisa, "Opprop til støtte for Klassekampens redaksjonelle profil", forfattet av Terje Holtet Larsen og undertegnet av 43 forfattere. Oppropet hevdet: "Vi ser med bekymring på tendensen til stempling av dagens venstreintellektuelle. Og vi kjenner oss ikke igjen i påstanden om at Klassekampens kulturdekning representerer noen manglende vilje til å tale venstresidas sak" (Larsen 25.10.96). De to oppropene representerte de motsetningene i synet på Klassekampen kulturprofil som vokste fram i løpet av vinteren 1996–97. I styremøte 11. desember ba Jorun Gulbrandsen om Bjerkes reaksjon på kulturdebatten. To styremøter senere, 18. mars 1997, orienterte Bjerke styret om saken, og protokollen forteller at Gulbrandsen tok orienteringen til etterretning (Protokoll fra styremøte 11.12.96 og 18.03.97).

Inne på KK-forum ble kritikken av kulturelledelse Røssaak referert til som "Røssaak-saken", og våren 1997 tok enkelte av innleggene på KK-forum form av en direkte hetsekampanje mot Eivind Røssaak, noe titlene på innlegg som "Slutt å gje mannen løn!" (KK-forum 15.03.97) og "Spark Røssaak" (KK-forum 18.03.97) er eksempler på. I et tilsvarende svar til en artikkel skrevet av Jan Myrdal og Gunn Kessle kalt "Svenske Pen og ytringsfriheten" (Myrdal og

Kessle 13.03.97), repliserte Røssaak i sin ukentlige spalte "Ukas versting" lørdag 15. mars. Provosert av hva han kalte et forsvar for blodige overgrep stilte Røssaak spørsmålet "hvem har drept de fleste av de 160 millioner ofrene i fredstid i vårt århundre? (...) Kommunistiske regimer. Kutt nå ut preiket om revolusjon" (Røssaak 15.03.97). I en allerede anspent situasjon mellom redaksjonen og dens kritikere ble Røssaaks kommentarspalte kalt kommunisthets-ende, og konfliktene eskalerte ytterligere. I styremøte 18. mars ble den Røssaaksaken behandlet, men protokollen forteller ingenting om hva som kom fram under diskusjonen i styret. (Protokoll fra styremøte i Klassekampen 18.03.97). Om prosessene videre oppsummerer Bjerke:

Så flyttet jo denne diskusjonen seg ut i offentligheten, og Røssaak ble intervjuet i Morgenbladet, der han kom med noe som bare kunne oppfattes som sterke angrep på de andre medarbeiderne i kulturredaksjonen. Og det var jo helt uakseptabelt, han var jo sjefen deres. Da fikk han beskjed om at han måtte beklage dette internt, at han hadde gjort det. Men det ville han ikke, så da sluttet han. Da sa han opp. Det var vel omtrent det som skjedde, rent formelt var det jo han som sa opp jobben sin, men hvordan man egentlig vil tolke det der det kan man jo... det er jo fritt fram for tolkning.

Intervju, Bjerke 04.07.05

Eivind Røssaak trakk seg fra stillingen fredag 4. april 1997, og Ingrid Brekke, journalist i Klassekampen, overtok som fungerende kulturredaktør. I følge Bjerke var Røssaaks kommentarspalte det eneste eksempel på redaksjonelt stoff som AKP med en viss rett kunne hevde var i strid med formålsparagrafen. Bjerke presiserer at hans syn på Røssaak-saken var:

Min oppfatning da dette skjedde, rundt påsken 1997, var at han skulle beklage internt og fortsette som kulturredaktør. Jeg hadde ingen planer om å sparke eller omplassere Røssaak. Derimot fikk han ingen form for støtte fra meg som redaktør, verken for å ha skrevet den omstridte artikkelen eller for intervjuet i Morgenbladet. Og det kan åpenbart være vanskelig å fortsette som mellomleder når man ikke får sjefens støtte.

Bjerke 22.02.06

Etter at Røssaak hadde trukket seg fra stillingen, kom det til uttrykk i avisas spalter at mange mislikte at han hadde måtte trekke seg som redaktør. I en dedikasjon til Røssaak etter hans avgang ble kulturdebatten for eksempel oppsummert slik:

Det er trist at Eivind Røssaak ikkje held ut lenger. Eg hadde sett like stor pris på han, om hamn tross fantasi-konservativ motgang hadde halde fram å gjer sitt beste, inntil han eventuelt vart jaga som eit vilt dyr av mobben som trur at graden av sanning kan stadfestas av det antall som sluttar seg til det uartikulerte brølet.

Orvedal 28.04.07

Røssaak-saken skjerpet de politiske konfliktene mellom redaksjonen og partiet. Gjennom at Røssaak gikk fra redaksjonen mistet sannsynligvis også Klassekampen en kulturredaktør som appellerte til en vesentlig andel av Klassekampens lesere.

6.4 Tungrodd strategiarbeid

Da Allern trakk seg fra redaktørstillingen, fortsatte strategiarbeidet under Bjerkes ledelse. I september 1995 ble det igangsatt en aksjekampanje for å styrke økonomien. Før kampanjen kontrollerte AKP 80 pst av aksjene og foreningen Klassekampens venner de øvrige 20 pst. Det ble solgt nesten 1400 aksjer til 1000 kr per stykk, og kampanjen innbrakte i overkant av kr 1,3 millioner (Wal, 20.10.05). Driftsresultatet for 1994 og 1995 var nesten kr 900 000 i underskudd, og selv etter denne kampanjen var det fortsatt behov for mer kapital og strategisk arbeid. Til styremøte i Klassekampens styre 12.06.96 hadde Bjerke, Nærstad og Gulbrandsen forberedt hvert sitt notat til styrets strategidiskusjon. Nærstad og Bjerke hevdet hver for seg at Klassekampens opplag måtte økes for å få høyere, mer forutsigbare inntekter (Nærstad, 05.96; Bjerke 06.96). De argumenterte med at det var nødvendig med kapitalutvidelse og aksjesalg. Strateginotatene var ikke retorisk sett særlig taktiske. Nærstad skrev i sitt notat at ”AKPs makt over avisa gjennom at Solveig og Kjersti eier 75 pst av aksjene, er et hinder for å få en del til å støtte opp om avisa økonomisk” (Nærstad 05.96). Bjerke forslo på sin side å omdøpe Klassekampen til *KK-dag* på ukedagene og *KK-Weekend* i helgene. De to satsningene skulle ha forskjellige slagord, og ukeavisa skulle promottes som ”Hele venstresidas dagsavis”, mens helgeavisa skulle promottes som ”Alternativet”. I følge Bjerke innebar dette at Klassekampen ”(...) innretter oss på ulike markeder og avpasser det redaksjonelle innholdet etter denne todelinga” (Bjerke 06.96). Da Allern i desember 1990 hadde foreslått å endre avisas navn til *Alternativet*, ble forslaget lagt dødt i styret og ikke videreført til diskusjon i AKP (m-l) (Folkvord 1998: 284). Bjerke tok altså en omkamp, ikke bare på om avisa skulle skifte navn, men også på et forslag Allern allerede hadde møtt motstand på. Navnebyttet var tilsynelatende av stor symbolverdi for AKP, for nesten ett år senere skrev Gulbrandsen i Klassekampen: ”Mange i AKP er mot ideen om å selge aksjer. Det henger sammen med at forslaget om å selge ut AKPs eierandel først ble fremma for noen år siden sammen med forslaget om at avisa skulle endre navn, og sammen med andre forslag som handla om en annen politisk og redaksjonell profil” (Gulbrandsen 16.05.97).

Styremøtet i juni 1996 da disse forslagene ble fremmet, framstår av notatene som et møte som synliggjorde motsetningene og synspunktene om avisas framtid. Tilsynelatende bidro Nærstad og Bjerkes lite taktiske formuleringer til at deres motstandere fikk bekreftet sin

antagelser om Klassekampens redaksjonelle ledelse som problematisk. Momenter fra notatene framlagt i dette møtet ble brukt mot Bjerke og Nærstad flere ganger senere i debatten. I Gulbrandsens notat argumenterte hun mot konklusjonen om opplagsøkning og navneskifte, og for en venstrevridning av avisa (Gulbrandsen 12.06.96). Styret behandlet notatene uten å fatte noen vedtak, og utsatte diskusjonen til neste styremøte i august (Protokoll fra styremøte 12.06.96). I AKPs sentralstyre ble det senere vedtatt at partiet motsatte seg all diskusjon om aksjenedsalg (AKP-arbeidsutvalg 11.96). I løpet av høsten 1996 oppstod også en annen situasjon på eiersiden vedrørende Klassekampen som kommandittistselskap.²³ Denne diskusjonen fikk tilsynelatende liten innvirkning på styrets strategiprosess. I januar 1997 fattet AKP et nytt vedtak som respons på høstens strategidiskusjon hvor de blant annet skrev at de ønsket at avisas revolusjonære profil skulle styrkes, samt at de krevde at "Kulturdekningen må bli i tråd med formålsparagrafen" (AKP-sentralstyre 01.97). Underforstått mente altså AKP i januar 1997 at kulturdekningen i Klassekampen var i strid med avisas grunnsyn. Dette ble imidlertid ikke diskutert som et ledd i Klassekampens pågående strategiprosess. AKPs sentralstyremøte vedtok også, nok en gang, at aksjeutvidelse eller aksjenedsalg som førte AKP under 50 pst eierandel i Klassekampen, var uaktuelt (AKP-sentralstyre 01.97).

"Klassekampen kan ikke fortsette som nå"

Strategiarbeidet fortsatte, og Nærstad og Bjerke fremmet i februar 1997 et felles strateginotat for styret kalt "Klassekampen kan ikke fortsette som nå" (Bjerke og Nærstad 02.97). Grovt sett ble det skissert tre alternativer for avisa: Nedskjæringer, økonomisk kampanje basert på det eksisterende aviskonseptet, eller en ny avisstrategi med utvidelse av eiermassen. Notatet nevnte verken navneendring eller endring av avisas formålsparagraf, men konkluderte i likhet med deres foregående konklusjoner at opplagvekst var nødvendig for å stabilisere Klassekampens økonomi. Styrets flertall ønsket å sende notatet ut til høring, men AKPs representanter motsatte seg notatets konklusjoner. Det ble fattet et kompromissvedtak mot AKPs stemmer lydende: "Styrets tidligere vedtak om å sende ut et notat fra styreleder og redaktør om strategier for avisa opprettholdes. Det skal klart framgå av notatet at det er styreleder og redaktør som har skrevet notatet, og at styret ikke har tatt stilling til innholdet" (Protokoll fra

²³ Aksel Nærstad hevdet at Kulturdepartementet hadde vedtatt at alle mottagere av pressestøtte måtte være organisert som aksjeselskap. Siden Klassekampen var helt avhengig av pressestøtten for å overleve, anbefalte Nærstad derfor avvikling av kommandittistselskapet. Dette innebar at alle de 194 kommandittistandelene som i 1991 ble kjøpt for kr 10 000 kr + måtte nedbetale kr 10.000 av avisas gjeld. Innløsningen av kommandittistenes forpliktelser bedret egenkapitalsituasjonen, men den dårlige driftsøkonomien var uendret. Som motytelse for innløsningen av gjelden kunne hver kommandittist heve 10 aksjer i Klassekampen, noe som totalt ville redusere AKPs kontroll fra 74,5 % til 67,1% (Nærstad 05.97; Nærstad 09.01.97).

styremøte 11.02.97). Notat ble sendt til aksjonærene i Klassekampen AS, medlemmer i foreningen Klassekampens venner, kommandittistene og de ansatte i Klassekampen. Det ble presisert at notatets konklusjoner stod for redaktør og styreleders regning alene (Folkvord 1998: 287; Protokoll fra styremøte 11.02.97). Arbeidsutvalget i AKP fastholdt i løpet av våren at de ikke stilte seg bak notatet (AKP-sentralstyre 14.04.97).

Utover våren 1997 fortsatte uenighetene mellom Bjerke og AKP. Bjerke hevder at han sommeren 1997 fikk gjenfortalt at Gulbrandsen etter et strategiseminar i Klassekampen 4-6. april hadde uttalt at hun ønsket ham fjernet fra redaktørstillingen (Intervju, Bjerke 04.07.05). Senere, i sin innledning på et informasjonsmøte i Klassekampens redaksjonsklubb da styret behandlet tillitsspørsmålet til ham, hevdet Bjerke: "Noen få dager etter konferansen ble daværende styreleder Aksel Nærstad oppsøkt av Jorun. Hun kunne da fortelle ham at sentralstyret i AKP, som skulle samles førstkommende helg, ville vedta at jeg skulle avsettes" (Bjerke 10.09.97). Et intern-notat fra AKPs sentralstyre, senere vedlagt et brev fra Nærstad til Bjerke og hans advokat, bekrefter at avsettelsen av Bjerke ble diskutert på sentralstyremøte i AKP allerede 14. april 1997 (AKP-sentralstyre 14.04.97). I intern-notatet fra AKP ble det referert til at Bjerke og Nærstads konklusjoner i høringsnotatet "Klassekampen kan ikke fortsette som nå" var uaktuelle og splittende. I møtet fremmet Gulbrandsen forslag om at: "ST [sentralstyret] pålegger styret å finne en annen redaktør innen en måned. Det skal gjøres anstrengelser for at skiftet av redaktør foregår i minnelige former." (AKP-sentralstyre 14.04.97). I følge Nærstad ble imidlertid forslaget trukket uten votering (Nærstad 14.10.97). AKP vedgikk senere at de i denne perioden aktivt lette etter alternative redaktørkandidater, men hevdet dette skyldtes Bjerke signaler om at han ville trekke seg dersom AKP ikke gjenvalgte Nærstad som styreleder på generalforsamlingen i mai (Gulbrandsen 24.09.97).

Det var også andre nedsalgsinitiativ utenom strategiprosessen i Klassekampens styre. Aksjeeier Thorvald Steen tok i april 1997 kontakt med medaksjonærer og AKP med et forslag om en aksjeutvidelse og salg, forutsatt at AKP solgte seg ned under 50 pst eierandel. I forhold til AKPs holdning til Bjerke og Nærstads forslag, møtte Steens forslag overraskende velvilje:

Diskusjoner i AKP viser at et forslag om å selge ned AKPs aksjer, uten en garanti for at Klassekampen fortsetter under samme navn og som ei radikal, revolusjonær avis, vil medlemmene ikke gå med på. Det er helt sikkert! (...) AKPs medlemmer trenger å se i praksis at avisa ikke utvannes politisk. AKPs medlemmer vil ikke godta å gi opp kontrollen over aksjene som et resultat av trusler og press, men bare ut fra forslag de føler de kan ha tillit til og praksis de har sett. Thorvald skjønner det og har forslag til måter vi kan gjøre det på, som jeg mener kan føre til en løsning.

Gulbrandsen 16.05.97

AKPs velvilje overfor Steens initiativ er paradoksalt tatt i betraktning at Bjerkes forslag bestod av mange av de samme momentene som Steens. At dialogen mellom AKP og Steen/ Bjerke var så forskjellig, tyder på at det var dyptgående motsetninger mellom Bjerke/Nærstad og AKP på dette tidspunktet. AKPs landsmøte sanksjonerte Steens plan for aksjenedsalg:

I vår har Thorvald Steen starta ei kampanje for å oppfordre folk til å kjøpe aksjer i *Klassekampen* på betingelse av at AKP selger seg ned. Thorvald Steen understreker at han og de som støtter kampanja, ønsker at navnet *Klassekampen* og den revolusjonære formålsparagrafen skal være uforandrad. Han mener også det er nødvendig å gjøre avisa journalistisk og politisk skarpere, mer samfunnskritisk og folkelig. Det åpner muligheten for at det kan løse avisas kapitalbehov.

AKP-arkiv 05.97

Nærstad skrev et leserinnlegg i *Klassekampen* for å oppklare misforståelsene: ”I diskusjonsnotatet til Paul og meg ligger det ingen forslag om verken navneskifte eller endring av formålsparagrafen. Vi reiser det ikke engang til diskusjon. For sikkerhets skyld: Jeg går ikke inn for å endre verken navnet eller formålsparagrafen til *Klassekampen*.” (Nærstad 22.05.97). Forsikringene kom imidlertid til kort og for sent. På AKPs landsmøte i mai 1997 ble Rolv Rynning Hanssen innstilt som AKPs nye styreleder i *Klassekampen* og Jorun Gulbrandsen valgt til ny leder av AKP. 11. juni avholdt *Klassekampen* sin ordinære generalforsamling og valgte Rolv Rynning Hanssen til ny styreleder og oppnevnte resten av styrets medlemmer.²⁴ Innsettelsen av Hanssen som ny styreleder, ble ikke referert på trykk i *Klassekampen*, en avgjørelse AKP anså som en stridserklæring fra redaktøren og som de brukte mot ham senere i konflikten (Gulbrandsen 24.09.97). Bjerke hevder at avsettelsen av Nærstad var en direkte foranledning til prosessene mot ham utover høsten 1997 (Intervju Bjerke 04.07.05).

6.5 KK-forum

Trond Andresen hevder i introduksjonen til KK-forum at debattene før redaktørskiftet i 1997 fikk innvirkning på *Klassekampens* redaksjonelle linje (Andresen 29.12.02). Opposisjonen mot redaksjonen var i utgangspunktet spredt, og kritikken av avisa handlet om alt fra kulturjournalistikk til distriktpolitikk og feminisme. Kritikken som innledet kulturdebattene, framstår verken fokusert eller målrettet, men kulturoppropet førte til en samordning av kritikerne og en organisering av motstanden mot utviklingen avisa hadde hatt. I utgangspunktet var det

²⁴ Styresammensetningen fra 11. juni 1997 var: Rolv Rynning Hanssen (valgt av generalforsamlingen/AKP (GF)), Jorun Gulbrandsen (GF), Fanny Voldsnes (GF), Sveinung Mjelde (GF), Dag Tangen (kommandittistene), Walter Neven (Foreningen *Klassekampens* venner), Torstein Tranøy (journalistklubben) og Audun Haaland (Den grafiske klubben) (Protokoll fra generalforsamlingen 11.06.97).

derfor primært KK-forum som debattarena som fikk betydning, i større grad enn selve kritikken. Ved siden av debattene om innholdet i Klassekampen verserte det imidlertid også en debatt om redaksjonens respons og engasjement i forhold til kritikken som ble framsatt mot dem. Mange ga uttrykk for at Bjerke og redaksjonen var politisk forpliktet til å være synlige og deltagende i en debatt som handlet om Klassekampen. I løpet av hele 1996 og 1997 skrev Bjerke kun tre innlegg på KK-forum (Bjerke 15.10.96; 02.01.97 og 07.12.96). Det fantes noen innlegg fra redaksjonens medarbeidere, spesielt fra IT-medarbeideren Omid Shoja Bazargani, som deltok på KK-forum på regelmessig basis, men redaksjonen kom i liten grad kritikken om at de uteble fra diskusjonene, i møte. Det vakte forargelse og sinne at debatten ble møtt med taushet fra redaksjonens side. Siden Klassekampen var et produkt av ml-bevegelsen, ble redaksjonen stilt overfor en forventning om ydmykhet i forhold til kritikken som ble rettet mot dem. Dette var en uttrykt, ideologisk kritikk: "Jeg vil gjerne minne dere om at Mao en gang snakket om noe som han kalte 'masselinja'. Har dere glemt dette? Avisen ville faktisk ikke ha sett dagens lys uten at noen ungdommer på 60-70 tallet så begjærlig hadde grepet denne 'linja'" (KK-forum 11.05.96). Selv om AKP i liten grad opptrådte som KK-forum, var det mange som tilkjennega at de var, eller hadde vært partimedlemmer, og engasjert i avisa gjennom mange år. Kritikken av Bjerke tente lys i gamle flammer hos mange debattantene og kritikken handlet om noe mer enn redaksjonell profil. En engasjert innsender skrev:

Paul Bjerke. Du skal ha takk! For at du har klart å få meg FORBANNA!! Eg vil og takke deg fordi denne forbannelsen fører meg attende, attende til noko i meg, som er meir enn ein pragmatisk ståstad i livet. Attende til viljen om å sloss for ei avis, ei rørsle som eg ein gong var med på å skape. Ein vilje som fekk meg til å bruke dagar, kvelder, netter, uker og år av mitt liv til gratis dugnadsinnsats. Ein vilje som fekk meg til å ta ut hardt oppsparte midler og gje dei bort til avisa – vi sloss for ei dagsavis! (...) La Klassekampen leve, legg ned striden din – den tjener ikkje deg, ikkje Klassekampen og aller minst norsk venstreside!

KK-forum 19.09.97b

De som hevdet disse synspunktene, lot stort sett til å mene at siden de hadde bidratt til avisas eksistens gjennom hele 1970- og 80-tallet, var de meningsberettiget i forhold til avisas redaksjonelle linje også i 1997. Redaksjonen, og særlig Bjerke, ble kritisert for å være arrogante og lite lydhøre. På spørsmål om hans og redaksjonens fravær i debattene handlet om å hevde en redaksjonell autonomi overfor kritikerne, eller å opptre som en autoritet overfor leserne, benekter Bjerke dette. Han hevder de fleste i redaksjonen simpelthen mente at kritikken av den redaksjonelle profilen var uriktig og urimelig, og deres fravær i debattene skyldtes at de opplevde det som fruktesløst og belastende å ta til motmæle:

Mange i redaksjonen oppfattet det som veldig vanskelige arbeidsforhold hver morgen å komme på jobb og møte disse som hadde sittet oppe om natta og skrevet sinte innlegg. Det var veldig demotiverende hele tiden å bli mistenkeliggjort og få arbeidet sitt undervurdert, og å bli omtalt som bare en tosk og en tulling. Det å ha noen sittende på skuldrene sine og skrive sånne typer kommentarer tror jeg veldig mange oppfattet som veldig slitsomt. Det var en direkte, helt urimelig innblanding i jobben som det var håpløst å forholde seg til.

Intervju, Bjerke 04.07.05

Først da Bjerke var avsatt kom reaksjonene på debattkulturen som hadde utviklet seg på KK-forum, der personangrep var akseptert og det var etablert et høyt konfliktnivå:

At det er så vanskelig å forstå at ansatte i Klassekampen ikke orker å delta i debatten om KK her på dette forumet går over min fatteevne. Jeg er ikke imot at det skal være debatt rundt avisa. Jeg skrev selv under på det etter hvert så kjente oppropet mot kulturdekningen i KK. Men etter hvert har det blitt et enveiskjør uten like mot redaksjonen her på forumet. (...) Jeg kan faktisk ikke huske å ha sett ett eneste innlegg på forumet som kommer med oppmuntringer til de som jobber i KK.

KK-forum 18.09.97

At innsenderen som skrev dette innlegget var en av underskriverne på kulturoppropet, viser at selv om hovedinntrykket av debattene på KK-forum var at frontene var sementerte og kritikken skarp, fantes det noen deltagere som så problemstillingene i et mer nyansert lys.

De fleste innsenderne på KK-forum var imidlertid mindre nyansert i sine synspunkter. At mange innsendere hevdet sin meningsberettigelse på bakgrunn av gammelt partimedlemskap, gjør det interessant å se på sammenhengen mellom KK-forum og organisasjonskulturen avisa kom fra. Tilbake i AKP (m-l)s tid på 1970-tallet var det å arbeide i Klassekampen ansett for å være et stort privilegium i en bevegelse der selvproletariseringen var et ideal for det politiske engasjementet. Journalistene i Klassekampen var gjenstand for samme type kadervurderingene som resten av bevegelsens disiplin hvilte på. Som beskrevet i kapittel fire var politisk pisking av redaksjonen ikke uvanlig, og journalister måtte svare for partiledelsen for ”politiske feil”. Det handlet om ydmykhet overfor det politiske kollektivet, og Klassekampen som var en ”politisk hoggestabbe for små og store konger i AKP-systemet” (Ottosen og Westlie 1989: 176). KK-forums debattkultur, meget eksplisitt i sin kritikk og krav om ydmykhet, minner om partikulturen i AKP (m-l) tuftet på kadervurderinger og selvkritikk. Debattantene på KK-forum forventet og krevde at redaksjonen skulle stå skolerett og svare for redaksjonelle prioriteringer som falt under redaktørens selvråderett. KK-forums krav om redaksjonelle omprioriteringer var imidlertid uforenelig med et profesjonsideal om redaksjonell autonomi, og denne motsetningen bidro til å eskalere konfliktene.

I løpet av 1990-tallet ble det vanlig med datamaskiner i privat eie med tilgang til internett, og mennesker fikk nye arenaer å møtes og utveksle informasjon på. I flere av

innleggene på KK-forum var det flere innsendere som skrev de hadde lite erfaring med e-post eller internett, og for mange representerte tilsynelatende KK-forum en av de første erfaringene med kommunikasjon over internett. Andresen presiserer i introduksjonen til KK-forum at innleggene ville bli publisert på internett, og at dette er noe av tanken bak KK-forum som et åpent forum. Konfliktnivået og personangrepene i innleggene på KK-forum er derfor overraskende eksplisitte og outrerte. Dette handlet kanskje om at innsenderne var naive og erfarne, og ikke innså konsekvensene av et varig e-postarkiv som KK-forum.²⁵ KK-forums åpenhet omkring de indre konfliktene i bevegelsen gjør imidlertid parallellene mellom partikulturen i AKP (m-l) og diskusjonene på KK-forum paradoksale. I AKP (m-l)s partiinstruks var vern av intern partiinformasjon prioritert. Under punktet ”Styrk sikkerheten heime” står det for eksempel:

La *aldri* interne dokumenter som Tjen Folket o.l ligge framme i stua. En aldri så god venn som ikke er partimedlem skal *ikke* se partiets indre dokumenter. (...)Dokumentene er partimedlemmenes dokumenter, ingen andre skal ha dem. Studer vedtektene, jmf. eksklusjonsparagrafen.

Tvedt 1989: 243

Siden mange av innsenderne tilkjente seg en fortid i AKP (m-l) er det derfor interessant at debattene på KK-forum representerte diskresjonskulturen i AKP (m-l)s rake motsetning. KK-forum representerte et opprør mot den hierarkiske redaksjonsstrukturen i Klassekampen. I innlegget ”Skjønner egentlig journalister hva nettet innebærer???” (KK-forum 11.10.96), ble ”det historisk nye” ved KK-forum understreket: ”For første gang blir det mulig å diskutere og skape en opinion rundt redaksjonell [virksomhet] i ei avis, UTEN at avisas redaksjon har mulighet til å kontrollere debatten” (KK-forum 11.10.96). Fascinasjonen over KK-forum og internettets anarkistiske muligheter later til å ha bidratt til enkelte innsenderes entusiasme for å debattere på KK-forum.

I et innlegg på KK-forum i oktober 1996 forteller Bjerke at han sanksjonerte opprettelsen av KK-forum: ”Vi oppretta tidligere i år Klassekampen Forum på internett som et forum for politisk debatt. Vi ønsket å skape et elektronisk forum for utveksling av synspunkter og bidra til en radikal, politisk debatt” (Bjerke 15.10.96) Muligens var opprettelsen av KK-forum et forsøk fra Bjerkes side på å imøtekomme behovet for dialog og konfliktløsning i forhold til interessegruppae som stod omkring avisa. Han innså imidlertid neppe at det han i realiteten gjorde gjennom å akseptere at forumet fikk avisas navn og

²⁵ Mistanke om at det kan finnes materiale på KK-forum innsenderne i dag ikke ønsker løftet opp i en analyserende kontekst, er noe av bakgrunnen for beslutningen om å anonymisere sitater fra KK-forum.

tilknytning til avisas internettside, var å sanksjonere et debattforum som skulle eskalere, ikke dempe konfliktene mellom redaksjon og parti. Opprettelsen av KK-forum innebar at det ble skapt en møteplass for alle som hadde meninger om Klassekampen, på tvers av politiske miljøer og geografisk avstand. Ildsjelene bak KK-forum ville sannsynligvis uansett kunnet etablere et tilsvarende forum for diskusjon, men ved å gi KK-forum sitt navn og tilknytning løftet avisa selv fram kritikken på KK-forum som viktig og relevant. I det samme innlegget som er sitert ovenfor, skrev Bjerke at: "Klassekampens redaktør burde fra første stund vært synlig og profilert i den debatten som har vært ført på KK-forum om avisa" (Bjerke 15.10.96). Innlegget var for øvrig et innlegg i kulturdebatten som delvis diskuterte, delvis la seg flat for kritikken rettet mot redaksjonen. Bjerkes handlinger overfor KK-forum var dermed inkonsekvente. På den ene siden sanksjonerte han KK-forums meningsberettigelse, på den andre siden unnlot han å bruke tilstrekkelig tid på KK-forum til å dempe antagonismen som kom da konfliktene utviklet seg. Bjerke innså tilsynelatende ikke rekkevidden av trusselen disse utgjorde mot hans redaksjonelle autonomi. AKP brukte KK-forum og kritikken av Bjerke som legitimerende alibi for sine handlinger. Om prosessene i partiet hevder Braanen:

Det kan godt hende AKP ikke hadde gjort det de gjorde om ikke KK-forum hadde vært der. KK-forum ble på en måte framvisningen at det var veldig mange som mente det samme, kritikken mot Klassekampen var veldig bred, det var veldig mange som stod bak det... KK-forum ga illusjonen av at det var en massebevegelse som var misfornøyd med Klassekampen. Det gjorde at AKP ble delvis presset til å gjøre det også og de delvis kunne bruke eller oppfatta KK-forum som uttrykk for at nå er det veldig mange der ute som er sure, nå må vi ta tak... Jeg tror det spilte en veldig viktig rolle.

Intervju, Braanen 31.08.05

Det var en kontrast mellom AKPs holdninger i, og handlinger utenfor, styrerommet. Det at det som AKP hevdet var et grunnfjell av Klassekampens lesere, gikk i bresjen for den redaksjonelle radikaliseringspartiet ønsket, ble et alibi for å gjennomføre redaktør- og linjeskiftet.

6.6 Flere utfordringer for Klassekampen

Ved inngangen til 1990-tallet kunne ikke lenger AKP garantere for Klassekampens eksistens. Notatet *Avis for 90-åra* (Allern 04.91), og AKPs partivedtak om omstillingsstrategien for 1990-tallet innrettet Klassekampens satsning mot nye markeder utenfor partiet. Dette tilsier at det i avisa, og i den delen av partiet som ønsket omleggingsstrategien velkommen, fantes en realitetserkjennelse av ubalansen mellom AKPs marginaliserte stilling i norsk politikk, og Klassekampen som dagsavis med behov for et bredere nedslagsfelt. At økonomiske årsaker tvang fram en økt markedsorientering, og at AKP lot det skje, var ikke en førstegangsforeteelse. Det var også økonomiske problemer som hadde vært foranledningen til profesjonali-

seringstiltakene på slutten av 1970-tallet. Det var imidlertid også andre faktorer som bidro til at 1990-tallet representerte store utfordringer for Klassekampen.

Postmodernismen, som hadde preget de akademiske og kulturelle miljøer siden 1980-tallet, slo etter hvert for fullt inn i Klassekampens spalter. Kritikerne som hadde en politisk agenda, fikk slik konkrete eksempler på det de hevdet var en vakling i Klassekampens politiske fundament. Bjerke hevder at å tematisere postmodernismen var nødvendig dersom avisa skulle ha journalistisk legitimitet i miljøene den søkte å etablere seg i: "Postmodernismen var jo populær blant de radikale kreftene, blant studentene og intellektuelle, og det var helt nødvendig å reflektere dette i Klassekampens spalter" (Intervju, Bjerke 04.07.05). Jon Michelet forteller at selv om han bare delvis fulgte med i kulturdebatten, var Klassekampens holdninger til postmodernismen noe han hadde latt seg engasjere av. Redaksjonens håndtering av Sokaldebatten, en amerikansk fysikers parodiering av postmodernismen, som nedslående.²⁶ Sokaldebatten ble ivrig diskutert på KK-forum (02.10.96). Sokaldebatten, hevder Michelet, var et en lissepassning til Klassekampen, en anledning til å synliggjøre hvor hul postmodernismen og hele dens begrepsapparatet var. I stedet, når det var kritikken av Sokaleksperimentet som fikk spalteplass i Klassekampen, hevder Michelet at Klassekampen forspilte sin oppgave og mulighet til å ta debatten slik den burde tas (Intervju, Michelet 29.07.05). Postmodernismen fremmet postulatet om en rekke forhold vedrørende estetikk, kunst, samfunn, ideologi og politikk. Autoritære begreper som sannhet og vitenskap, ble stilt spørsmålsteget ved, og postmodernister hevdet at det moderne samfunnets religion og ideologi kun var konstruksjoner eller "store fortellinger". I introduksjonen til *The postmoderen condition*, verket som i følge David Lyon (1999) var epokegjørende for postmoderniteten, skrev Jean Francis Lyotard: "Simplifying to the extreme, I define *postmodern* as incredulity towards metanarratives" (Lyotard 1984: xxiv). I forordet til samme bok kaller marxisten Fredric Jameson Lyotard for en post-marxist. Som en av de sentrale metanarrativene i forrige århundre avviste Lyotard marxismen, blant annet med å dekonstruere begrepene om sosiale klasser og ideologi som autoritære konstruksjoner (Jameson 1984: x). I postmodernitetens vesen lå det med andre ord en motstand mot 1970-tallets marxistiske dogme som mange av Klassekampens lesere

²⁶ Alan Sokal, en amerikansk fysikkprofessor, fikk i 1996 antatt artikkelen "Transgressing the Boundaries: Towards a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity" i det humanistiske tidsskriftet *Social Text* ved Universitetet of Duke. Artikkelen var en parodi på postmodernistiske tekster. Samtidig som artikkelen kom på trykk, stod Sokal fram i andre medier og avslørte sin bløff. Episoden fikk stor oppmerksomhet og startet en vitenskapsteoretisk debatt om hva som kan kalles vitenskap (Skavlid 2005).

fortsatt bekjente seg til. Bjerke hevder imidlertid at det var liten vilje i det politiske miljøet å ta den ideologiske kampen mot postmoderniteten:

Det var en diskusjon om Klassekampen skulle dekke dette feltet og hvilken holdning vi skulle ha til postmodernismen. Om vi skulle la den slippe til orde på egne premisser eller om man ikke skulle ha en diskusjon og bare la det ties i hjel. Det var typisk for alle disse som protesterte på det som stod i avisa at istedenfor for å gå inn i en reell diskusjon og ta til motmæle mot det som ble sagt, tok man i stedet til orde for at det skulle ikke stå på trykk i avisa.

Intervju, Bjerke 04.07.05

Skeptikerne på KK-forum avfeide postmodernismen som tåketale og kvasi-intellektuelt snobberi, uten forankring i reelle politiske forhold. Intervjuet med Julia Kristeva, en kjent postmodernist, ble et av de mest brukte eksemplene på det kritikerne hevdet var en generell tendens i Klassekampen under Røssaak, nemlig en sterk vridning mot det intellektuelle og akademiske, bort fra det radikale og politiske. Bjerke forsvarer intervjuet med Julia Kristeva 26. mars 1996, ikke som et ideologisk innlegg fra redaksjonens side, men som et journalistisk scoop: "Det var nødvendig å åpne dette rommet og presentere folk som Kristeva, hun ga jo nesten aldri intervjuer, så det å ha et intervju med henne selv om det var uleselig, det syns jeg var viktig" (Intervju, Bjerke 04.07.05). Da Klassekampen åpnet for det som ble tolket som antiideologisk kvasi-intellektualisme, ble det ansett som et ideologisk og politisk svik. Bjørgulv Braanen uttaler seg om de turbulente 90-årene, og hevder at utfordringene Klassekampen stod overfor hadde å gjøre med at avisa var et produkt av en ideologisk bevegelse:

Men dette er også en slags arv fra fortiden som Klassekampen kommer fra. De var aldri så veldig ideologisk intellektuelt sterke, det var brødkamp som stod i spissen. Det var streiker, rett mot galt, aksjoner og masseorganisering, det var mye svakere utviklede rom. Man hadde jo marxismen med Mao Tsetungs tenkning og erfaringene fra 70 tallet, det var det man hadde. Men veldig lite intellektuelt nysgjerrig arbeid som hadde foregått, og det tror jeg gjorde Klassekampen sårbar på 90 tallet, ikke minst når avisa aksepterte at det var akademikere, kulturfolk, delvis intellektuelle som er et veldig viktig marked for Klassekampen.

Intervju, Braanen 31.08.05

Mens kulturdebattene pågikk, gjorde Eivind Røssaak en tilsvarende observasjon av sammenhengen mellom kritikken av kulturen og deler av avisas radikale leserkrets: "Kampen mot kultursidene i Klassekampen er et uttrykk for en generell norsk anti-intellektualisme. Det spesielle er at kampen her kjempes av enøyde 70-tallsradikalere" (Røssaak 08.10.96). Kommentaren fikk det etterspill som man kunne forvente i det politiske klimaet kulturdebatten hadde skapt, det kom protester i form av både leserinnlegg i Klassekampen og på KK-forum.

At AKPs ideologi og politiske verdensforståelse ble utfordret, var ingen ny situasjon. Ytre motstand mot bevegelsens tankegods hadde preget hele partiets historie. Postmodernismen angrep imidlertid marxismen innenifra ved å avvise begreper og forståelser som var

sentrale for ideologien. Litteraturviteren Linda Hutcheon beskriver at venstresidens mottagelse av postmoderniteten dekker hele skalaen fra anerkjennelse av -ismens radikale potensial, til fullstendig avvisning på grunn av dens tilnærming den kapitalistiske kulturen (Hutcheon 1988:210). Braanen hevder at for miljøet omkring Klassekampen var dette et generasjonsspørsmål, og for mange manifesterte motstanden mot postmodernismen seg i lav toleranse for at disse tankene i det hele tatt fikk spalteplass i Klassekampen:

1990 tallet var en vanskelig politisk periode for ytterste venstre. Det var et sterkt gjennomslag for postmodernismen, det var en helt annen generasjon som ble voksne som hadde et helt annet politisk ståsted enn arven fra 68, tenkte på en helt ny måte, var i veldig stor grad i opposisjon til den type politisk tenkning Klassekampen representerte. Klassekampen var da kanskje ikke i stand til å møte den spesielt ideologiske utfordringen som spesielt postmodernismen representerte på en politisk diskuterende måte.

Intervju, Braanen 31.08.05

Bjerke hevdet at den redaksjonelle linja hadde vært et forsøk på å nærme seg utfordringene den samfunnspolitiske utviklingen hadde ført med seg. Like etter avsettelsen av ham, uttalte Bjerke til Klassekampen: "Vi har forsøkt å utvikle en avis som kan kommunisere med en ny generasjon radikale mennesker, som er totalt annerledes enn de folka som nå tar makta i KK. Vi kunne klart det, det viser ikke minst sympatierklæringene fra de nye radikale strømningene" (Bjerke til Ellingsen 27.09.97). Det var imidlertid ikke bare i de nye leserkretsene det var skjedd et generasjonsskifte, situasjonen ble også preget av at AKP på dette tidspunktet var sterkt dominert av dogmatiske partimedlemmer som tilhørte partiets venstrefløy. Som jeg tidligere har beskrevet hevder Allern at det hadde skjedd et frafall av de mest liberale og pragmatiske partimedlemmene, som etterlot seg en medlemsmasse som i utgangspunktet hadde motsatt seg omstillingsprosessene i Klassekampen. Sammenhengen mellom at det mest radikale segmentet av AKPs medlemsmasse dominerte partiet, og at 1990-tallet var preget av utfordrende politiske og intellektuelle tendenser, utgjør en vesentlig forståelseshorisont for kulturkritikken og redaktørskiftet i 1997.

7. 1997: Klassekampens annus horribilis

Etter knappe to år med Paul Bjerke i stillingen, var relasjonen mellom Bjerke og AKP konfliktfylt. I det følgende beskrives og analyseres hendelsene som ledet fram til avsettelsen av Bjerke, relasjoner og forhold knyttet til Bjerkes redaktørperiode, og de umiddelbare konsekvensene av avsettelsen av ham som redaktør.

7.1 Avsettelsen av Paul Bjerke

Etter omfattende strategidiskusjoner som hadde pågått i Klassekampens styre i over et år, var stemningen mellom Bjerke og AKP tilspisset. Bjerke forteller at på tross av signaler om det motsatte valgte han å bli sittende som redaktør da Nærstad ble avsatt, fordi han ikke tolket avsettelsen som et mistillitsforslag mot seg selv. Bjerke forteller at han håpte og trodde på et kompromiss med AKP: ”(...) med at partiet fikk avsatt Aksel og innsatt Rolv Rynning Hanssen som ny styreleder ville vi ha fått en balanse mellom de ulike kreftene og et kompromiss vi kunne leve med” (Intervju, Bjerke 04.07.05). Hans tro på en løsning ble styrket av det han opplevde som en konstruktiv dialog med AKP på deres landsmøte, der det blant annet ble vedtatt at AKP avviste all sekterisk kritikk av Klassekampen (AKP-arkiv 05.97). I et intervju med Klassekampen like etter han ble avsatt uttalte Bjerke: ”Jeg trodde vi hadde gjort et kompromiss. Det trodde jeg inntil tre uker siden. Mulig jeg var naiv, noe jeg ikke trodde jeg var. Men jeg trodde vi hadde komme til fram til en avtale som åpnet for aksjeutvidelse” (Bjerke til Ellingsen 27.09.97).

Styrebehandling

I siste styremøte før sommerferien 1997 ble det i tråd med generalforsamlingens vedtak nedsatt en ekstern strategigruppe som skulle vurdere utfordringene for Klassekampen. Gruppen bestod av Rolv Rynning Hanssen, Thorvald Steen, Jens M. Johansson, Aslak Sira Myhre, Jorun Guldbrandsen og Jo Ryste (Protokoll fra styremøte 26.06.97). Bjerke forteller at han reagerte på det at det ble nedsatt en så sterkt AKP-dominert gruppe. Gruppen bestemte seg deretter for å evaluere avisas utgivelser den første uka i august, en vanskelig uke for avisproduksjon. Gruppen og evalueringene bidro til å øke uroen i redaksjonen, en uro Bjerke hevder var økende (Intervju, Bjerke 04.07.05).

På tidspunktet da styret nedsatte gruppa, var det ikke protokollført noen diskusjon om mistillit mellom Bjerke og AKPs styremedlemmer. I månedskiftet juli/august begynte Hanssen redaktørsonderinger etter en erstatning for Bjerke, og styreleder kontaktet to redaksjonsmedlemmer om redaktørstillingen. I følge Brændeland og Valdals artikkel i Klasse-

kampen lørdag 27. september, en uke etter at AKP avsatte Bjerke, ble et redaksjonsmedlem kontaktet hele tre ganger vedrørende stillingen. Dette skal ha skjedd blant annet i to møter hjemme hos Hanssen: 11. august, med AKP-leder Gulbrandsen, Thorvald Steen og RV-leder Aslak Sira Myhre tilstede, og i et nytt møte 18. august, med Hanssen, Gulbrandsen og Myhre tilstede. I tillegg skal en utenforstående redaktørkandidat ha deltatt på begge møtene (Brændeland og Valdal 27.09.97). I følge Bjerke tilbød AKP Carsten Thommassen fra utenriksredaksjonen redaktørstillingen (Intervju, Bjerke 04.07.05). På styremøte 25. august ble det verken nevnt at AK hadde sondert etter andre redaktører eller at styreleder hadde hatt kontakt med medlemmer av Bjerkes redaksjon. Tvert imot, da det ble gjort endringer i sammensetningen av evalueringsgruppa fra junimøtet, ble Bjerke satt til å lede deler av arbeidet. Gruppas mandat var å ”utarbeide strategi for Klassekampens redaksjonelle og markedsmessige satsning fram mot år 2000” (Protokoll fra styremøte 25.08.97). Gruppa skulle også legge fram innstilling vedrørende både formålsparagrafen og den redaksjonelle strategien. Så sent som 25. august 1997 var det fortsatt ingen behandling i Klassekampens formelle organer som tilsa at et redaktørskifte skulle skje tre uker senere.

Tre dager senere, 28. august 1997, ble Bjerke gjort kjent med redaktørsonderingene og at styreleder hadde tatt kontakt med medlemmer av hans redaksjon. Sammen med klubbleder Torstein Tranøy møtte Bjerke Hanssen for samtaler. I møtet krevde Bjerke en avklaring og forklaring på prosessene som han hevdet hadde skapt mye uro i redaksjonen. Hanssen ville imidlertid ikke gi Bjerke en tillitserklæring før på neste planlagte styremøte, mandag 15. september. At Bjerke gikk offensivt ut og krevde en avklaring på tillitsspørsmålet like etter han fikk kjennskap til redaktørsonderingene, skyldtes at Bjerke mente redaksjonen trengte ro etter flere usikkerhetsmomenter knyttet til evalueringsgruppa, kritikken på KK-forum og Røssaaks avgang. I tillegg gjorde han en taktisk feilkalkulasjon:

En av grunnene til at vi kunne holde såpass høy profil var at jeg hadde regnet galt, jeg trodde vi hadde flertall i styret. Grunnen til det var at jeg hadde glemt at de to ansettere-representantene ikke har stemmerett i redaktørspørsmål, så jeg hadde telt dem med på min side, og da ville jeg hatt tillitt i styret.

Intervju, Bjerke 04.07.05

Dialogen om tillitsspørsmålet fortsatte mellom Bjerke og Hanssen, og konfrontasjonen ble gjort offentlig kjent tirsdag 9. september i et oppslag i Dagens Næringsliv under overskriften ”AKP ønsker å kaste redaktør” (Bulie 09.09.97). Saken ble raskt plukket opp av NRK P2 og en rekke aviser. Journalistklubben, den grafiske klubben og mellomlederne i Klassekampen vedtok uttalelser til støtte for Bjerke (Redaksjonsklubben 09.09.97; Brekke 16.09.97, Den grafiske klubben i Klassekampen 09.09.97). Det ble avholdt et allmøte med redaksjons-

klubbene, styreleder og redaksjonsledelsen 10. september. Bjerke oppsummerte sin forståelse av konflikten mellom styret og ham, og han hevdet konflikten oppstod og eskalerte som resultat av AKPs ønske om å kvitte seg med han som redaktør. På dette møtet bekreftet og beklaget Hanssen at det var bedrevet redaktørsonderinger bak Bjerkes rygg (Gulbrandsen 24.09.97). Bjerkes opptreden på møtet ble senere brukt mot ham i hans oppsigelse der Hanssen skrev: "Redaktørens innlegg på allmannamøtet i Klassekampen 10. september 1997 oppfatter styret som en appell om åpen konflikt med avisas grunnsyn og formål om mot styret. Styret ser dette som grovt illojale handlinger" (Hanssen 08.10.97).

På styremøtet der tillitsspørsmålet skulle avklares, mandag 15. september, møtte hele styret bortsett fra Walter Neeven, som var bortreist uten vara. I følge Bjerke fordelte stemningen i styret seg slik at dersom det hadde kommet til en avstemming, ville Hanssen, Gulbrandsen og Haaland stemt mot å gi ham tillit. Mjelde, Tangen og Tranøy ville stemt for å gi ham en tillitserklæring. Dette ville gitt en situasjon hvor Audun Haaland, representant fra grafikerklubben, ville stemt mot sin egen fagforenings innstilling, og at Sveinung Mjelde, AKPs representant, ville stemt mot sitt partis innstilling. AKPs representant Fanny Voldsnes var, i følge Bjerke, i en vippeposisjon i tillitsspørsmålet. Hun hadde signalisert at hun ikke ville stemme for å kaste Bjerke, men at hun heller ikke ville stemme mot partiet i spørsmålet. Protokollen viser at det imidlertid ikke ble foretatt en votering over mistillitsspørsmålet (Protokoll fra styremøte 15.09.97). I stedet fremmet Mjelde, Tangen og Tranøy et forslag om å gi redaktøren ubetinget tillit i styremøtet uten videre utsettelse. Forslaget ble satt opp mot et forslag som lød: "Styret gir seg selv tre dager på å søke å løse samarbeidsproblemene og uenigheten som eksisterer mellom redaktør og deler av styret, for å finne en felles plattform for å berge avisprosjektet Klassekampen". Et flertallet bestående av Hanssen, Gulbrandsen, Haaland og Voldsnes stemte for forslaget om samarbeid, og dermed mot å erklære tillit til Bjerke (Protokoll fra styremøte 15.09.97). En avklaring på tillitsspørsmålet ble dermed utsatt til torsdag 18. september.

Dagene fra 16. til 18. september, de tre dagene styret skulle arbeide for å løse samarbeidsproblemene, forløp uten noen kontakt mellom styreleder og redaktør. Redaksjonsklubben i Klassekampen vedtok byline-nekt tirsdag 16. september. Onsdag 17. september var avisa dermed uten signerte artikler. Samme dag kontaktet Hanssen Jon Michelet med forespørsel om han kunne tenke seg redaktørstillingen. Michelet hevder at han i forkant av denne forespørselen ikke hadde hatt noen kontakt med verken Hanssen eller andre i redaktørspørsmålet (Intervju, Michelet 29.07.05). Michelet takket ja og mens styrelederen på telefon informerte alle styremedlemmene om at AKP hadde en ny redaktørkandidat og ønsket Bjerke

erstattet, var Bjerke utilgjengelig på fotballkamp uten mobiltelefon. Ryktet om Michelet som ny redaktørkandidat nådde NRK, og samme kveld stilte Michelet stilte opp i Dagsrevyen og Redaksjon 21 og bekreftet sitt ønske om å overta redaktørstillingen. Bjerke ble dermed først gjort kjent med AKPs mistillit mot ham først etter at det var kringkastet. Torsdag 18. september vedtok både redaksjonsklubben, grafikerne og mellomlederne i Klassekampen nok et krav til styret om full tillit til Paul Bjerke. På styremøtet 18. september møtte ikke Fanny Voldsnes eller Jorun Guldbrandsen, men to vararepresentanter fra AKP, Arne Byrkjeflot og Håvard Libæk. Walter Neeven var fortsatt bortreist uten vara. Under sak 2, "Forholdet mellom redaktør og styret", fremmet Mjelde og Tangen samme vedtaksforslag som i møtet tre dager tidligere om å gi Bjerke umiddelbar tillit, men forslaget ble igjen nedstemt av Hanssen, Byrkjeflot, Libæk og Haaland, som i stedet stemte for et forslag lydende:

Styret har behandlet samarbeidsproblemene med Paul Bjerke og har hørt Bjerkes syn i saken. (...) Styret ber bedriftsledelsen tilby Paul Bjerke en passende stilling i avisa etter diskusjoner med Paul Bjerke. Dersom Paul Bjerke ikke aksepterer dette tilbudet om omplassering, pålegges styreformannen å si opp Paul Bjerke fredag 19.09.97

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 18.09.97

Tangen leverte i samme møte en protokolltilførsel om at han, på vegne av kommandittistene, ikke lenger hadde tillit til styreleder.

Oppsigelse av Bjerke

Bjerke takket nei til omplassering i redaksjonen, og Hanssen overleverte ham oppsigelsen 19. september (Hanssen 19.09.97). Bjerke bad om en begrunnelse for oppsigelsen og fikk 8. oktober en faks med følgende begrunnelse:

OPPSIGELSE AV PAUL BJERKE

Paul Bjerke er oppsagt fra sin stilling som ansvarlig redaktør i Klassekampen fordi hans redaksjonelle linje etter styrets oppfatning i lang tid har vært i konflikt med avisas formålsparagraf og grunnsyn. Det vektlegges også at det i hans redaktørtid har vært abonnementsfall og dårlig resultat med 2 års betydelige underskudd og bekymringsfull resultatutvikling i inneværende år.

Styret legger vekt på 3 skjerpene forhold:

1. Redaktøren har motsatt seg en videreføring av debatten om Klassekampens utvikling etter generalforsamlingen for 1996. Dette har medført at de prosesser styret har lagt opp til for å skaffe kapital, stopper opp.
2. Redaktøren har dreid deknningen av stortingsvalgkampen i retning av å gi en likeverdig dekning av de ikke-revolusjonære partiene på "venstresiden" og av sentrumsalternativet. På denne måten unnlot redaktøren å utnytte avisas muligheter til å framheve det eneste revolusjonære valgalternativet for å nå målet om fortsatt stortingsrepresentasjon.

3. Redaktøren har ikke markert avstand til redaksjonsklubbens aksjonsplaner fra om med 9. september 1997, og ved i praksis å åpne for en 1 ½ ukes kampanje rettet mot avisas formålsparagraf. Redaktørens innlegg på allmannamøtet i Klassekampen 9. september 1997 oppfatter styret som en appell om åpen konflikt med avisas grunnsyn og formål og mot styret. Styret ser dette som grovt illojale handlinger.

Hanssen, 08.10.97

Oppsigelsen andre punkt, at redaktøren hadde hatt en likeverdig dekning mellom RV og SV i stortingsvalgkampen, refererer til en debatt om avisas forside under stortingsvalget 1997. Forsiden profilerte Kristin Halvorsen leder av SV, og hevdet at SV kunne oppnå 10 pst i valget (Klassekampen 15.09.97). Da RV samme dag mistet stortingsmandatet fra Oslo med knappest mulig margin, kom reaksjonene inne på KK-forum:

I tillegg mener jeg at det har vært gjort helt feil politiske prioriteringer i avisas valgkampdekning. Avisas legger tydelig vekt på å være uavhengig – fra RV. Dette er ingen vanlig uavhengighet, men en uavhengighet som inkluderer uredelig journalistisk arbeid. (...) Både som tidligere industriarbeider og nåværende partisekretær mener jeg at jeg ikke er tjent med dagens KK. Jeg har heller ikke bruk for ei avis som faktisk har bidratt til at RV mistet mandatet i Oslo. Min støtte og mitt abonnement opphører dermed. Dagens KK får søke støtte fra de ”venstresidekreftene” som redaksjonen støtter politisk. (...) En trenger ikke være medlem av AKP for ikke å ha tillit til redaktøren.

KK-forum 16.09.97

En annen skriver: ”Alle som leste KK på valgdagen skjønnte at dette var en provokasjon.(...) Jeg vil ikke påstå at KKs dekning var årsak til at Erling Folkvord ikke ble gjenvalgt, men det som er klart, er at den drahjelpa vi hadde regna med og til dels blitt lovt, uteble” (KK-forum 22.09.97a). Sigurd Allern bekrefter at debattene på KK-forum var avgjørende for manges holdninger til avsettelsen av Bjerke:

I RV var det en helt hysterisk stemning rundt valget i 1997, det var jo da Folkvord falt ut etter å ha sittet på Stortinget, og selvfølgelig var SV en konkurrent. Oppslaget med Kristin Halvorsen på valgdagen betydde selvsagt null og niks i forhold til stemmegivning, men det ble jo da i den indre kaderkrets nærmest oppfattet som en dolk i ryggen: ”Her jobber vi livet av oss for å beholde Erling på tinget, og så kommer Klassekampen og presenterer Kristin Halvorsen?”

Intervju, Allern 15.04.05

Torstein Tranøy imøtegikk imidlertid kritikken om at Klassekampen ikke hadde hatt en rimelig mengde stoff om RV i et innlegg på KK-forum (KK-forum 25.09.97b). Bjerke selv hevder at det ikke fantes grunnlag for å hevde brudd på formålsparagrafen: ”Kritikken var veldig lite fundert i hva som faktisk stod i avisa. Den var mye mer fundert i en oppfatning som deler av partiet hadde gjort seg av avisa, som mer hadde grunnlag i AKPs problemer enn i den faktiske linja som ble ført i avisa” (Intervju, Bjerke 04.07.05). En vurdering av hvilke standarder som skulle legges til grunn for hva som var god dekning forut for valget var et definisjons- og skjønnsspørsmål de to motpartene var uenig om. Tranøys forsvar av Klasse-

kampens dekning av stortingsvalget gir Bjerke ryggdekning for å hevde at kritikken av det redaksjonelle handlet om oppfatninger og ideer, framfor hva som faktisk stod i avisa. Eksempellet, og at et skjønnsspørsmål som dette oppgis som ett av tre skjerpene forhold, illustrerer konfliktens emosjonelle og skjønnsmessige karakter.

Bjerke hevdet at oppsigelsen var usaklig og klagde saken inn for Oslo namsrett. Aksel Nærstad uttalte seg om saken i brev til Bjerke og hans advokat, der han blant annet skrev: ”Det er påviselig at styret i Klassekampen fram til oppsigelsen ble foretatt ikke har ment at du har brutt formålsparagrafen” (Nærstad 14.10.97). Nærstad hevdet at styret i hans tid aldri behandlet eller problematiserte tillitsforholdet til Bjerke. I brevet hevder Nærstad videre at det i hans styrelederperiode fram til 11. juni ”i styret verken [var] framsatt påstander om brudd på formålsparagrafen, forslag til kritikk av eller advarsel til redaktøren for brudd av formålsparagrafen” (Nærstad 14.10.97). Nærstad forteller at han etter kulturdebatten og Røssaaks avgang stilte eksplisitt spørsmål om styret hadde tillit til, eller følte det skulle kritisere, Bjerke for hans håndtering av Røssak-saken. På denne utfordringen uttrykte styret enstemmig tillit til redaktøren. Dette inkluderte Jorun Gulbrandsen, som nærmest samtidig reiste mistillitsforslag mot Bjerke i AKPs sentralstyre (AKP-arkiv 14.04.97). Styreprotokoller fra hele Bjerkes redaktørtid bekrefter Nærstads påstand om at det ikke fantes dekning for å hevde at styret hadde diskutert om Bjerkes redaksjonelle linje hadde vært i konflikt med avisas formålsparagraf og grunnsyn. Foruten Rolv Rynning Hanssen og Fanny Voldsnes hadde hele styret sittet hele Bjerkes redaktørperiode. Nærstad brukte dette til å underbygge at en eventuell mistillit ville kommet til syne i styret og blitt protokollført, noe som ikke var skjedd. Nærstad konkluderte i brevet til Bjerke: ”Jeg mener på bakgrunn av dette at begrunnelsen for oppsigelsen om brudd på formålsparagrafen er funnet opp etter at oppsigelsen har funnet sted” (Nærstad 14.10.97).

På tross av at Bjerke fortsatt hevdet at han var urimelig oppsagt, inngikk partene forlik 17. oktober. Saken ble aldri behandlet i namsretten. En slik behandling ville i følge Bjerke vært paradoksal: ”Jeg så for meg at Oslo byrett skulle ta stilling til om Klassekampen var ’revolusjonær nok’?” (Bjerke 09.07.05). Avtalen om forlik slo fast at: ”Styret fastholder sitt syn på avisens redaksjonelle linje, men erkjenner at det er tvilsomt om oppsigelsen er saklig begrunnet. Bjerke fastholder at oppsigelsen ikke er saklig begrunnet, men aksepterer permisjon i stillingen fra dags dato til 01.09.98.” (Gulbrandsen m.fl 17.10.97). Avtalen ga Bjerke ett års etterlønn og dekning av saksomkostninger med inntil 10 000 kr, på betingelse av at den eksisterende forføyningssaken ble frafalt og at det ikke ble reiste videre søksmål i saken.

7.2 Avskjedigelsen i lys av redaktørplakaten

Avsettelsen av Bjerkes prinsipiell betydning knytter an til redaktørplakatens status og relasjonen mellom eier og redaktør. AKP trakk aldri formelt sett i tvil at forholdet mellom avisa og partiet skulle reguleres av plakaten, og at avisas styre var instansen som skulle forholde seg til Bjerke som redaktør. Foruten at Klassekampen som mottager av statlig produksjonsstøtte var forpliktet til å følge redaktørplakaten, ble dette også sagt i klartekst på styremøtet 18. mars samt i et styrevedtak midt oppe i konfliktene, 15. september (Protokoll fra styremøte i Klassekampen 18.03.97 og 15.09.97). Gulbrandsen skrev også i Klassekampen:

Det er Klassekampens styre som innsetter eller avsetter redaktør. (...) Som parti bør AKP holde fingrene av fatet for å ikke true avisas redaksjonelle frihet. (...) Ikke noe AKP-organ har vedtatt å gå inn for å kaste Paul Bjerke. Ikke noe AKP-organ vil gjøre det heller. Å ansette eller avsette redaktører er ikke AKPs sak!

Gulbrandsen 12.09.97

I tillegg understreket både styreleder og AKP at redaktørplakaten var gjeldende (Hanssen 20.09.97, Gulbrandsen 24.09.97). AKP underminerte imidlertid sine uttalelser ved egne handlinger. At styreleder sammen med flere representanter fra AKP og RV møtte, og forsøkte å påvirke, redaksjonsmedlemmer til å takke ja til redaktørstillingen bak Bjerkes rygg, var et brudd på redaktørplakatens avsnitt om at redaktøren er bindeleddet mellom utgiveren/styret og de redaksjonelle medarbeiderne

Også det at behandlingen av de redaksjonelle spørsmålene og tillitsspørsmålet i AKPs sentralstyre aldri ble lagt på bordet i Klassekampens styre og forsøkt løst, bryter med redaktørplakatens intensjoner. Helge Østbye skriver om forholdet mellom medieeiere og redaktørplakaten at "Gjennom Redaktørplakaten har aviseierne fraskrevet seg retten til å styre detaljer i avisenes innhold, altså en frivillig og kontraktfestet overføring av makt fra eier til redaktør" (Østbye 2000: 4). Ved å benekte sin sviktende tiltro til Bjerke hindret AKP styret i å finne en løsning på konfliktene, og la dermed i realiteten hindringer i veien for at Bjerke kunne utøve den redaksjonelle autonomi de på papiret tilkjente ham, gjennom å kompromittere hans autoritet som redaktør. En medieeiers styringsrett over en avis er begrenset til tre områder: Medienes budsjetter og ressursfordeling som har konsekvenser for det journalistiske arbeidet, bedriftens formålsformuleringer og ansettelsesprosess av redaksjonell leder (Østbye 2000). Eiernes utøvelse av denne makten er imidlertid begrenset gjennom generalforsamling og styre. Ikke bare utlot AKP å bringe mistillitsspørsmålet på bordet i Klassekampens styre, men når Gulbrandsen ble utfordret på spørsmålet, ga hun tvert i mot Bjerke full tillit i styremøte 18. mars (Nærstad 14.10.97). Etter at AKP var konfrontert med sine brudd på redaktørplakaten i september, ventet Hanssen nesten tre uker på å avklare overfor Bjerke

hvorvidt eierne hadde tillit til ham eller ikke. Denne inkonsistente holdningen til redaktørplakaten vitner om at AKP opptrådte som en lite profesjonell eier, uten respekt for verken redaktørens autonomi eller styrets autoritet.

I en pressemelding hvor AKP forsøkte å redegjøre for sine holdninger og handlinger, skrev AKP: ”Redaktør Bjerke burde derfor ha tatt stilling til om han på eget initiativ skulle gått av i overensstemmelse med redaktørplakatens bestemmelser fordi han var i uløselig konflikt med avisas grunnsyn og formål.” (Gulbrandsen 24.09.97). Bjerke selv mente det ikke fantes noen reell strid om den redaksjonelle linja. Østbye skriver:

Redaktørplakatens bestemmelse om at redaktøren ”forutsettes å dele sitt blads grunnsyn og formålsbestemmelser” innebærer ikke at redaktøren er bundet til å bære fram eiernes synspunkter i alle spørsmål, og det finnes mange eksempler på redaktører som har irritert sine eiere med sine redaksjonelle utspill. Men eierne bestemmer når de synes bruddene er for mange eller for grove”.

Østbye 2000: 5

Rammene for den redaksjonelle autonomi er eierstyrt og lisensiert, men til grunn må det ligge at konflikt og mistillit bekjentgjøres for redaktøren. I konflikten mellom Bjerke og AKP unnlot styreleder og partileder gjentatte ganger å informere styret og Bjerke om den ustabile situasjonen avisa var i. Verken Allern eller Bjerke benekter at det var AKPs rett som aviseier å avsette en redaktør dersom de mente det forelå uenighet om hvorvidt det redaksjonelle produktet samsvarte med formålsparagraf og policy. Allern uttrykker at han mener AKP ikke handlet i tråd med redaktørplakaten:

Et styre har jo selvfølgelig alltid muligheter for å skifte ut en redaktør, men her ble det gjort uten at de reelle argumentene kom åpent fram. Det skjedde nærmest litt kuppartet. (...) i Klassekampens styre ble det mer halvkvedede viser, uklar kritikk og litt sånn mistillit og ikke mistillit. AKP spent beina under redaktøren, men ville ikke spille med åpne og tydelig kort.

Intervju, Allern 15.04.05

Bjerke etterlyser en dialog i forkant av avsettelsen som et minimumskrav til styrets etterrettelighet:

En aviseier har selvfølgelig rett til å bestemme linja og bestemme redaktørvalg. Men hvis man skal bytte ut den man har, må jo forutsetningen være at man ønsker en annen linje enn den som blir ført. Da må man jo for det første ha en fornuftig kritikk av den linja som blir drevet, og man må ha et fornuftig alternativ. Jeg mener at det var ingen av disse forutsetningene som var tilstede. (...)Det står ikke noe i redaktørplakaten om at eierne skal like redaktøren.

Intervju, Bjerke 04.07.05

Denne mangelen på dialog, kritikk og eventuell irrettesettelse fra styret underveis, og ikke minst mangelen på forsøk på å løse konfliktene fra styrets side, hevder Bjerke synliggjorde at den redaksjonelle kritikken som ble brukt som begrunnelsen for hans oppsigelse, ikke var legitim (Intervju, Bjerke 04.07.05).

7.3 Paul Bjerkes redaktørrolle

Da Bjerke tiltrådte, var rammene for redaktørrollen i Klassekampen uavklarte. Da Allern, som hadde legemliggjort redaktørrollen i Klassekampen gjennom 17 år, forsvant forrykket det forholdet mellom avis og parti. Det handlet imidlertid også om at situasjonen, uavhengig av Allerns tilstedeværelse eller ei, var i ferd med å endres. Relevante faktorer i denne utviklingen var radikaliseringen av AKP, profesjonalisering av pressen for øvrig, de økonomiske forholdene i avisa, pressestøtten og de politiske og intellektuelle forholdene på 1990-tallet generelt. Som Braanen sier: "90-tallet ville vært komplisert for alle" (Intervju, Braanen 31.08.05). I Klassekampen, der AKP eide 80 pst av aksjene, var særlig de partipolitiske forholdene viktige. Bjerke hevder det var sammenheng mellom konfliktene og personer i både partiet og i avisa: "Det var en konflikt i redaksjonen, men den hadde åpenbart også forgreininger til konflikter i partiet. Men nøyaktig hvordan det var, det vet jeg ikke. De ivrigste partimedlemmene i redaksjonen, de var veldig ivrige i disse interne stridighetene" (Intervju, Bjerke 04.07.05). Bjerke reflekterer over at han manglet en årvåkenhet overfor de latente konfliktene:

Om det hadde nyttet vet jeg jo ikke, men i ettertid har jeg jo sett det at den store feilen jeg gjorde var å ikke forsøke å bruke noe tid på å finne ut hva er det disse konfliktene består i. Hva kan vi gjøre for å rydde noen av dem av veien og finne en felles plattform å drive videre på? At jeg ikke prøvde å finne en sånn løsning på et eller annet tidspunkt når disse konfliktene begynte å ta av for alvor ... Jeg tror ikke det hadde løst noe problem, men jeg burde i hvert fall prøvd.

Intervju, Bjerke 04.07.05

Paul Bjerke var uten Allerns historiske posisjon og kontaktnettverk i AKP, og det var lite som tilsa at Bjerke ville gå inn i Allerns rolle som en semiprofesjonalisert redaktør. Bjerke var tidligere leder av AKPs studentforbund, NKS, men hadde senere hatt hele sitt yrkesaktive liv i Klassekampen der han var blitt en tydeligere profesjonsaktør enn en politiker. Bjerke uttrykker en bevissthet om sitt forhold til redaktørplakaten og den regulerte kontakten med avisas eiere, og profesjonsforankring for sin fortolkning av redaktørrolle. I følge Allern var Bjerke en fullblods avismann mens andre framhever at Bjerkes styrke som redaktør var hans evner som analytiker, journalist og kommentator (Intervju, Allern 15.04.05, Ellingsen 27.08.97).

Opposisjonen mot Klassekampen var imidlertid en høyst *politisk* ladet forsamling, og Bjerke anvendte tilsynelatende lite av sine analytiske evner på sin egen posisjon i Klassekampen. Kritikken som handlet om spredte tema som streikestoff, mangel på arbeiderstoff, feil dekning av RV-valgkamp, distriktspolitikk og reaksjoner på Klassekampens standpunkt i postmodernismedebatten, kom i utgangspunktet fra en fragmentert opposisjon.

Sigurd Allern hevder at dette gjorde Røssaak-saken hendig for kritikerne å samles om, og til sist helt avgjørende for AKPs avsettelse av Bjerke:

Det de kunne få oppslutning om, var en kortsiktig, populistisk kritikk. Få opp all misnøye som fantes rundt Klassekampen som hadde akkumulert rundt kulturspørsmål og ditten og datten, og så ta det som et utgangspunkt for en mer sånn mobbeaktig kampanje mot redaktøren og håpe dette her førte frem, og det gjorde det jo. Det hadde to virkninger. På den ene siden fikk det veldig mange utenfor partiledelsen, blant annet innen RV, med på denne kortsiktige stormen. Noen var mot redaktøren på *det* grunnlaget, andre på *det* grunnlaget, og andre på *det* grunnlaget, men uten å ha en felles plattform på hvor de ville. Hadde de laget en slik politisk-redaksjonell plattform ville denne opposisjonen mot avisa sprukket.

Intervju, Allern 15.04.05

Hva som ville skjedd dersom Bjerke hadde anlagt en mer konfronterende linje overfor sine kritikere, er ukjent. Muligens kunne det bidratt til å synliggjøre at opposisjonen mot avisa ikke var enstemmig, men i realiteten bestod av en rekke personer og miljø med ulike agendaer. Når det stormet omkring Røssaak etter hans utfall mot kommunismen, synliggjorde det at Bjerke ikke brukte sin redaksjonelle tyngde til å forsvare verken Røssaak eller den redaksjonelle linja avisa ble drevet etter. I en kommentar kalt "Lav takhøyde i Klassekampen" stilte Aftenpostens kommentator spørsmål om denne vurderingen. Anja Korsvold skriver:

Avisen har også en formålsparagraf hvor det står at den skal ha et revolusjonært, sosialistisk grunnsyn. Behøver det å bety at ikke begrepet revolusjon skal diskuteres? Bør ikke nettopp en avis som støttes av et parti som fremdeles løfter revolusjonstanken, våge å endevende sitt eget skap? Den dynamiske nye RV-lederen Aslak Sira Myhre snakker i fullt alvor om revolusjon. Det er dårlig praktisering av norsk ytringsfrihet ikke å la en fri debatt om denne eventuelle revolusjonen få komme frem i Klassekampens spalter. Det er rett og slett feigt.

Korsvold 12.04.97

På den ene siden forente Røssaak-saken kritikerne og skapte et diskusjonsklima som eskalerte konfliktnivået. På den andre siden synliggjorde kanskje også Røssaak-saken at kritikerne av redaksjonen kunne vinne fram. Bjerke unnlot å ta opp kampen mot avisas kritikere og synliggjorde dermed en unnfallenhet overfor sine kritikere og en manglende vilje til å ta en politisk konfrontasjon. At Røssaak som hadde støtte i Klassekampens mer kulturradikale leserkrets gikk fra redaksjonen kan også ha bidratt til å svekke Bjerkes relasjoner og tilknytning til de delene av lesermassen som støtte ham mot de politiske oppropene og den ideologiske kritikken. Bjørgulv Braanen hevder at Bjerkes mangel på en forsvarsstrategi gjorde ham til et lett bytte for partiet:

Den eneste måten å forsvare Klassekampens uavhengighet var å gjøre det i avisas spalter, overfor leserne. Og det gjorde Paul Bjerke i veldig liten grad når angrepet kom. Veldig lite i egne spalter og de svarte jo nesten ikke på den der e-postlista. De undervurderte fullstendig behovet for å formulere prosjektet, hvordan man tenker om det, og for så vidt å innrømme feil. Hele den levende organismen som en avis er, den må forsvares.

Intervju, Braanen 31.08.05

Et eksempel på dialog mellom Bjerke og en av hans kritikere er et leserinnlegg Aslak Sira Myhres skrev i Klassekampen 26. mai 1997. Myhre hevdet at Klassekampen måtte bli tydelig mer radikal, og han rettet kritikk mot Bjerke og Nærstads strateginotat:

Avisas formålsparagraf må ikke bare stå der men drøftes og brukes. N/B har gitt uttrykk for sine synspunkter. Jeg er redd at deres kurs er en kurs som ender med at KK blir uinteressant som annet enn en av mange nyhetsformidlere, for meg og for hele den venstresida som KK skal dekke. Og blir KK det, dør KK. KK kan ikke fortsette som nå, men kan heller ikke videre med dagens kurs.

Myhre 26.05.97

Bjerke imøtegikk Sira Myhres kritikk med budskapet om at uenighetene mellom dem i realiteten var små, og at konfliktene kunne løses ved "vilje til enhet" (Bjerke 29.05.97). Bjerkes handlingsmønster var med andre ord lite konfronterende og hardtslående, og hans kritikere lot seg ikke stagge. Bjerke hadde sterke politiske motstandere med stor innflytelse i AKP og RV. Nøkkelpersoner som Jorun Gulbrandsen, Tron Øgrim, Aslak Sira Myhre og Trond Andresen, for å nevne noen, var uttalte kritikere av Bjerke. Uten politiske relasjoner, og direkte motarbeidet av sentrale politiske nøkkelfigurer gjorde dette Bjerkes situasjon som redaktør vanskelig. Denne ikke-politiske redaktørrollen framstår som en slags forskuttet avpartifisert redaktørrolle. Bjerke opptrådte som om avisas eiere opptrådte profesjonelt og begrenset sin innflytelse over avisa til styrearbeidet mens AKP i realiteten var et politisk parti som handlet som om de ønsket Klassekampen tilbake som partiorgan. At Bjerke feilvurderte hvor lite reell hans redaksjonelle autonomi var, handlet muligens om at han hadde tillit til AKP når partiet hevdet at Klassekampen skulle drives etter redaktørplakaten og stolte på kompromisset, dialogen og partiets profesjonalitet. At Bjerke med mange års erfaring i Klassekampen fortsatt vurderte samarbeidsmulighetene med AKP som gode etter partiets avsettelse av Nærstad, tyder imidlertid på at Bjerke overvurderte sine muligheter til å lykkes som redaktør av Klassekampen. I AKPs pressemelding etter redaktørskiftet skriver Gulbrandsen:

(...)det er viktig å ha i bakhodet at dette dreier seg om en dragkamp om hva slags avis Klassekampen skal utvikle seg til. Dette har pågått over flere år. Tidligere toppunkter har vært diskusjonene i 1994–95 da Sigurd Allern la fram sitt forslag om en breiere avis bygd på Nei til EU-fronten.

Gulbrandsen 24.09.97

Uttalelsen indikerer at Bjerke i realiteten var sjanseløs som redaktør av Klassekampen. Bjerkes manglende relasjoner til synlige støttegrupper, og hans manglende vilje til konfrontasjoner for å forsvare den redaksjonelle linja og avisas medarbeidere, gjorde det sannsynligvis enklere for AKP å avsette ham som redaktør.

8. Reetablering av Klassekampen

Redaktørskiftet i 1997 fikk store konsekvenser for Klassekampen som avisinstitusjon. I det foregående er konfliktene og avsettelsen av Bjerke analysert, og i dette kapittelet beskrives og analyseres den konfliktfylte perioden fram mot ansettelsen av Jon Michelet, reetableringen av Klassekampen og Michelets redaktørrolle.

8.1 Offentlig skittentøyvask

Da Bjerke ble avsatt 18. september, var Jon Michelet allerede bekjentgjort som AKPs foretrukne redaktørkandidat. Det ble avholdt et styremøte 19. september hvor redaksjonsklubben la fram fire krav de krevde innvilget. Dersom de ikke fikk gjennomslag for disse, truet de med å konstituere en ledelse som ville overta driften av avisa fra søndag 21. september (Protokoll fra styremøte 19.09.97). To av kravene var at Michelet ikke skulle ansettes, og at AKP skulle redusere sin eierandel i avisa under 50 pst. Styret etterkom ikke redaksjonsklubbens ønsker, men etter flere timer i møte ble det vedtatt et kompromissforslag om at redaktørstillingen skulle utlyses med søknadsfrist 29. september. En gruppe nedsatt av styret, med representanter fra både eierne og redaksjonsklubben, skulle forsøke å enes om en felles kandidat. Redaksjonsklubbens forslag til ordlyd om at gruppa *skulle* komme til enighet, ble imidlertid fjernet av AKP. I styremøte 19. september ble Carsten Thommassen konstituert som midlertidig redaktør (Klassekampen 27.09.97; protokoll fra styremøte 19.09.97).

Det kom inn ni søknader til redaktørstillingen, hvorav fem hadde relevant kompetanse. De fem som var aktuelle, var Bente Thoresen og Roald Helgheim som var ansatt i Klassekampen på søknadstidspunktet, Eva Charlotte Tønnessen med tidligere erfaring fra Klassekampen, Kjell Gjersest med erfaring fra Klassekampen og andre aviser, samt Jon Michelet med erfaring fra Klassekampen og andre medier (Thomassen 01.10.97). 1. oktober hadde journalistklubben et møte der de gjentok kravet om at med mer enn én kvalifisert søker burde det være mulig for styret å enes om en kandidat for å unngå splittelse i redaksjonen (Vedlegg til protokoll for styremøte 08.10.97). Dette ville innebære at AKP oppga Michelet som kandidat. Mange av redaksjonsklubbens ansatte gjorde det kjent at dersom Michelet ble ansatt, ville de gå fra sine stillinger. Klubbleder Torstein Tranøy forklarte i en kronikk i Klassekampen sitt motiv for å stille et slikt ultimatum: ”Jeg er en av dem som har sagt at jeg vil slutte. Det vil jeg gjøre fordi jeg ikke orker tanken på å jobbe videre i en bedrift hvor eierne totalt overkjører de ansatte og hvor eierne samtidig signaliserer en kurs jeg ikke kan stå inne for og som jeg mener ikke tjener avisa” (Tranøy 08.10.97).

Styremøtet som skulle ansette redaktøren ble først utsatt til 8. oktober fordi innstillingskomiteen trengte mer tid. 8.oktober ble saken igjen utsatt til styremøtet 13. oktober, av same årsak (Protokoll fra styremøte 08.10.97; NTB 09.10.97). I perioden fra 19. september til ansettelsen av Michelet var avklart, blomstret diskusjonene på KK-forum voldsomt opp. Innstillingsgruppa ble ikke enig på tross av utsettelsene, og leverte delt innstilling til styret. I styremøtet 13. oktober ble Jon Michelet ansatt som redaktør med virkning fra 14. oktober. Med tre stemmer for og tre mot ble valget avgjort med styreleders dobbelstemme.²⁷ Innstillingskomiteens mindretalls førstevalg, Kjell Gjerseth, ble enstemmig innstilt på andreplass. Sveinung Mjelde og Walter Neeven trakk seg som styremedlem, med umiddelbar virkning (Protokoll fra styremøte 13.10.97). Vedlagt det neste styremøtets protokoll ligger Neevens oppsigelsesbrev med begrunnelse for hvorfor han trakk seg:

Etter de disposisjonene hovedeieren AKP nå har gjort, ser jeg ingen muligheter for å fortsette. Jeg er totalt uenig i skifte av tidligere styreleder Aksel Nærstad og oppsigelsen av Paul Bjerke, og i særdeleshet den begrunnelse Bjerke har fått. Jeg er også uenig i valg av Jon Michelet som ny redaktør. (...) Det er ikke tvil om at det som har utløst motsetningene er notatet om avisens økonomi og eierstruktur fra Nærstad og Bjerke, som med styreflertallets velsignelse ble sendt til aksjonærer, kommandittister og KK-venner.

Neeven til styret i Klassekampen AS, 15.10.97, Vedlegg til Protokoll fra styremøte 30.10.97

I tillegg til to styremedlemmers fratredelse førte ansettelsen av Michelet til sykemeldinger og oppsigelser i redaksjonen. 2. desember 1997 meldte NTB at totalt 20 av 24 av de redaksjonelt ansatte i Klassekampen hadde sagt opp sine stillinger (NTB 02.12.97). Braanen, som da var journalist i Dagens Næringsliv, betraktet konflikten fra sidelinjen. Han mener dybden i konfliktene kom som en overraskelse på de involverte:

Det som er interessant er at alle undervurderte hvor stor betydning det hadde, ikke minst de som gikk inn for redaktørskifte. De hadde ingen ide om hvor katastrofalt det trekket var, og hadde de visst det hadde de sannsynligvis ikke gjort det. Det trodde det skulle bli litt støy og litt bråk og så skulle de raskt komme tilbake til gamle høyder igjen, du ville få kapitalinnsprøyting, du ville få mye mer entusiasme for avisa blant de faste støttespillerne. De trodde det skulle være en liten skakning i båten. Det tror jeg både Trond Andresen og for så vidt AKPs ledelse som gjorde det trodde, de hadde ikke drømt om hvor ødeleggende det viste seg å være.

Intervju, Braanen 31.08.05

Også Michelet ble overrasket over konfliktens innbitthet og de mange sterke reaksjonene fra redaksjonsmedlemmene: ”Det jeg trodde skulle gå over gjennom søknadsprosessen, og det at

²⁷ Stemmefordelingen var: For ansettelse av Jon Michelet: Rolv Rynning Hanssen (styreleder med dobbelstemme, GF), Jorun Guldbrandsen (GF) og Fanny Voldnes (GF). Mot ansettelse av Jon Michelet: Sveinung Mjelde (GF), Walter Neeven (Foreningen Klassekampens venner) og Dag Tangen (kommandittistene) (Protokoll fra styremøte 13.10.97).

jeg faktisk ble ansatt av styret, det gikk ikke over. Det gikk ikke over, så de sluttet, og det var svært lite jeg kunne gjøre med det annet enn å lage utgangen så grei som mulig for folk, ikke lage mye bråk” (Intervju, Michelet 29.07.05). I kjølvannet av redaktørskiftet og journalistflukten avsluttet mer enn 1500 abonnenter sine abonnementer, noe som tilsvarte ca 20 pst av abonnementsmassen. Konsekvensen var kraftig reduserte abonnementsinntekter og tilsvarende reduksjon i pressestøtte, noe som fikk dramatisk virkning for avisas økonomi. Michelet hevder også at solidariteten med redaksjonsklubben var så sterk i journalistmiljøet og NJ, at de som begynte å arbeide i Klassekampen ble møtt med svertekampanjer og beskjed om at de ikke ville kunne jobbe i andre aviser. Avisas abonnementsselgere opplevde at tidligere abonnenter ga dem beskjed om å ringe tilbake når Michelet var fjernet fra stillingen (Intervju, Michelet 29.07.05).

Også omdømmemessig var konsekvensene for Klassekampen kritiske. Avsettelsen av Bjerke hadde vakt mye oppmerksomhet, og støtten til Bjerke fra resten av presse-Norge var overveldende. Da Michelet ble ansatt, ble det ansett som ytterligere et overgrep mot Klassekampens redaksjonelle autonomi og en voldsom provokasjon mot ideen om redaktørens autonomi. Michelet forteller at etter redaktørskiftet sluttet nærmest alle medier å sitere Klassekampen. Dersom avisa ble sitert, var det gjerne uten referanse til Klassekampen. Michelet forteller det tok nesten to år før Klassekampens isolasjon ble opphevet (Intervju, Michelet 29.07.05). Braanen beskriver virkningene av redaktørkonflikten som katastrofale:

Klassekampen har hatt en veldig sterk stiling blant folk som jobber i kulturfeltet, så blant folk i kulturfeltet og intellektuelle var det totalt ødeleggende for Klassekampens omdømme. Ikke det at man bytter en redaktør, men det var jo helt klart også et angrep på Klassekampens rolle som åpen arena for ulike syn, og for Klassekampens kulturdekning og posisjon som kulturavis. Det var fullstendig ødeleggende, det kan knapt overvurderes hvor mye det betydde.

Intervju, Braanen 31.08.05

Avisas omdømmefall, abonnementssvikt og journalistenes korte erfaring utgjorde en vesentlig trussel mot avisas eksistens som dagsavis.

Jon Michelet som redaktørkandidat

Om hans rolle i konfliktene insisterer Michelet på at dagen han opptrådte på NRK, var første gang han var vurdert for stillingen: ”Jeg kom inn den dagen jeg ble spurt. Jeg ante ingenting om noen sonderinger. Jeg hadde ikke fått noen forhåndshenvendelser før styrets leder ringte meg og spurte om jeg kunne være villig til å bli redaktør”(Intervju, Michelet 29.07.05). Michelet forteller også at han på forhånd ikke ante mer om konflikten enn det som kunne leses i åpne kilder, deriblant Klassekampen. Michelet forteller at det var mange personlige tilfeldigheter som gjorde det aktuelt for ham å være interessert i jobben. Han presiserer imid-

lertid at han ikke ble tilbudt jobben, men fikk en forespørsel om han kunne tenkes å være interessert i stillingen (Michelet 13.02.06). I NRK-sendingen 17. september møtte Michelet Anne Grosvold til intervju og stilte deretter opp i en debatt mot Sigurd Allern. Allern kalte i denne sendingen Michelet for AKPs oppblåste, nyttige idiot og kritiserte ham for å gå inn i striden om Klassekampen på AKPs side. Michelet forteller han ble både overrasket og provosert av Allerns angrep. Denne episoden ble avgjørende for Michelets senere standpunkt i konflikten:

Allern angrep for full guffe i den kveldssendinga, og det er klart at Allerns oppfatning av dette og min var diametralt motsatt. Men det er klart at han rettet et voldsomt personangrep på meg, at jeg var helt udugelig, at jeg hadde gjort feil og at jeg ville bli AKPs nikkedukke, ikke minst det siste. Og det ble veldig avgjørende for meg videre framover, for jeg tenkte at med sånne beskyldninger mot meg som jeg mener er feil, da har jeg ikke noe valg, det må jeg bevise er feil.

Intervju, Michelet 29.07.05

Michelets opptreden på NRK før Bjerke hadde fått sin avklaring la mye av grunnlaget for de senere konfliktenes omkring ham som redaktørkandidat. For redaksjonsklubben gjorde denne opptreden Michelet til et symbol på AKPs utskiftning av Bjerke. 18. september vedtok både journalistklubbens styre og Den grafiske klubben den samme uttalelsen som ga Michelet klar beskjed om at han var uønsket: "AKPs redaktørkandidat er ikke ønsket av klubben og vi ber han trekke seg" (Klubbstyret 18.09.97; Den grafiske klubben 18.09.97). I et intervju med Journalisten uttalte klubbleder Torstein Tranøy at "Michelet gjorde seg selv umulig, ved å lansere seg selv som redaktør på Dagsrevyen allerede før den sittende redaktør var informert. Det er uryddig av Michelet å la seg bruke i et slikt maktspill" (Journalisten, sitert på KK-forum 26.09.97). Michelet selv erkjenner at hans opptreden påvirket utfallet av konflikten:

Da var bitterheten i redaksjonen så stor, og den ble ikke bare provosert fram av AKP, den ble også provosert fram av meg. Med det mener jeg at de kjøpte Allerns påstand om at jeg ville bli en nikkedukke, og dermed ble jeg det i deres bilde. I deres begrepsverden ble jeg en person som ville komme inn og kjøre avisa til en snevert menighetsblad og ødelegge den, og det kunne ikke de være med på. Og så ble frontene veldig steile, for jeg mente jo ikke det! Og jeg kunne ikke skjønne hvordan de, noen av dem kjente jeg jo, vi hadde jobbet sammen i nesten en generasjon, jeg skjønnte ikke hvordan de kunne ha et så snevert bilde.

Intervju, Michelet 29.07.05

Det hjalp neppe heller på situasjonen at Michelet inne på KK-forum fikk gratulasjoner allerede fra 18. september, og at det også ble arrangert en underskriftskampanje for ham som redaktør.

8.2 "Dette er en KRIG om linja for Klassekampen"

Etter avsettelsen av Bjerke økte aktiviteten inne på KK-forum, og i de tre ukene fra 18. september til Michelet var ansatt, ble ordskiftet mer aggressivt og outrert. I denne perioden handlet så godt som alle innleggene på KK-forum om redaktørskiftet, og selv etter at Bjerke

var avsatt fortsatte kampanjene mot ham: ”Paul Bjerke har ikkje vist vilje til å lytte til den sterke kritikken som har kommet, og må finne seg i å vike plassen for ein ny redaktør.” (KK-forum 22.09.97b). Frontene spisset seg til, og som svar på redaksjonsklubbens motstand mot Michelet ble det 20. september igangsatt et opprop på KK-forum som proklamerte: ”Vi som har underskrevet dette, ønsker Jon Michelet som redaktør av Klassekampen. Vi synes avisa har blitt for kjedelig og profilløs og ønsker at avisa skal fornye seg.” (KK-forum 20.09.97). I perioden fram mot ansettelsesmøtet 13. oktober var det utvilsomt Michelet som var favoritten blant flertallet av KK-forums innsendere. Flertallet hadde sterke meninger og motsetningene var sementerte. Et ikke enestående eksempel på den outrerte retorikken som mange brukte i debattene, er innsenderen som skrev:

Dette er en KRIG om linja for Klassekampen. (...) Alliansen for den vettuge linja her er JÆVLIG brei. Men gjennom Allern, Bjerke og Nærstad har den andre sida fram til nå hatt avgjørende bastioner og makt. (...) Folk som vil ha ei revolusjonær dagsavis i Norge, må GJENNOMSKUE krigspropagandaen NÅ. Det fins ikke noe mellomstandpunkt. Full støtte til Jon Michelet!

KK-forum 23.09.97

Ikke alle førte imidlertid debatten i så sterke ordelag, og enkelte som hadde støtte redaktørskiftet, tok til orde for diplomati og kompromiss. En bekymret innsender formulerte det slik: ”Skal Klassekampen ofrast på 'forbannelsens alter'?” (KK-forum 25.09.97a). I denne perioden ble også motsetningene mellom redaksjonsmedlemmene og debattantene inne på KK-forum tydeligere.²⁸

13. oktober kl 21.34 sendte Trond Andresen ut meldingen på KK-forum om at Michelet var tilsatt og at mindretallet i styret trakk seg (KK-forum 13.10.97a). Redaksjonsklubben publiserte like etter en uttalelse om at ansettelsesprosessen bare hadde vært et spill for galleriet, og ba Michelet takke nei til jobbtilbudet (KK-forum 13.10.97b). På KK-forum kom det en rekke lykkeønskninger til Michelet de neste dagene. Flere ga imidlertid også uttrykk for at det så ut som AKP hadde gjort bruk av unødige bruk av eiermakt når det hadde fantes kvalifiserte kompromisskandidater. En talsmann for dette standpunktet var Torstein Dale, tillitsvalgt for RV i Bergen (KK-forum 24.09.97a).²⁹ Debatten stilnet imidlertid fortsatt ikke av. Følgende eksempel illustrerer at retorikken var like outrert på begge sider av konflikten. En motstander av AKPs maktbruk skrev:

²⁸ Se for eksempel KK-forum 24.09.97a; 24.09.97b; 02.10.97

²⁹ Se også KK-forum 14.10.97b; 15.10.97

Hadde jeg vært ansatt i en bedrift der ledelsen gikk til indirekte angrep og innsatte en ny sjef mot klubbens vilje, så hadde jeg ikke sluttet. Nei, jeg hadde blitt og spydd i klesskapet hans. Det har jeg lært meg gjennom arbeid i industrien, at den eneste måten å behandle spyttslikkende lakeier som er ute etter en posisjon for sin egen del på bekostning av arbeidslaget, det er gjennom avvising og forsuring. I en arbeidskonflikt der venner og kamerater har blitt skadet, der eierne har benyttet seg av maktmidler for å tvinge sin vilje igjennom, der nytter ikke den venstrekoselige linjen.

KK-forum 14.10.97a

Retorikken i debatten inne på KK-forum var noe av det mest påfallende ved konflikten, og konfliktnivået bekrefter inntrykket av at konflikten var mer emosjonell enn rasjonell. Etter en stund dempet imidlertid det verste ordsiftet om selve redaktørsiftet seg, selv om oppmerksomheten omkring Michelet som redaktør av Klassekampen, vedvarte. Det ble også lagt fram et forslag om en mer radikal formålsparagraf (KK-forum 14.10.97d). Debatten om dette forslaget forsvant imidlertid etter noen få innlegg. Dette kan tyde på at Allerns vurdering av opposisjonen mot Bjerke som for fragmentert til å kunne enes om et redaksjonelt program stemmer. Samme uke som han tiltrådte som redaktør, skrev Michelet sitt første innlegg på KK-forum kalt "Skip o'hoi", der han omtaler seg selv i tredjeperson som skipper for den (synkende) skuta Klassekampen, på snarvisitt i havnen KK-forum, "der det ser ut til å være et særdeles livlig tidevann" (Michelet 18.10.97). Innlegget var Michelets første av mange innlegg på KK-forum. Michelet hevder at da han tiltrådte skjønte han hva han kunne komme til å møte på KK-forum og at selv om han ble møtt med kritikk, anså han KK-forum mer som en mulighet enn som et problem der stemningen kunne snus og brukes til hans fordel. På KK-forum kunne han imøtegå redaksjonell kritikk, og ved å isolere interndebattene kunne han holde konfliktnivået lavt i avisas spalter, der det i følge Michelet, "ikke skal være for mye av den slags fordi det tar opp plassen, det irriterer leserne. Det var greit å ha KK-forum å henvise til som et sted å føre debatten for full guffe" (Intervju, Michelet 29.07.05). I tillegg brukte Michelet KK-forum til nettverksbygging blant de mange av avisas støttespillere som hadde engasjert seg der. Tilsynelatende hadde han en tanke om at dersom han vant KK-forum, ville han vinne kampen om avisa: "Ja, jeg brukte KK-forum aktivt. Med liv og sjel. Jeg brukte KK-forum og jeg brukte e-post for å venne folk til å være med på avisprosjektet under min ledelse, for å diskutere åpent med folk på nettet om aksjespørsmål, nedsalg strategier, veivalg" (Intervju, Michelet 29.07.05).

8.3 Tilbake til aktivistavisa

Michelets første oppgave som redaktør for Klassekampen, var å få avisas daglige utgivelser i gjenge. Michelet kalte Klassekampens nye redaksjonelle linje for en aktivistavis, og rekrutterte medarbeidere blant annet fra Sosialistisk Ungdom (SU) og andre venstreradikale miljøer.

De nyrekrutterte fylte redaksjonen da de gamle journalistene sluttet. Det ble ansatt færre medarbeidere enn tidligere, og en ung og uerfaren redaksjon innebar lavere lønnskostnader enn en erfaren stab. Michelet innførte også et likelønnsystem i redaksjonen: "Likelønn var nødvendig i perioden hvor vi var et kjempende kollektiv, 'kringsatt av fiender'. Eller vi var vel ikke det, men et kjempende kollektiv med nebb og klør. Da hadde likelønn innad en funksjon" (Intervju, Michelet 29.07.05). Kompetansefallet, reduksjonen i antall ansatte og at hele skribentnettverket trakk seg, førte også til at avisas sidetall gikk kraftig ned. Lanseringen av aktivistavisa var ikke bare en rekrutteringsstrategi, det var imidlertid også en strategi for å skape bredt engasjement for Klassekampen. Å rekruttere uerfarne politiske aktivister og et skribentnettverk fra den politiske grasrota var Michelets eneste mulighet til å rekruttere medarbeidere hurtig nok, mange nok, og til lav nok lønn til at avisa kunne fortsette å komme ut. Dette var imidlertid også Michelets strategi for å vinne tidligere kritikere av Klassekampen over på sin side. Michelet ba om hjelp fra KK-forums lesere til å fylle avisa med materiale. Han spurte konkret etter tekster om sport, musikk og film og "alt mulig annet, ikke minst saker som er vinkla på våre viktige områder: UNGDOM – KVINNER – ARBEIDSFOLK – DISTRIKT – SVAKE GRUPPER, eller mot DEN RÅ KAPITALMAKTA I VERDENS RIKESTE LAND [sic.]" (Michelet 18.10.97). Etter hvert avlyste Michelet det prekære behovet for redaksjonelle bidrag, men oppfordret likevel alle til å fortsette skrive og sende materiale til avisa. Michelet hevder denne oppfordringen var strategisk: "En redaktør i Klassekampen kan ikke sitte og piske fram en revolusjon, men må ha sterk kontakt med den radikale bevegelsen, fagbevegelsen, og alle folkelige bevegelser som vil ha forandring. Og det mener jeg den dag i dag er dagens strategi for Klassekampen" (Intervju, Michelet 29.07.05). Bjerke ble kritisert for å bruke for akademiske og kulturintellektuelle journalister. Med sin folkelige redaksjonsprofil synliggjorde Michelet en allianse til dem som hevdet at Klassekampen under Bjerke var blitt for Oslo-sentrert, elitistisk og antikommunistisk. Erling Folkvord, en av Michelets støttespillere, oppsummerer den redaksjonelle utviklingen under Michelet som: "Endringane i avisa etter redaktørskiftet ser ut til å ha gjenopprettet ein god del av det særegne tillitsforholdet mellom lesarar og avis som Klassekampen er heilt avhengig av" (Folkvord 1998: 290). Om utviklingen under Michelet, og på spørsmål om Michelets redaktørperiode representerte et brudd med profesjonaliseringsprosessene i Klassekampen, uttaler Braanen:

Redaktørskiftet representerte et helt klart brudd. Men jeg tror egentlig ikke det at Jon og de som jobbet her representerte et brudd i den forstand. Det ble et brudd: du mistet mye lesere og anseelse, men nettopp på grunn av det utviklet jo de like sterke ideer om vi skal faen ikke være et propagandaapparat for RV. De utviklet jo nesten sterkere den type tenkning i redaksjonen etter hvert. De var jo enda mer sårbare for den anklagen enn det tidligere regimer hadde vært.

Intervju, Braanen 31.08.05

Den økonomiske situasjonen ga lite rom for omfattende strategiprosesser, men Michelet gjorde to symbolske grep. Han endret fargen på tittelhodet fra svart til rødt og innføre signerte lederartikler. Rødfargen skulle symbolisere en radikaliserings av avisa, mens ledersignaturen skulle tydeliggjøre at meningen i avisa var redaksjonens, ikke AKPs. Større prosjekter var det ikke ressurser til å gjennomføre:

Det første året ble det ikke tid til å diskutere strategi, det tok lang tid før vi kom i gang med strategidiskusjonen. Mitt fokus var på overlevelse: Å jobbe dag for dag og holde prosjektet gående. Selvfølgelig ut fra en forankring i formålsparagrafen, men også sammen med denne nye staben og de få som ble igjen i redaksjonen, å utvikle en dag-for-dag-journalistikk som innfridde våre egne krav.

Intervju, Michelet 29.07.05

Omstillingene, nyrekrutteringene og de redaksjonelle endringene førte til merkbart lavere kvalitet på avisproduktet for en lang periode. Den uerfarne redaksjonen hadde lav journalistisk kompetanse, og i tillegg til generell opplæring måtte fagforeninger og profesjonsbevissthet etableres fra bunnen av:

En voldsom anklage mot meg var at jeg ville knuse fagforeningene. Og jeg måtte jobbe fra dag én, jeg måtte nesten be folk organisere seg i journalistlaget, folk som kom inn. Grafikerne ble det noen igjen av som sa vi fortsetter i fagforeninga Handel og kontor, og veldig fort fikk vi det opp og gå igjen og fikk en NJ-avdeling som kunne ta sin kriger med redaktøren. Jeg organiserte jo ikke fagforeninga, men jeg var jo veldig for at de skulle komme fort i gang.

Intervju, Michelet 29.07.05

Michelet legger heller ikke skjul på at ambisjonene i begynnelsen handlet om å overleve: ”Det var klart at erfaring og kunnskapsnivå var begrenset, og jeg kunne ikke si at la oss lage Norges beste avis, for det var det ikke noen forutsetning for” (Intervju, Michelet 29.07.05).

For å heve den redaksjonelle kvaliteten var det avgjørende for styret raskt å finne kapital til videre drift av avisa. Med underskudd gjennom flere år var egenkapitalsituasjonen dårlig, og med 20 pst abonnementsfall ble situasjonen fort kritisk. På et ekstraordinært landsmøte høsten 1997 vedtok AKP å gi avisa 1000 aksjer til salg for å skaffe driftsinntekter. Dette innebar en reduksjon av AKPs eierandelen til 60 pst. I tillegg åpnet landsmøtet for videre nedsalg til under 50 pst i løpet av 1998 (AKP-arkiv 23.11.97). Michelet hevder aksjenedsalget ikke kunne vært gjennomført uten en redaktør med tillit i AKP:

Mange av hendelsene før jeg ble spurt i 97 hadde blokkert, virkelig hadde blokkert et nedsalg fra AKP sin side. AKP ville aldri ha solgt ned hvis de ikke hadde en redaktør som de kunne gå i dialog med om dette, og som hadde da en annen ide utviklet om hvordan vi skulle få inn aksjekapital.

Intervju, Michelet 29.07.05

I løpet av 1998 solgte AKP seg ned under 50 pst.³⁰ De 5,8 millionene aksjekampanjen innbrakte, ga Klassekampen ressurser til kvalitetsheving. I tillegg var redaksjonen blitt mer erfaren og i løpet av 1999 begynte det journalistiske produktet å bli bedre. Etter en økonomisk og opplagsmessig bunnotering i 1998 begynte opplaget å øke i 1999.

Fondet og foreninga for venstresidas dagsavis

Motstanderne mot AKP etablerte *Fondet og foreninga for venstresidas dagsavis* (FFVD) med Sigurd Allern og Aksel Nærstad i spissen. Inne på KK-forum presenterte FFVD foreningens formål som organisering av dem som støttet redaksjonen i Klassekampen-striden. Blant annet skulle foreningen gi medlemmene anledning til å ”komme sammen for å undersøke mulighetene for mer konkret felles opptreden for å berge KK som venstresidas dagsavis” (Michelet 25.10.97). Foreningens formålsparagraf var:

Foreningen og fondet for venstresidas dagsavis skal bidra til at det finnes en avis som fungerer både som et samlende kritisk forum for venstresida, uavhengig både av partier og private kapitalinteresser. Målet er at Klassekampen skal utvikles til å kunne spille en slik rolle.

Vedtekter for Fondet og foreninga for venstresidas dagsavis, sitert på KK-forum 05.11.97

Erling Folkvord mener at FFVDs formålsparagraf kun var en utvannet versjon av formålsparagrafen Allern ønsket for Klassekampen i 1991, men uten formuleringene om ideologisk kritikk, organisering av politisk kamp etter et revolusjonært, sosialistisk grunnsyn (Folkvord 1998: 289).

Foreningens medlemsverving skjedde gjennom salg av andeler i foreningen til 1 000 kroner per stykk. Pengene gikk ikke til Klassekampen, men til et fond skulle investere i tiltak for å gjenskape Klassekampen som ”hele venstresidas dagsavis”. Michelet var skeptisk til foreningen: ”For å si det i børsspråket som ikke i det hele tatt er dekkende: De hadde som formål å foreta et 'fiendtlig oppkjøp', eller å kjøpe opp avisa i det øyeblikket jeg hadde greid å konke den. Det tror jeg var deres plan og den måtte jeg stoppe så godt jeg kunne” (Intervju, Michelet 29.07.05). Da han responderte på dannelsen av FFVD i et innlegg på KK-forum, svarte Michelet med redaktørplakaten: ” Krav om innvirkning på avisas redaksjonelle linje er en (...) uakseptabel betingelse. HUSK REDAKTØRPLAKATEN, GLEM IKKE FORMÅLS-

³⁰ Aksjefordelingen av de 26 970 aksjene var per 1. januar 1999: AKP: 13 403 aksjer (49,69 pst), Klassekampens venner: 3 602 (13 pst), Klassekampen 2 990 (11 pst), 1 888 auksjonærer: 6 975 pst (26 pst). Av aksjene som Klassekampen selv eide, ble 1990 overført til kommandittistene februar 1999, og de resterende 1 000 ble solgt eller overført til avisas støttespillere i løpet av 1999 (Michelet 03.02.99, Wal 20.10.97)

PARAGRAFEN” (Michelet 25.10.97). Michelet nektet FFVD å kjøpe annonseplass i Klassekampen:

Det ble et veldig angrep på meg fordi jeg angivelig ikke praktiserte ytringsfriheten. Jeg svarte det var en redaktørs fulle rett å bestemme hva som kommer på trykk og dette gjelder også annonser. Og jeg prøvde jo også å bearbeide folk jeg kjente på et personlig plan, jeg møtte opp i fondet og sa at dette kan vi ikke ha, hvis det skal være en innsamling av penger til Klassekampen så må dere gå gjennom avisa, jeg kan ikke leve med en organisasjon på utsiden. Der var jeg veldig konsekvent. Jeg har aldri opplevd meg selv så streng i noen sak som når det gjaldt Fondet og foreningen. Fordi jeg oppfattet det som en høyst reell trussel mot vår eksistens sånn som jeg ville den skulle være.

Intervju, Michelet 29.07.05

Avvisningen av FFVD fikk oppmerksomhet blant annet i Dagens Næringsliv (Bulie 04.11.97). På KK-forum ble det startet en debatt om takhøyden for kritikk og ytring i Klassekampen. Michelet nektet å trykke to leserbrev fra Nærstad og Allern, der Allern blant annet kritiserte hans dekning av AKPs landsmøte for å være hyllende og en ”lyrisk skildring av partigruppas behandling av Klassekampen” (Allern 26.11.97). I et innlegg på KK-forum begrunnet Michelet avslaget med at den interne debatten om avisa hadde pågått lenge nok, og han hevdet kravet til saklighet i leserinnlegges form og innhold fra det tidspunktet ville bli hevet til ”nivået som er normalt i andre aviser” (Michelet 30.11.97). Etter mye debatt på KK-forum snudde imidlertid Michelet og satte både Allerns og Nærstads leserinnlegg på trykk i Klassekampen (Michelet 10.12.97).

Etter hvert bedret dialogen mellom FFVD og Michelet seg, og på foreningens landsmøte i 1998 holdt Michelet et innlegg om avisas videre strategi. I innlegget retter Michelet en personlig appell til foreningens medlemmer, og Michelets appell viser hvordan konfliktene hadde preget relasjonen mellom Michelet og dem som startet FFVD:

Det var mitt livs utfordring da jeg søkte redaktørjobben og tok den til tross for stor motstand både i og utenom redaksjonskollektivet. Ennå klinger de groveste beskyldningene mot meg som ekko i ørene mine. Jeg ble, av en av FFVDs grunnleggere offentlig framstilt som en nyttig idiot for AKP-ledelsen, og av folk i redaksjonen som en medieklovn. Hadde jeg trodd på dette, hadde jeg naturligvis aldri turt å bli redaktør. Men jeg trodde ikke et sekund på det. Bak min ydmykhet ovenfor alle dem i redaksjonen som valgte å slutte fantes det også en jernhard vilje til å videreføre Klassekampen som et prosjekt jeg trodde på og tror på, med min egen og hele den nye redaksjonens journalistiske integritet i behold. (...) I denne prosessen har vi liten nytte av å bli motarbeidet av noen av avisas nærmeste gamle venner. Vi i avisa vet hvor vi står og synes vi står relativt støtt. Det er mitt håp at Fondet og foreningen for venstresidas dagsavis benytter dette årsmøtet til å ta et skritt i riktig retning og finner et ståsted vi kan ha til felles.

Michelet 27.05.98

Om det var Michelets patos som var utslagsgivende er usikkert, men ett år etter, i 1999, ble foreningens fondsdel avvirket og pengene tilbakebetalt til andelskjøperne. I 2002 ble foreningen i sin helhet avvirket, etter to år helt uten aktivitet (Winsvold 22.06.02)

8.4 Redaksjonell uavhengighet?

Som AKPs redaktørkandidat var Michelets autonomi trukket i tvil, blant annet av Allern i et leserinnlegg der han kritiserte Michelets redaksjonelle dekning av AKPs landsmøte (Allern 26.11.97). På spørsmål om den redaksjonelle autonomien vedgår Michelet at respekten for, og forståelsen av behovet for redaktørplakaten, økte underveis i hans redaktørperiode. Da han tiltrådte uttalte han til tidsskriftet Dialog: "Og det er hyggelig det med redaktørplakaten. Den er kjekk å ha. Men jeg tror ikke fem sekunder på at denne plakaten er noe mer enn et blaff i historien" (Michelet sitert i Finslo 1999b: 31). På tross av at det tok en tid før han innså redaktørplakatens verdi for hans autonomi, hevder han at han fungerte uavhengig av AKP fra første stund. På spørsmål om hvilke instruksjoner eller ønsker styret hadde for en ny redaksjonell linje, svarer Michelet:

Nei, jeg fikk ingen klare beskjeder fra styret om hva de ønsket gjort annerledes. Faktisk ikke. Situasjonen innbød ikke til det. Eneste gang det kom signaler om det var da jeg ble intervjuet i forbindelse med jobbsøknaden hvor mye av diskusjonen kom til å dreie seg om hvordan jeg ville fortolke formålsparagrafen, og da kom det selvfølgelig noen signaler. Vi diskuterte det, og jeg sa at jeg er en varm tilhenger av den formålsparagrafen for Klassekampen, men at vi har ingen revolusjonær situasjon i Norge, vi er så langt fra det som det nesten er mulig å komme.

Intervju, Michelet 29.07.05

Utover i Michelets redaktørperiode, etter hvert som de økonomiske problemene vedvarte, ble forholdet mellom styret, eierne og Michelet stadig mer anstrengt. Michelet beskriver et eksempel:

Jeg slet med et problem som jeg tok opp med eierne gjennom partiet og hvor jeg sa det at vi kan ikke ha dobbel organisering i Klassekampen, vi kan ikke ha folk som har to lojaliteter og som er... De som er i Klassekampen, må være organisert på arbeidsplassen Klassekampen! Det er fritt fram å være medlem i et parti, men partiet kan ikke spille noen rolle for de ansattes opptreden i avisa. Og jeg tok den konflikten ganske hardt og var til og med på sentralstyremøte i AKP og forlangte en skriftlig tillitserklæring fra eierne for at jeg kunne drive avisa som jeg gjorde og det fikk jeg da. Da satte jeg hardt mot hardt og sa at det måtte jeg ha ellers så går ikke dette her.

Intervju, Michelet 29.07.05

At Michelet hentet en tillitserklæring hos AKP tilsier at det fantes en relasjon mellom partiet og redaktøren. Michelet insisterer imidlertid på at han som redaktør aldri var under innflytelse av AKP. Michelet forteller at han i 1999 gikk fra et styremøte i protest mot styret. I protokollen fra møtet 8. november 1999 er det vedtatt en bemerkning til behandlingen av budsjettet om at styret vil uttrykke sin fulle tillit til redaktør og daglig leder (Protokoll fra styremøte 08.11.99). Selve protokolltilførselen er ikke så uvanlig formulert, men vedlagt protokollen finnes det også et brev som indikerer ustemtheter mellom Michelet og styret. Brevet, som Wal (20.10.05) bekrefter at ble levert hjemme hos Michelet, lød:

Til Jon Michelet. Styret i AS Klassekampen vil uttrykke sin fulle tillit til deg og ber deg om å fortsette i jobben som redaktør i Klassekampen.

[Signatur:] Rolv Rynning Hanssen, Klaus bryn, Arne Rolijordet, Erling Folkvord, Audun Haaland, Peter M. Johanssen, Toril Brekke, Eva Lill Bekkevald

Vedlegg til styremøteprotokoll 08.11.99

Michelet forteller også om ytterligere en konkret konflikt med styret i en ansettelsessak som fikk sin løsning i Michelets favør etter kontakt med NR (Intervju, Michelet 29.07.05). Disse eksemplene styrker Michelets troverdighet som en redaktør som i løpet av hans redaktørperiode etablerte en redaktørrolle som hvilte på redaktørinstituttets regler og rammeverk. Michelet selv mener at arbeidet overfor Klassekampens styre var utfordrende fordi avisas stilling var truet:

Da var forholdet tynnslett, hvorfor var forholdet tynnslett? Det var jo fordi det gikk såpass dårlig og når det går dårlig og 1500 abonnenter sier opp, så kommer det opp alle mulig slags diskusjoner. Og det som før var et tillitsforhold mellom partene det blir jævlig tynnslett, og det blir frykt og kaos.

Intervju, Michelet 29.07.05

Eksemplene illustrerer også at det omkring institusjonen Klassekampen og redaktørrollen fantes mange relasjoner, til dels konfliktfylte, og en rekke lojaliteter og illojaliteter som er vanskelig å fullt ut kartlegge og beskrive.

I løpet av 1999 og 2000 bedret avisas opplag seg, og den økonomiske situasjonen ble romsligere. Med tiden ble også journalistene i Klassekampen mer erfarne og det journalistiske produktet bedre. I oktober 2000 ble det i fagbladet *Journalisten* slått opp på forsiden at Michelet hadde byttet ut alle de radikale og politiske skribentene med forfatterkollegaer, og noe av kritikken om intellektualisme og kulturelitisme som var rettet mot Bjerke, ble også vendt mot Michelet (KK-forum 29.10.00). Michelet imøtegikk kritikken både i et innlegg i *Journalisten* og i debatten på KK-forum (Michelet 30.10.00). I samme periode begynte imidlertid en generell kritikk å gjenspeile seg i debattene på KK-forum som følge av Michelets økte satsning på kultur. I tillegg hadde Michelet utviklet aktivistprofilen og rettet seg mot et bredere publikum. På tross av hardere medfart opprettholdt Michelet KK-forum som et forum for dialog. Han fortsatte å bygge nettverk blant sine støttespillere gjennom hele sin redaktørperiode. Dette viser at Michelet pleide relasjonene omkring redaktørrollen i Klassekampen omtrent slik Allern hadde gjort det, ett bein i det politiske og ett i det journalistiske og avisfaglige. Tross uenighet mellom Allern og Michelet om hendelsene i 1997 er det altså likhetstrekk i deres måter å utøve redaktørrollen i Klassekampen på. Michelet reeta-

blerte tilliten i Klassekampens politiske miljø, samtidig som han reetablerte forankringen i det journalistiske og påbegynte en betydningsfull profesjonaliseringsprosess i redaksjonen.

8.5 Jon Michelets redaktørrolle

Jon Michelets redaktørperiode begynte med en kritisk redaksjonell og økonomisk situasjon. Begynnelsen av hans periode handlet primært om avisas overlevelse, men når Klassekampen var over den første kneika, reetablerte ikke bare Michelet Klassekampens profesjonaliseringsprosesser. Han sikret autonomiseringsprosessene og bidro dermed til å skape ny tillit til avisa i presseoffentligheten til tross for stor skepsis til ham som redaktør. Aktivistavisa Michelet først etablerte, var i liten grad preget av en sterk avisfaglig profesjonsforankring. Når man skuer tilbake på Klassekampens historie er det imidlertid interessant å se hvordan re-ideologisering av Klassekampen som i 1997 var avisas eneste mulighet til å overleve, over tid dannet grunnlaget for en ny profesjonaliseringsprosess både for redaktøren og redaksjonen.

Michelet henvendte seg strategisk til de grupperingene rundt Klassekampen som han kunne nå. Hensikten, hevder han, var å bringe debatten ut av de politiske korridorene i AKP der konfliktene og de gamle maktstrukturene var sementert:

Jeg måtte med en gang ha en distanse til det som skjedde på alle disse bakrommene og det var bakrom på alle kanter. Det var gamle intriger og konflikter som jeg ikke visste om og ikke overskuet, og det var aktører som kom brasende inn som jeg måtte holde i sjakk og folk som meldte seg ved fronten som jeg måtte si "Hallo, jeg tror ikke du behøver å være her". Men jeg tror det er viktig i sånne saker å se at det var en konflikt, den ble tøffere enn noen av oss som var med hadde trodde, men avisa bestod.

Intervju, Michelet 29.07.05

Michelet var tilsynelatende opptatt av å finne arenaer der han kunne møte debatten om Klassekampen og samtidig holde den utenfor avisas spalter. Michelet bygde relasjoner og var aktiv på mange arenaer. Han forteller at han møtte på møter i foreningen FFVD og han deltok aktivt i diskusjonene på KK-forum. Han deltok på SUs landsmøter, AKPs landsmøte, han deltok på møtevirksomhet i RV og han gikk aktivt inn for å treffe og debattere Klassekampen direkte med en bred gruppe politiske støttespillere:

En viktig ting jeg gjorde med en gang var at jeg reiste Norge rundt og hadde åpne møter om Klassekampen i de store byene. I Bergen, Tromsø, Stavanger og Trondheim. Det var ganske vanskelige møter, for noen steder var det ganske skarpe fløyer innad i RV-miljøet som var imot at jeg tok over som redaktør. Men jeg hadde tatt over og jeg dro dit. Og det var sånn nødvendig for rett og slett dra ut og oppsøke de miljøene jeg etter hvert måtte lene meg til.

Intervju, Michelet 29.07.05

Reisevirksomheten og legitimeringsarbeidet både blant dem som var involvert i partipolitikk i AKP og RV, og overfor andre interesserte i nærliggende politiske miljøer, viser hvordan

Michelets redaktørrolle minner om legitimeringsarbeidet Allern forteller at han prioriterte. Michelet forteller også at han opprettet et internt, ikke nettpublisert e-postnettverk blant støttespillere for å knytte skribenter og toneangivende folk tettere til avisa. Michelet etablerte etter hvert også et redaksjonsråd. Rådet hadde som funksjon å møtes jevnlig og gi redaksjonen råd. Michelets hensikt var klar: "Fordi det ville signalisere bredde, at vi ikke var et menighetsblad men at vi spant over en bredde" (Intervju, Michelet 29.07.05). Skepsisen mot at et redaksjonsråd ville true den redaksjonelle autonomien og journalistiske legitimiteten besvarte Michelet i et intervju med Journalisten:

For oss er det viktig at rådet virkelig melder noe tilbake og ikke bare blir et vedheng. Men det første vi gjør er jo å sørge for at de får Redaktørplakaten, Vær Varsom-plakaten og avisas formålsparagraf, slik at ingen er i tvil om at myndigheten ligger hos oss, sier Michelet, som håper og tror nyvinningen vil bidra positivt til avisas utvikling.

Journalisten sitert på KK-forum 29.10.00

På dette tidspunktet var Bjørgulv Braanen kommet inn i avisa, og hans påvirkning på utviklingen av det redaksjonelle produktet og reetableringen av profesjonsforankringen skal ikke undervurderes. Vesentlige steg i disse prosessene var imidlertid påbegynt før Braanen ble redaksjonssjef. Michelet videreførte tilsynelatende altså Allerns strategi med å etablere støttegrupper som stod nært avisa, men som samtidig representerte en bredde. Til grunn lå den samme ideen: Klassekampen som institusjon trengte støttespillere og relasjoner, ikke bare for å hente økonomisk støtte, men også for å finne en forankring for det redaksjonelle prosjektet andre steder enn hos eierne. Samtidig bygget han relasjoner med dem som stod omkring avisa, både gamle tilhengere og strategisk allierte i råd og på lister, holdt altså Michelet konflikt- og støynivået i avisa på et minimum ved å flytte debattene om redaktørskiftet i 1997 over til mindre og vanskeligere tilgjengelige offentlighetsarenaer. På denne måten begynte reetableringen av Klassekampen som et journalistisk produkt i Michelets redaktørperiode.

9. Etablering av en autonom redaktørrolle

Da Jon Michelet hadde vært redaktør i nesten tre år, begynte avisas opplag å øke og økonomien å stabilisere seg. Dette beredte grunnen for rekrutteringen av Bjørgulv Braanen som redaksjonssjef, og med ham fulgte en reetablering av Klassekampens profesjonsforankring. I det følgende analyseres Bjørgulv Braanens redaktørrolle og forankringen av Klassekampen i det moderne journalistiske profesjonsidealet.

9.1 Bjørgulv Braanen til Klassekampen

Bjørgulv Braanen hadde arbeidet i Klassekampens redaksjon fram til 1990 da han gikk over til Dagens Næringsliv. Etter ti år, i 2000, returnerte han til Klassekampen som redaksjonssjef i Klassekampen. Michelet forteller at han, før Braanen ble ansatt, var desperat etter en nestkommanderende. Han klarte redaktøroppgavene selv, men hevder det var et prekært behov for en redaksjonsleder som kunne ta ansvar for personalet og bidra med mer aviskreative innspill. Ansettelsen av Braanen var en stor lettelse for Michelet: "Da Braanen ble ansatt som redaksjonssjef, tenkte jeg bare at takk for at jeg har fått en redaksjonssjef! Nå kan ting gå bedre, og da han kom inn var vi i ferd med å overvinne vanskelighetene" (Intervju, Michelet 29.07.05). Braanen stilte det som en forutsetning for å ta jobben at AKP realiserte landsmøtevedtaket fra 2000 om å selge seg ned under 20 pst aksjeandel. I løpet av aksjekampanjer i 2001 og 2002 etterkom AKP dette.³¹ I følge Marga van der Wal (20.10.05) var de fleste aksjekjøperne i kampanjene 2001/02 nye eiere. Det var mange som kjøpte én eller få aksjer, og færre som kjøpte 10 eller flere aksjer. Etter disse kampanjene hadde Klassekampen omkring 4800 aksjonærer, et usedvanlig høyt tall for en bedrift av Klassekampens størrelse. Kampanjen fullendte altså både AKPs forpliktelse om å selge seg ned under 20 pst, og realiserte Klassekampens målsetting om å mobilisere flere av Klassekampens lesere i forhold til avisas videre drift. Braanens krav om AKPs nedsalg, og gjennomføringen av kampanjene som tiltrakk seg mange nye eiere, tilsier at Klassekampen i 2002 var på god vei mot å reetablere sin troverdighet og journalistiske integritet. At opplaget siden har fortsatt å øke bekrefter dette.

³¹ AKP Klassekampen 6600 aksjer til å selge for kr 1000. Gjennom en mindre kampanje i 2001 fikk avisa inn i overkant av kr 1 million, og i en mer omfattende kampanje sommeren 2002 kom det inn over kr 4 millioner. Totalt var inntektene fra aksjekampanjen kr 5,4 millioner og pengene ble brukt til å bedre avisas egenkapital. Etter kampanjene gjenstod omkring 1600 aksjene som ikke ble solgt, og disse ble værende i Klassekampens eie for senere salg eller utdeling til støttespillere. I tillegg til dette aksjesalget skjedde AKPs nedsalg ved at partiet solgte omkring 1000 aksjer til egen inntekt (Wal 20.10.05)

I februar 2002 meddelte Michelet styret og de ansatte at han ville sitte perioden ut, men at han, på tross av styrets oppfordringer, ikke kom til å søke fornyelse av kontrakten. Like etter ble Michelet langvarig sykemeldt med en alvorlig hjertelidelse, og under hans sykemelding fungerte Braanen som redaktør. Michelet hevder at da stillingen ble utlyst, var Braanen den suverene kandidat blant flere søkere, og redaktørspørsmålet ble avgjort allerede i mai 2002. Braanen beskriver stemningen i AKP som en avmålt usikkerhet knyttet til at de viste hva de hadde i Michelet, men ikke hva de fikk med ham (Intervju, Braanen 31.08.05). Helt fra Braanen ble ansatt som redaksjonssjef, var han sentral i den avisfaglige og strategiske utviklingen av Klassekampen. Michelet hevder at han lenge før han ble sykemeldt våren 2002 hadde merket en nedadgående helsetilstand, og at Braanen, da han overtok, allerede hadde lenge vært involvert i den daglige driften av avisa. Ved overtakelsen som redaktør uttalte Braanen i et intervju:

Det kan være eit «problem» at eg faktisk har vore med på å leggja den kursen vi styrer etter no. Så eg kan ikkje koma som eit nytt kort og snu alt opp ned. Som eg har sagt tidlegare, vil eg følgja og forsterka denne kursen: Styrka kulturdekkinga, bli betre på samfunnsøkonomi og halde fram med det vi har vorte gode på det siste halvåret, nemleg eksterne bidrag.

Kulås 24.05.02.

For Paul Bjerke var ansettelsen av Braanen et ekko fra hans eget redaktørprosjekt, og han hevder at Braanens redaktørperiode har reetablert avisa der han forlot den i 1997. ”Det som har skjedd nå, fem år eller syv år senere, eller da Bjørgulv ble ansatt, var jo et helt klart signal om at nå er vi tilbake til nøyaktig den samme politiske linja som man laget alt dette spetakkelet i -97 for å komme bort fra” (Intervju, Bjerke 04.07.05). Også Braanen selv har uttalt at han ville tilbake til deler av den redaksjonelle profilen Bjerke stod for: ”Jeg mener at Klassekampen bør og skal være en viktig kulturavis i Norge. Min analyse er at det som gikk riktig galt i 1997 (mistet nesten 2000 abonnenter), var at vi kutta over båndene til 'kultur-radikalerne'” (Braanen 15.11.02).

9.2 Klassekampens bryter med KK-forum

Da Braanen kom inn i redaksjonen, hadde det pågått en debatt om forholdet mellom KK-forum og avisa. I 2001 responderte Michelet i et innlegg på KK-forum på spekulasjoner om redaksjonen ønsket å kutte linken fra avisas nettsider til KK-forum (Michelet 11.01.01). Braanen kommenterte forholdet mellom Klassekampen og KK-forum i et innlegg 17. mai 2002, der han synliggjorde både sitt forhold til 1997-debattene på KK-forum, og til redaksjonens syn på KK-forum i 2002:

Det er altså viktig for oss i redaksjonen å ikke blande sammen KK-forum med virkeligheten. For eksempel ved å tro at kritikk mot avisa på dette forumet deles av flertallet av våre lesere og abonnenter. Før 1997 bidro KK-forum til å piske opp stemninga mot redaksjonen, og mange forvekslet synspunktene som kom fram her, med det som var synspunktene på avisa ute i den store verden. Slik var det ikke.

Braanen 17.05.02

I løpet av sommeren og høsten 2002 imøtegikk Braanen en rekke kritiske innlegg og deltok jevnlig i debattene på forumet. I innleggene tok Braanen til orde for at debatt deltakerne måtte komme ned på jorden, han gjentok flere ganger at avisas størrelse, opplag og redaksjonelle begrensninger krevde prioriteringer av det redaksjonelle stoffet. I et innlegg på KK-forum skrev han til kritikerne: ”Det er trist, men også våre kritikere må ha bakkekontakt” (Braanen 20.05.02b). På bakgrunn av den økonomiske og opplagsmessige situasjonen Klassekampen var i avviste han blankt i overkant ambisiøse forslag som opprettelse av distriktskontor omkring i Norge og en egen samisk spalte i avisa. I et innlegg, der han for øvrig også kalte alle KK-forumdebattantene for ”politiske dick-heads”, påpekte han:

Dere må også innse at Klassekampen er en stor politisk enhetsfront, en allianse av mange krefter. Og denne alliansen består ikke bare av de onde mot de gode. Kanskje flere fløyer har gode poenger. (...) Det er i det hele tatt mange ting som utelates i dette massive, ganske kritiske kjøret mot oss her på KK-forum – synes jeg.

Braanen 15.11.02

Braanen deltok i debattene på KK-forum med nøkterne innlegg. I kontrast til Michelets kameratslige innlegg var Braanen like kritisk og konfronterende mot dem som hadde meninger om Klassekampen, som meningsytterne selv.

I desember 2002 bestemte Braanen at linken til KK-forum som fantes på Klassekampens nettsider, skulle fjernes. I en e-post til Trond Andresen som ble offentliggjort på KK-forum 12. desember 2002, fortalte Braanen at Klassekampen ikke lenger ønsket å ha noen forbindelse til KK-forum (Braanen 12.12.02). Braanen forteller at det å fjerne linken handlet om at KK-forums debatter ikke var representativt for Klassekampens lesere: ”Det er en spesiell fraksjon av abonnentene som samler seg for hegemoni der, og alle de andre holder kjeft, de er der ikke. Så en redaktør, en redaksjon må i mye, mye større grad ha fokus på alle abonnenter, på alle grupper, og det er alltid noen som er misfornøyd” (Intervju, Braanen 31.08.05). Da redaksjonen klippet navlestrengen til forumet, gikk det ikke upaktet hen. Reaksjoner fra KK-forums deltagere var anklager om at redaksjonen opphøyde seg til en teologisk godkjenningssinstans, og at en sosialistisk avis bedre burde takle det som en innsender kalte ”et vennligsinna nettsted” (KK-forum 13.12.02; 22.12.02). Debattene om fjerningen av linken stilnet imidlertid relativt fort. Etter at koblingen mellom KK-forum og Klassekampen var

fjernet, gikk det etter hvert stadig lenger tid mellom hver gang Klassekampen opptrådte som tema på KK-forum. Debattene på KK-forum og til sist fjerning av linken fra avisas nettsider synliggjør at Braanen hadde et bevisst forhold til hvilke relasjoner han som redaktør pleiet til Klassekampens støttespillere og kritikere. I sin artikulering av redaktørrollen vektlegger Braanen betydningen av forankring av det redaksjonelle produktet blant leserne. Hans redaktørstil er debatterende, konfronterende og uttrykker med tydelighet hva han vil Klassekampen skal være. At Braanen brøt med den lesergruppa som representerte Klassekampens tradisjonelle politiske leserkrets, synliggjorde at han forankret sin redaktørrolle i en moderne profesjonsideologi med distanse til Klassekampens og AKP (m-l)s felles partipolitiske historie.

9.3 Braanens strategiske grep

Til Klassekampens 25 års jubileum som dagsavis i 2002, skrev daværende fungerende redaktør Braanen en artikkel kalt "Veien videre". Der skrev han blant annet: "Vår oppgave er å bli en avis for alle samfunnskritiske mennesker i Norge. Det er vår 'nisje'. (...) Ved å utvikle det 'avismessige' ved Klassekampen ytterligere, vil vi også få en riktigere arbeidsdeling mellom avis og politisk bevegelse." (Braanen 03.04.02). Braanen la denne artikkelen ved sin søknad til stillingen som ny redaktør av Klassekampen, og levnet dermed ingen tvil om at det var hans avisfaglige visjoner stod skulle ligge til grunn for Klassekampen som politisk prosjekt, og ikke omvendt. Braanen oppsummerer at avisprosjekt for ham er å ha en "drøftende holdning til ens eget politiske ståsted. En større grad av vilje" (Intervju, Braanen 31.08.05). Ideen bak Klassekampen var å etablere et debattklima som integrerte alle venstresidens grupperinger, en debattarena der Klassekampens kjerneleserne, ml-bevegelsen og unge, nyradikale aktivistbevegelser kunne møtes til debatt. Slik ville Braanen skape en "sannhetssøkende intellektuell organisme hvor alle kommer inn med sitt og man lytter hører, man tar folk på alvor. Den arenarollen har jeg sagt har vært mitt bidrag, har vært å kombinere rollen som, kall det propagandist, som meningsbærende og som arena." (Intervju, Braanen 31.08.05).

Det at Braanen kom inn som avismann og satset på avisutvikling framfor politikk, var imidlertid kontroversielt blant mange av KK-forums lesere. I et forsvar mot anklager om at han tillot journalismen å avradikalisere Klassekampen forsøkte Braanen å realitetsorientere debattdeltagerne: "Vi har 6000 i opplag og kjemper med ryggen mot veggen for å overleve. Vi får ikke arbeidsfolk og småkarsfolk i noe antall det er verdt å snakke om, til å abonnere, de leser VG" (Braanen 20.05.02a). Braanen forteller at denne type realitetsorientering av debattantene handlet om at Klassekampen måtte finne sine lesere der de fantes:

Fordi vi er så små og fordi vi har en så sterk politisk fokus... Du kan jo ikke lese Klassekampen hvis du ikke er over gjennomsnittet interessert i politikk: Det i seg selv gjør det umulig for oss å bli den vanlige arbeiderklassens avis. Det er jo bare et fåtall i arbeiderklassen, som det er i alle andre miljøer, bare et fåtall som er over gjennomsnittet interessert i politikk. Det jeg klargjorde var at vi skal hente våre lesere der de er. Og vår erfaring er jo at vi har en veldig sterk stilling blant folk i kulturlivet, folk som er opptatt av kultur og folk som på en eller annen måte jobber i akademia eller utdannings-Norge, høyskoler og den type ting. Det er ikke noe vits å moralisere over det, og det er ikke noe vits å drømme om at vi skal konkurrere med VG om å være hvermannsens avis. Vi må utforske de miljøene der vi allerede er sterke.

Intervju, Braanen 31.08.05

På samme måte som AKP aldri var blitt et reelt arbeiderparti, var Klassekampen aldri blitt arbeiderklassens avis. Konsekvensen av å ville skape avisa som en troverdig debattarena med bredt nedslagsfelt, hevder Braanen, var at det var tvingende nødvendig å problematisere ml-arven og tradisjonen Klassekampen var tuftet på for å gjøre folk trygge nok på avisa til å skape en dagsavis for hele venstresiden (Intervju, Braanen 31.08.05). Realitetsorienteringen av avisas kritikere handlet dermed også om å ta et oppgjør med en rekke gamle myter. Dette handlet også om hva det ville si at Klassekampen skulle være uavhengig AKP:

Du kan ikke bare si at underforstått så er du organ for AKP fremdeles, men du bare legger på og legger på en ny fasade, men innerst i motoren er du bygd på akkurat samme måte som du alltid er bygd. Du er bygd med sterke lojalitetsbånd til AKP og RV, og du bryter aldri den lojaliteten og du er da heller ikke villig til å drive kritisk journalistikk på ditt eget opphav eller på den delen. Jeg mener jeg representerte det som alle tidligere hadde sagt, som Jon hadde sagt, som Sigurd hadde sagt, jeg tok på en måte konsekvensen av det. Og det betydde selvfølgelig at det var mulig for oss å skrive om uenigheter i RV, for eksempel.

Intervju Braanen 31.08.05

At Braanens både uttrykker en bevissthet om problematikken omkring avisas 30 år gamle partipolitiske historie og hevder en vilje og evne til å gå inn i denne materien, synliggjør at hans distanserer seg fra den politiske bevegelsen og fronter en selvforståelse av redaktørrollen som er forankret i det avisfaglige.

Det innebærer imidlertid også at debattene om redaktørskiftet i 1997 som ble isolert fra Klassekampens spalter, måtte håndteres åpent foran Klassekampens lesere:

Jeg vet ikke, jeg oppfatter at Jon kom inn med veldig mye ambisjoner og vilje, men veldig mye av det lot seg ikke realisere i den politiske situasjonen 97 hadde skapt. Du kunne ikke bare fortsette som om ingenting hadde skjedd. Jeg tror han som alle andre undervurderte det politiske ved 97 redaktørskiftet. Dette skapte en fornyet motstand og skepsis, ikke nødvendigvis mot Klassekampen, men mot Klassekampen som eid og styrt og drevet av AKP, det skapte en enorm usikkerhet. Den eneste måten å få Klassekampen inn i et varig positivt spor på var på en måte å løse den, gå inn i den, snakke om den konflikten. Intervju,

Braanen 31.08.05

At Braanens holdning til disse spørsmålene er mer offensiv enn Michelets, handler både om tidsrommet i mellom, og at Braanen selv ikke var direkte involvert i konflikten. At den

redaksjonelle linja vedrørende debatt og kritikk i avisas spalter hadde blitt kritisert for å være for restriktiv var imidlertid kritikk som var rettet mot både Bjerke og Michelet. Braanens strategi og vilje til å åpne Klassekampen for ideologisk og politisk debatt viser hvordan hans redaktørrolle markerer en større distanse til det partipolitiske enn hans forgjengere.

9.4 Bjørgulv Braanens redaktørrolle

Bjørgulv Braanens avisprosjekt handler om å skape Klassekampen som en nisjeavis og en debattarena, og han identifiserer sin redaktørrolle med en meningsbærende redaktør. Om hvordan meninger kommer til uttrykk i avisa sier han:

Dette kan en jo formulere som en vil, det meningsbærende kommer jo til uttrykk i kommentarer og ledere, selvfølgelig. Men jeg mener også at det er meningsbærende hvilken type serier vi prioriterer på kultur for eksempel, det er jo drevet av et ideologisk-politisk engasjement. Som med denne serien er Norge sekularisert eller er det religiøst?³² Det er jo ikke drevet ut fra at vi vet svaret på spørsmålet, men den er drevet ut fra at vi er genuint interessert i spørsmålet, vi er genuint opptatt av å finne svaret på det. Dypt i vårt prosjekt så ligger det en sånn samfunnsengasjert, politisk interesse og nysgjerrighet, det er det som driver alt vi gjør. Det spiller inn på journalistikken i vid forstand, det er det vi syns er morsomt.

Intervju, Braanen 31.08.05

Flere forskere har bemerket en endring i hvordan meningsstoffet utformes i norsk presse generelt. Jens Simensen hevder at alderspredningen blant redaktører og økende bruk av byråledere, altså at man i større eller mindre grad utformer en lederartikkel over et pressebyrås ferdigskrevne lest, representerer et problem for mangfoldet i norsk presse (1999:200). Også professor i medievitenskap Helge Rønning har bemerket om utviklingen at det blant norske redaktører generelt er færre som ytrer sine meninger på leder og kommentar plass. Han hevder at moderne avisers utvikling der den skarpere meningsredaktøren av eierne er erstattet av administrative direktørredaktører, representerer en forringelse av meningsredaktørene i norsk presse (Rønning 07.11.05). Et eksempel på en redaktør med en slik redaktørrolle, som også er selverklært, er den nylig avgåtte redaktøren av Dagbladet, Thor Gjermund Eriksen. På spørsmål om hvorfor han har skrevet mindre og deltatt mindre i det offentlige ordsiftet enn sine forgjengere, svarer Eriksen: ”Det skyldes jeg har jobbet døgnet rundt med å utvikle Dagbladet organisatorisk, drevet med produktutvikling og deltatt i mange prosesser. Jeg tror vi må innse at de fleste sjefredaktører i mindre grad blir skrivende journalister. Vi må drive utvikling og følge markedet nøye” (Gjerstad 09.03.06). Denne ideen om redaktøren som administrator, framfor som meningsbærende kommentator til det politiske og samfunns-

³² [Reportasjeserie sommeren 2005 om sekularisering og religiøsitet i Norge i 2005]

messige, kan i det lange løp svekke redaktørinstituttet fundamentering i ytringsfrihetsidealer og samfunnsoppdrag. Martin Eide hevder imidlertid at det må diskuteres hvorvidt disse tendensene blant norske redaktører handler om at det har skjedd en svekkelse av redaktørrollens betydning, eller simpelthen om det er snakk om en endring i redaktørenes måte å utøve sin makt og innflytelse på (Eide 2000: 297). Bjørgulv Braanen, som en meningsredaktør og motaktør til utviklingen av direktør-redaktører, mener imidlertid at svekkelsen av avisenes forankring i det politiske og samfunnsmessige, går på bekostning av avisenes sjel: "Samfunnsengasjement er skin and bone i hele den norske avistradisjonen, internasjonalt også tror jeg. Og hvis du tar bort det politiske samfunnsengasjementet i redaksjonene og blant redaktørene, så skjer det noe med hele samfunnet, og det skjer noe med de avisene også" (Intervju, Braanen 31.08.05).

Jens Simensen (1999) foreslår at å la journalister erstatte spesialiserte kommentatoravdelinger i avisene, kan være en måte å vitalisere lederspaltene i norske aviser ved at kjønns- og aldersbalansen forbedres i forhold til hva som er tilstanden i avisenes kommentatoravdelinger i dag. For tydelige å skille mellom "news" og "views" forutsetter imidlertid dette at lederne og kommentarene er signerte (Simensen 1999:199). Siden Klassekampen har hatt signerte ledere siden Michelet innførte det i 1997, og avisa ikke har en egen kommentatoravdeling men lar journalister skrive kommentarene, har Klassekampen allerede innført disse forslagene. Dermed er det også synlig for leserne at Braanen ofte, men ikke alltid, skriver avisas lederkommentarer. Braanen forteller at han har ambisjoner om å være synlig i lederspaltene som en konkret, politisk meningsbærende redaktør:

Jeg har en ambisjon, det kan hende jeg ikke klarer det, å også anbefale partivalg på lederplass. Men jeg oppfatter at det ikke rokker ved noe av det jeg sier om bli en bred avis for hele venstresida, eller ved det at SV'ere eller AP'ere i forhold til RV'ere føler seg hjemme i denne avisa. Klare meninger på lederplass strider ikke mot det prosjektet. Og det er der man ofte gjør feil, mener jeg, en tror at for å bli stor og bred må man ha vasne meninger så ingen blir uenig med en, men jeg tenker til en viss grad motsatt, at du lever av å ha klare meninger og at det bare beriker avisa.

Intervju, Braanen 31.08.05

Braanen hevder forskjellen mellom meningsredaktører og andre ligger i viljen til å fronte upopulære meninger også når det er kommersielt ulønnsomt. Foruten Klassekampen trekker Braanen fram VGs politiske redaktør Olav Versto, som et eksempel på en redaktør som han respekterer som en meningsredaktør, om enn Versto og VG har et annet politisk prosjekt enn Klassekampen (Intervju, Braanen 31.08.05).

Braanen distanserer sin egen redaktørrolle og Klassekampen fra den påpekte tendensen med mindre mangfold og meningssterke redaktører i norsk presse. Klassekampen

har imidlertid et definert politisk, redaksjonelt formål. Braanen framholder at det er ovenfor leserne dette formålet representerer en ramme for hans redaksjonelle autonomi:

Jeg opplever jeg at i den grad man har begrensninger på hva man kan mene eller stå for, så føler jeg ikke det er i forhold til eierne eller styret, det er primært i forhold til den organismen som er Klassekampen. Jeg oppfatter jo at som en hver annen bedriftsleder så er det sånn at du lever i et kraftfelt hvor du har en politisk ambisjon, en avismessig ambisjon, så har du markedet, så har du lesere og abonnenter, nåværende og potensielle. Det på en måte å utøve redaktørrollen er jo å være den mest manøvreringsdyktige i dette feltet. Man tar jo ikke politiske beslutninger i et helt lukket rom. Og jeg tror det er det som er viktig å forstå.

Intervju, Braanen 31.08.05

Braanens redaktørrolle er altså bygget på en forståelse av at hans autonomi ikke utelukkende er lisensiert av avisas formelle organer. Forpliktelsen overfor leserne forutsetter at det bygges et bredt fundament for avisprosjektet og hans redaktørrolle. Braanens forståelse av redaktørrollen synes å skille seg fra de foregående redaktørene ved at han ikke identifiserer enkelte interessegrupper eller arenaer som mer vesentlige eller meningsberettigede enn det som skjer i avisas spalter. Braanen forteller sin redaktørrolle gjennom å peke på sin forpliktelse overfor Klassekampens lesermasse.

Ordsiftet mellom Bulbrandsen og Braanen i desember 2005 viser hvordan Braanen håndterer redaktørrollen i praksis. I Gulbrandsens leserinnlegg 12. desember 2005 kritiserte hun hele venstresiden i norsk politikk og Klassekampen spesielt, for å vanskeliggjøre samling og bevisstgjøring på venstresiden. Det var kritikken av Klassekampens ”rådende politiske linje” som fikk mange til å rope varsku og trekke paralleller til det som skjedde i 1997 (Gulbrandsen 12.12.05a). Braanens svar til Gulbrandsen 13. desember kom både i form av et leserinnlegg i egen avis, og ved at han stilte opp i Dagsavisen og uttalte: ”Jeg oppfatter at AKP-lederen har mistillit til meg. Det går ikke an å tolke dette på noen annen måte” (Braanen til Brække 13.12.05). I innlegget i Klassekampen refererte Braanen til programerklæringen han ble ansatt på tre år tidligere, der målsettingen var at Klassekampen skulle utvikles som en bred, allsidig og inkluderende radikal avis i motsetning til tidligere tiders propagandaavis. Braanen avsluttet med en åpen og direkte utfordring til Gulbrandsen, AKP og Klassekampens styre: ”Inntil i dag har jeg altså følt at styret har stått bak denne strategien. Hvis AKP – ikke som politisk parti, men som eier – er i ferd med å skifte mening på dette avgjørende punktet, ber jeg om klar og rask beskjed” (Braanen 13.12.05). Braanens strategi om åpenhet og debatt i avisas spalter realiseres ved at han aktualiserer sin rolle som en aktør i debatten, og utfordrer AKP. Braanen tester grensene for sin lisensierte autonomi og bruker leserne og offentligheten som et pressmiddel, noe han kan gjøre fordi hans redaksjonelle autonomi er forankret i en bredere forsamling enn kun eierne og styret, nemlig Klassekampens lesere.

10. Redaktørskiftet i 1997 og utvikling av redaktørrollen

I de foregående kapitlene er Klassekampens og redaktørrollens transformasjon beskrevet og analysert. Framstillingen har handlet om redaktørskiftet i 1997 og redaktørrollens endringer gjennom Allerns, Bjerkes, Michelets og Braanens redaktørperioder. I dette kapitlet analyseres redaktørskiftet i 1997s i forhold til andre historiske redaktørkonflikter, skiftets betydning for dagens avisinstitusjon, og Klassekampen i forhold til det norske redaktørinstituttet. Til slutt oppsummeres utviklingen av redaktørrollen i Klassekampen fra parti- til profesjonsredaktør.

10.1 Historiske paralleller til redaktørskiftet i Klassekampen 1997

Når Martin Eide forteller redaktørrollens historie, knytter han framveksten av et journalistisk felt i Norge til etableringen av en rekke synlige tegn på redaktørrollens og -instituttets symbolske kapital, som Redaktørforeningen, Pressens Faglige utvalg og redaktørplakaten. Eide beskriver etableringen av det journalistiske feltet som en strid mellom redaktører, eiere og myndigheter (Eide 2000:15). Utviklingen av Klassekampen har vært konfliktfylt og vært preget av uenigheter om hvilket politiske prosjekt avisa skal være og uttrykke. Redaktørskiftet i 1997 var et uttrykk for at motsetningene mellom det politiske og journalistiske innad i Klassekampen var satt på spissen. Løsrivelsesprosessen fra det politiske feltet, som på overordnet plan i norsk presse handlet om etableringen av et journalistisk felt, kom i Klassekampen til uttrykk i konflikt om konkrete redaksjonelle forhold. Denne prosessen i Klassekampen skjedde 10-20 år senere enn i de fleste andre norske aviser. Til tross for tidsrommet i mellom finnes det store likhetstrekk mellom redaktørskiftet i Klassekampen og det meget betydningsfulle redaktørskiftet i Arbeiderpressens historie, nemlig avsettelsen av Reidar Hirsti i 1974. NRKs annonsering av avsettelsen av Bjerke, ble et ekko fra den gang Dagsrevyen i 1974 formidlet Trygve Brattelis budskap om at Hirsti, som da var leder av Redaktørforeningen, måtte gå av som redaktør i Arbeiderbladet (Høyer 1995: 369). Martin Eide beskriver avsettelsen av Hirsti med en beskrivelse som like gjerne kunne vært brukt om redaktørskiftet i Klassekampen: "Det var partipisken som smalt. Det var en partiredaksjon mot en profesjonaliseringsprosess. Det var en krampetrekning i en redaksjonell frigjøringsprosess" (Eide 2000: 222). Som for å understreke parallellen mellom de to avisenes profesjonskamp illustrerer også Eide avsettelsen av Hirsti med en karikaturtegning av AKP og Jon Michelet hentet fra Oppland Arbeiderblad, høsten 1997.

Konfliktene ved, og konsekvensene av, innføringen av åpnere journalistikk i de to avisene, ligner hverandre. Prosessenes timing og samtid, førte likevel til ulike tempo og

rekkefølger i avisenes løsrivelse fra henholdsvis Arbeiderpartiet og AKP. I Arbeiderbladet begynte løsrivingsprosessen med at Hirsti ble avsatt som en reaksjon på hans liberale holdning til meningsbrytning i Arbeiderbladets spalter under EF-kampen i 1972. Etter avsettelse, fulgte en 25 år lang løsrivelsesprosess som varte fram til 1999 da Dagsavisen ble en selvstendig stiftelse (Hansson 1999). I Klassekampen fikk imidlertid avisa først sin formelle uavhengighet, deretter fulgte den synlige kampen om autonomiseringen og partiets innflytelse som utartet seg til en redaktørkonflikt. Slik striden mellom det journalistiske og det politiske feltet manifesterte seg i de sammenlignbare redaktørskiftene, er det nærliggende å kalle avsettelsen av Bjerke for konsekvensen av en forsinket, anakronistisk løsrivelsesprosess. Siden det er få partieierskap igjen i norsk presse, er Klassekampen sannsynligvis den siste fronten striden omkring den norsk journalistikkens løsrivelse fra det partipolitiske feltet, kan nedfelle seg i en slik type konflikt.

I artikkelen "Redaktør i konflikt" (1999) undersøker Stig Finslo ulike historiske typer redaktørkonflikter. Finslo kategoriserer redaktørkonfliktene etter hvem redaktørene er i konflikt med, nærmere bestemt 1) eier/utgiver/styre, 2) administrerende direktør / daglig leder, 3) sjefsredaktør/mellomredaktører, 4) redaksjonsklubben/medarbeidere og 5) publikum/kilder (Finslo 1999b: 36). Finslos motivasjon for gjennomgangen og typifiseringen er at konflikter i pressen er underrapportert av pressens egne, samtidig som han mener å se at redaktørkonflikter i Norge er en "vekstnæring" (Finslo 1999b: 32). Finslo bruker avsettelsen av Bjerke flere ganger som eksempel på konflikttyper, og hans kategorisering kan bidra til å belyse redaktørskiftet i Klassekampen i 1997. Avsettelsen av Bjerke var et brudd på både tillitsforholdet som redaktørplakaten legger til grunn, og et brudd med Klassekampens profesjonsforankring. Jeg har vært inne på hvordan avsettelsen av Bjerke var et eksempel på bruk av eiermakt fra AKP og at redaktørskiftet skjedde i strid med redaktørplakaten. Det er imidlertid viktig å skille mellom redaktørskiftets to prosesser, der ulike konfliktmomenter var knyttet til ansettelsen av Bjerke og avsettelsen av Michelet. Siden det er et etablert prinsipp at eierne utpeker redaktøren av en avis, var imidlertid ikke ansettelsen av Michelet i strid med redaktørplakaten. Redaktøransettelser er, i følge Østbye (2000), en av de få mulighetene eierne har til å påvirke det redaksjonelle produktet. Selv om en kan hevde at det er helt avgjørende for eieres tillit til redaksjonen at den eierne ønsker, ansettes, var imidlertid situasjonen da AKP ansatte Michelet så tilspisset at det neppe var klokt av AKP å gjennomføre redaktøransettelsen på tvers av redaktørklubbens vilje. Uforsonligheten AKP utviste skapte mye uro og oppmerksomhet omkring redaktørskiftet. Konsekvensene ble at store deler av

Klassekampens redaksjon gikk fra sine jobber. At beslutningen om å ansette Michelet var i tråd med AKPs eiermakt kan derimot ikke bestrides.

Den første konfliktypen Finslo bruker Klassekampen som eksempel på, er konflikter mellom redaktør og mellomredaktør. Finslo bruker omstendighetene omkring Røssaaks oppsigelse som illustrasjon på det prinsipielle spørsmålet om en underordnet redaktør kan fjernes fordi han har opptrådt i strid med mediets grunnsyn som ansvarlig redaktør er satt til å forvalte, og i så fall hvorvidt konsekvensene av et slikt brudd kan begrenses til mellomredaktøren alene. Finslo (1999b) mener det er relevant hvorvidt underredaktøren er ansatt av styret eller ansvarlig redaktør, og slår fast at i dette har Redaktørforeningens historisk konsekvente syn vært å forfekte sammenhengen mellom ansvar og myndighet, altså at styret er begrenset i forhold til å kunne overprøve sjefsredaktør i ansettelsesspørsmål. Forholdet mellom sjefredaktør og underordnet redaktør er klart uttrykt i redaktørplakatens ordlyd om at ”Redaktøren kan delegere myndighet i samsvar med sine fullmakter”, samt normenes formulering om at ”ansettelser og oppsigelser av redaksjonelle medarbeidere tilligger sjefredaktøren” (Finslo 1999b: 45). Finslo sier altså at NR støtter redaktørens rett til selv å utnevne sine medarbeidere, og i konsekvens avsette dem dersom han finner det nødvendig, uten innblanding fra styret.

Når Finslo har valgt å bruke Røssaak-saken som eksempel på problemstillingen ville det imidlertid også vært interessant å lese Finslos vurdering av Redaktørforeningens prinsipper i forhold til det konkrete eksempelet han trekker fram. Mener Redaktørforeningen at dersom det kan sannsynliggjøres at en mellomredaktør har brutt formålsparagrafen, skal det kunne få konsekvenser for ansvarlig redaktørs stilling? Hvorvidt Røssaak-saken da blir gyldig grunn for oppsigelse av Bjerke, vil handle om hvorvidt styret mener Bjerkes håndtering av Røssaak-saken var tilstrekkelig. På den ene siden ville det ikke være urimelig for styret å ansvarliggjøre Bjerke i forhold til Røssaaks kommentar siden Bjerke var ansvarlig for ansettelsesforholdet. På den andre siden kan det hevdes at Røssaak avgang oppfylte Bjerkes forpliktelser overfor styret. Om dette konkluderer imidlertid Finslo ikke, men om forholdet mellom redaktør og underredaktør bemerker Finslo at ”det ser imidlertid ut til å være nødvendig å klargjøre forholdet (...)” (Finslo 1999b: 45). Finslo bruker også avsettelsen av Bjerke som et eksempel på kategori 1, konflikt mellom redaktør og eiere. Finslo skriver at ”Sentralt i partiet vokste det derfor fram et ønske om å gjøre noe med ledelsen i Klassekampen. Og det gjorde partiet – til stor medieoppmerksomhet og med Redaktørplakat og idealet om redaksjonell frihet uten eierinnblanding som sentralt diskusjonstema” (Finslo

1999b: 53). Avsettelsen av Bjerke hører så klart til i kategorien eierkonflikter at styret faktisk i stor grad ble holdt uvitende om konflikten.

Av Finslos konflikttyper er det ytterligere to som kan illustreres av redaktørskiftet i Klassekampen. En av disse er kategori fem, redaktørenes konflikter med publikum/kilder. Finslos eksempler på publikumskonflikter handler hovedsaklig om enkeltsaker der publikum har straffet aviser med boikott etter identifikasjon av offer eller gjerningsmenn i kriminalsaker, og hvor denne type negativ oppmerksomhet kan ha fått få betydning for redaktørens stilling (Finslo 1999b: 37 – 39). Bjerkes konflikt med KK-forum er nok et spesielt eksempel på en konflikt med publikum, for det første fordi kritikerne engasjerte seg over lang tid og i så mange aspekter ved avisas drift, og dernest fordi kritikken var så artikulert. Hensikten med kritikken på KK-forum var ikke bare å demonstrere misnøye med redaksjonelle beslutninger, men gjennom KK-forum fikk den smale lesergruppa som mente seg meningsberettiget vedrørende avisas redaksjonelle profil, en arena å samles på. Verken det at lesere engasjerer seg i en avis, eller at internett brukes debattarena, er unikt for Klassekampen. Det mest interessante med KK-forum er betydningen den lille andelen av lesermassen fikk på beslutningene i redaktørkonflikten,. Denne innvirkningen fikk debattene ikke fordi de representerte alle leserne, eller fordi de rettet vesentlig kritikk mot Klassekampen, slik debattantene selv lot til å tro, men fordi AKP som eier valgte å ta hensyn til debattene og fant kritikken anvendelig som et alibi for Bjerkes avsettelse. At Bjerke hadde sanksjonert forumet og gitt KK-forum avisas navn, styrket kritikkens legitimitet og ga kritikken mot redaksjonen tyngde. KK-forum som publikumsopprør ble altså betydningsfullt fordi eierne ville det slik, og fordi redaktøren ikke innså omfanget og konsekvensene av prosessene som bygget seg opp mot redaksjonen. I dette perspektivet har KK-forum, som et eksempel på konflikt mellom redaktør og lesere, en overføringsverdi til andre aviser.

Den siste av Finslos kategoriseringer redaktørskiftet i Klassekampen i 1997 eksemplifiserer, er en avart av hans kategori fire, konflikt mellom redaktøren og redaksjonsklubb/medarbeidere. Da Bjerke ble avsatt, var det en rekke oppslag i Klassekampen som brakte historien om avsettelsen fra redaksjonens perspektiv, og som fortalte historien om AKPs overgrep i prosessene. Det var imidlertid ansettelsen av Michelet som førte til at Klassekampen redaksjonelle stab forlot avisa. Denne delen av konfliktene utspilte seg dermed ikke mellom redaksjonsklubb og redaktør, men mellom redaksjonsklubb og eier/styre. I mangel på en redaktør som tok konflikten med redaksjonsklubben, ble striden mellom redaksjonsklubben og AKP offentlig skittentøyvask før ansettelsen av Michelet avgjorde konflikten. Da Michelet ble ansatt handlet ikke konfliktene om ham som person, men om

Michelet som symbol på redaktørkonflikten etter hans opptreden på NRK. Redaksjonsklubben hadde investert så mye i å avverge at AKP fikk ansatt Michelet som redaktør, at de vanskelig kunne jobbe under ham og samtidig bevare sin yrkesintegritet. Selv om enkelte abonnenter kan ha sagt opp sine abonnement i reaksjon på avsettelsen av Bjerke, kom abonnementsflukten som følge av oppmerksomheten redaksjonsklubben skapte omkring avsettelsen av Bjerke i etterkant som et ledd i kampanjene mot ansettelsen av Michelet. Dersom Gjersteth, som var mindretallets førstevalg og styrets enstemmige andrevalg, hadde blitt ansatt, ville sannsynligvis journalist- og abonnementsflukten som fikk så store konsekvenser, aldri skjedd. At redaktørskiftet i 1997 bestod av to separate konflikter, og at konflikten mellom redaksjonsklubben og eierne var den utslagsgivende, er derfor helt avgjørende for forståelsen av redaktørskiftet i 1997. Om konflikten og oppslagene i Klassekampens egne spalter etter avsettelsen av Bjerke, skriver Martin Eide: "Et uttrykk for at partipressens tid er forbi, var det også da Klassekampen selv dekket striden, med oppslag som "AKP med kringserklæring" (Eide 2000: 224). Eide mener tilsynelatende at det at den redaktørløse avisas redaksjonsklubb anvendte sin redaksjonelle megafon som et virkemiddel i kampen om Klassekampen, bekrefter at partiet hadde mistet sin innflytelse over avisa. Dette kunne en muligens hevde dersom AKP hadde gitt etter for kravene og inngått et kompromiss om å ansatte en annen redaktør. De redaksjonelle medarbeiderne ville da sannsynligvis blitt i Klassekampen. Dette ville indikert at de redaksjonelle hensynene stod over de politiske. Partiets uvørenhet i forhold til redaksjonen viser imidlertid at på tross av Klassekampens formålsparagraf, stilte partiet fortsatt sine politiske meninger og politiske hensyn foran avisas journalistiske profesjonsforankring. Ansettelsen av Michelet og utfallet av konflikten viser vel derfor heller at partipressens tid nettopp ikke var over i Klassekampen i 1997.

10.2 Redaktørskiftets betydning for Braanens albuerom

Da Klassekampen feiret sitt 25 års jubileum som dagsavis i 2002, var Braanen fungerende og påtroppende redaktør. Forventningene var allerede da store til ham som redaktør. Martin Eide skrev i anledning jubileet en kronikk der han oppsummerte Klassekampens 25 år som "en lang marsj fra Mao til Bourdieu", og med redaksjonssjef Braanens skål saluterte han Klassekampens framtid (Eide 02.04.02). I tillegg til Braanens personlige egenskaper og hans håndtering av redaktørrollen Klassekampen, finnes det imidlertid også strukturelle premisser som har bidratt til hans redaktørrolle og redaksjonelle suksess. Faktorer i denne utviklingen er endringer i pressestøtten, endringer i mediebruksmønster der nisjeaviser generelt har opplevd oppgang etter 2000, historiske forhold som redaktørskiftet i 1997, samt samfunns- og profe-

sjonsutvikling i Norge. Mens det i norsk presse for øvrig, fram mot 1997, var etablert en sterk medieetikk som forutsatte et tydelig skille mellom politiske og journalistiske interesser, var denne utviklingen i Klassekampen kommet kortere. Utviklingen innen både Klassekampen og AKP hadde resultert i en diskrepans mellom avisas og partiets forståelse av Klassekampens autonomi, der Klassekampens profesjonaliserings- og autonomiseringsprosesser hadde ført avisas nærmere den øvrige pressens idealer. Innad i AKP fantes det imidlertid motstand mot Klassekampens løsrivelse. Da AKP i 1997 avsatte Bjerke, brøt partiet med avisas profesjonaliseringsprosess og Klassekampens forankring i det journalistiske feltet. Innsettelsen av Michelet mot redaksjonsklubbens ønsker, framstilte forholdet mellom Klassekampen og AKP som en anakronisme i norsk presse, og AKP som en uprofesjonell eier. Konsekvensen var at Klassekampen mistet journalistisk legitimitet og troverdighet.

Redaktørskiftet i 1997 representerte et brudd med avisas profesjonsforankring men det ga også sterke insentiver til avisas autonomiseringsprosess og utvikling mot en profesjonell redaktørrolle. For det første handler dette om at redaktørskiftet var en direkte forløper til vedtak om omfattende nedslag av Klassekampen-aksjer AKP. For det andre handler det om at redaktørskiftet i 1997 representerer en så skjellsettende hendelse i avisas historie og var et så synlig eksempel på en eiers overgrep mot den redaksjonelle autonomien, at det for dagens redaktørrolle og norsk redaktørinstitutt finnes en slags beskyttelse av prinsippene om redaksjonell autonomi i redaktørskiftets eksempelkraft. Om avsettelsen av Reidar Histi som redaktør av Arbeiderbladet i 1974 skriver Sverre Høy: "Partiet hadde demonstrert sin makt, men tapte samtidig respekt, hvilket undergrov mulighetene til å øve innflytelse i pressen på lang sikt" (Høy 1995: 369). Det samme kan sies å ha skjedd i Klassekampen i 1997.

Da Michelet ble ansatt vedtok AKP like etter å gjennomføre sitt vedtak om å selge seg ned under 50 pst, og dette ble gjennomført i løpet av 1998. Dialogen mellom Thorvald Steen og AKP tyder på at det fantes rom for nedslag av AKPs aksjer også før redaktørskiftet. Gulbrandsens klare tale om at AKP ikke ville la seg presse til nedslag, tyder imidlertid på at dialogen mellom Bjerke og AKP var så sementert, at en nedslagsprosess ledet av Bjerke i realiteten var lite sannsynlig. Den økonomiske situasjonen som Klassekampen befant seg i etter redaktørskiftet, gjorde imidlertid AKPs nedslag uunngåelig, dersom partiet skulle sikre avisas videre eksistens som dagsavis. Innsettelsen av Michelet som AKPs kandidat muliggjorde sannsynligvis også at partiet kunne selge aksjer og redde Klassekampen, uten å miste ansikt eller gå tilbake på sine tidligere uttalelser om krav og premisser for en eventuell nedslagsprosess. At nedslaget fortsatte med et nytt vedtak i 2000 om salg av aksjer, slik at AKP kun eide 20 pst, markerer imidlertid at AKP tillot en *videre* autonomisering av avisa,

også etter at avisa hadde reetablert profesjonaliseringsprosessen. Dette viser at Michelets redaktørrolle, som balanserte politiske og journalistiske hensyn og gradvis forflyttet avisa over mot de mer journalistiske og moderne profesjonsidealene, spilte en vesentlig rolle i avisas reetablering og videre autonomisering etter 1997. At avisa hadde påbegynt profesjonaliseringsprosessene var også vesentlig da Braanen kom til Klassekampen, med det han tilførte av profesjonsforankring og journalistisk troverdighet.

At redaktørskiftet i 1997 fikk et så konfliktfylt utfall som det fikk, var ingen nødvendighet. Sigurd Allern hevder at AKP hadde et handlingsalternativ innenfor rammene av Redaktørplakaten, der en mer redelig styreprosess med vedtak om en endring av avisprofilen, ville gitt et redaktørskifte, men på en mer legitim måte:

”Vil du trekke avisa i en slik ny retning, Bjerke?”, kunne de sagt. ”Nei” ville nok Paul svart. ”Ja, da må våre veier skilles...,” kunne styret oppsummert. Det er jo et styres rett å streke opp en policy og da ville en kunne være kritisk mot vedtaket som fattes, men det ville vært vanskelig å kalle det for et overgrep mot redaktøren eller brudd på Redaktørplakaten

Intervju, Allern 15.04.05

Det at redaktørskiftet i 1997 framstod nettopp som et overgrep fra AKPs side, har imidlertid vist seg å være Braanens beste forsvarsstrategi for nye angrep på redaktørens autonomi. Da Jorun Gulbrandsen i desember 2005 sendte sitt kritiske leserinnlegg til Klassekampen, ga ikke bare Braanen teksten spalteplass. Braanen slo opp kritikken i krigstyper på avisas forside. Dermed synliggjorde den nye trusselen mot Klassekampen autonomi både for avisas lesere og den norske offentligheten. Stig Finslo fra redaktørforeningen mener at offentlighetens søkelys på en konflikt fungerer som et vern for redaktørinstituttet:

(...) redaktørplakaten og den redaksjonelle friheten står meget sterkt – og det [er] ikke noen lett oppgave å kjøre over den. En ting er de presseinterne reaksjonene – styrken i dem. Men en annen – og kanskje langt viktigere ting – er de reaksjonene og det engasjementet som vises i det offentlige rom. Som hovedregel kan vi si at det nok er belastende, men neppe noen ulempe å bringe konflikten ut i det offentlige rom.

Finslo 1999b: 55

Som aktører i det journalistiske feltet verner aviser, redaktører og journalister om sine egne interesser gjennom å beskytte redaktørinstituttet generelt. Offentlig oppmerksomhet vil derfor gjøre det vanskelig for medieiere å intervenere i redaksjonelle forhold, uten å risikere tap av omdømme og egen integritet. Oppmerksomheten som ble redaktørskiftet i 1997 og kritikken mot Klassekampen i 2005, til del, er eksempler på hvordan denne beskyttelsen fungerer. I begge tilfellene vernet andre aviser om redaktørinstituttet, som redaktørrollen i Klassekampen er en del av. Braanens håndtering av Gulbrandsens kritikk, og reaksjonene fra andre aviser, synliggjorde at vaktsonhet mot sammenblanding av politiske og redaksjonelle hensyn

generelt, og frykt for at AKP skulle gjenta hendelsene i 1997 spesielt, fantes både innenfor og utenfor Klassekampen. Profesjonens vilje til å forsvare egne interesser, sammen med et politisk eierskaps trussel mot disse interessene, gjør at erfaringene fra redaktørskiftet i 1997 til en viss grad beskytter Klassekampens redaksjonelle autonomi, så lenge redaktøren vet å bruke redaktørskiftets eksempelmakt.

Dagsavisen, og andre aviser som trakk parallell mellom Gulbrandsens kritikk i 2005 til redaktørskiftet i 1997, synliggjør at mens Klassekampen har gjenopprettet sin troverdighet som profesjonalisert institusjon med journalistisk integritet, er tilliten til AKP som eier, fortsatt lav. Samme dag som innlegget i Klassekampen stod på trykk, publiserte Gulbrandsen del to av innlegget på nettstedet *Rødt!* (www.rodt.no). I dette innlegget skrev hun at ”AKP eier Klassekampen. Eller som det heter på aksjespråket, er hovedaksjonær” (Gulbrandsen 12.12.05b). Selv om hun ikke skrev noe som indikerte at AKP ønsket å benytte seg av sin eiermakt til å avsette Braanen, synliggjør uttalelsen at AKP fortsatt betrakter Klassekampen, på tross av kun 20 pst eierandel, som et organ å utøve politisk innflytelse over. Tatt i betraktning hvor fragmentert eiermassen i Klassekampen er, er imidlertid en hovedaksjonærpost på 20 pst betydelig. Klassekampen kan derfor ikke kalles avpartifisert, selv om avisa i dag framstår tilsynelatende autonom.

Gjennom å muliggjøre og framskynde autonomiseringsprosessene og ved å vise hvor avgjørende redaktørens autonomi var for avisas legitimitet, bidro altså redaktørskiftet i 1997 til at redaktørrollen i Klassekampen i dag er forankret i det journalistiske feltet. Michelet, og deretter Braanen spesielt, har gradvis reetablert avisas profesjonaliseringsprosesser og redaktørrollens journalistiske integritet ved å etablere en distanse til avisas politiske eiere. Redaktørskiftet i 1997 demonstrerte hva som kan skje med tilliten til en avis blant lesere og andre aviser, dersom dens journalistiske integritet trues av eiere. Gulbrandsens utspill i desember 2005 var en anledning for Braanen til å demonstrere maktbalansen mellom eier og redaktør overfor AKP, egne lesere og en større presseoffentlighet. Gulbrandsens utspill i 2005 hadde sannsynligvis større positive enn negative konsekvenser for Klassekampens journalistiske troverdighet og integritet. Redaktørskiftet i Klassekampen i 1997 er dermed ikke bare en garantist for redaktørrollens i Klassekampen sin legitimitet og autonomi, men bidrar også til å befeste det norske redaktørinstituttets stilling i pressen generelt.

10.3 Det norske redaktørinstituttet

Martin Eide beskriver at den moderne redaktørrollen er under det han kaller ”det indre rollepress” (Eide 2000:300), altså at redaktørenes egen rolleforvaltning på sikt kan føre til at

redaktørrollens autonomi undergraves. Slik som medier skyver publikum og det store samfunnsoppdraget foran seg, påpeker Eide, er det tilsynelatende ”mye lettere å tilegne seg en journalistisk uavhengighetspatos enn å drive kritisk og uavhengig journalistikk” (Eide 2000: 300). Han hevder at det for lengst er blitt mer vanlig å profilere uavhengigheten som et faneord, enn å utøve den. Eide hevder norske medier har blitt avhengige av sin uavhengighet og skriver: ”Derfor ser vi da også ofte hvor stor iver det legges i å *markere* uavhengighet, og hvor lite arbeid som er investert i å skaffe seg en ekte og solid bakgrunn for egen uavhengighet” (Eide 2000: 300). Som en kontrast til den generelle redaktørrollen i norsk presse som Eide beskriver, representerer redaktørrollen i Klassekampen, og redaktørskiftet i 1997 i særdeleshet, et moment til refleksjon i forhold til Eides observasjon av pressens redaksjonelle autonomi. Dagens redaktørrolle i Klassekampen har funnet sitt albuerom og forankring i det journalistiske feltet ved at konsekvensene av redaktørskiftet i 1997 synliggjorde betydningen av en solid journalistisk forankring. Konfliktlinjene gikk langs aksene fra politikk til journalistikk. Selv om de fleste avisene i norsk presse ikke lenger har nære forbindelser til det politiske, kan erfaringen om eiermaktens kompromittering av den redaksjonelle autonomien allmenngjøres og kaste lys over redaktørinstituttets generelle stilling i norsk presse.

Utviklingen av et redaktørinstituttet har skjedd over mange tiår i Norge, og instituttet er etter alle henseender sterkt etablert. Eide hevder imidlertid at pressens generelle feiring av sin egen uavhengighet går på bekostning av utøvelsen av idealene. Ethvert eksempel på at redaktører befester den redaksjonelle autonomien overfor medieeierne blir derfor vesentlig for redaktørinstituttets status. Som Finslo (1999) argumenterer for, var redaktørkonflikten i Klassekampen i 1997 et tydelig eksempel på en konflikt mellom eier og redaktør. Stig Finslo brukte Bjerkes avsettelse som illustrasjon på hvordan oppmerksomhet rettet mot et redaktørskifte kan være problematisk for en avis og eiere som er avhengig av tillit og oppslutning blant sitt publikum. Finslo skriver: ”Bjerke tapte riktignok jobben sin. Men det er et åpent spørsmål om hvem som egentlig tapte kampen om opinionen i denne saken?[sic.]” (Finslo 1999b: 53). For Bjerke personlig kunne sannsynligvis ikke opinionens støtte avhjelpe at han måtte gå fra stillingen som redaktør av Klassekampen. Hans avsettelsen har imidlertid ikke vært uten betydning for det norske redaktørinstituttet i norsk presse. Debattene omkring Gulbrandsens kritikk av Braanen i desember 2005 synliggjorde at et nytt angrep på Klassekampens redaksjonelle autonomi ikke ville kunne gå stille for seg i pressen. Den generelle laugsolidariteten som ble Klassekampen til del i 1997 og 2005 kan derfor hevdes å være et uttrykk for en slags yrkesproteksjon, en maktdemonstrasjon om at dersom en redaksjon trues, løper flere redaksjoner ærendet med å fordømme overgrepet mot den redak-

sjonelle autonomi. Slik Eide (2000) etterlyser at aktørene i pressen reetablerer ”den ekte og solide” bakgrunnen for både sine redaktørroller og det overordnede redaktørinstituttet, hevder Østbye (2000) at utover det styringsnivået som redaktørplakaten åpner for, er det at sjelden eiere i norske medier går utover sine fullmakter. I de tilfellene det skjer, hevder Østbye, har det skapt åpen konflikt og debatt: ”Så lenge åpen og direkte eierstyring skjer så sjelden og i så perifere mediebedrifter som til nå, skaper debatten en årvåkenhet som fører til at inngrepene heller styrker enn svekker redaktørinstituttet” (Østbye 2000: 6). Redaktørskiftet i 1997, og avsettelsen av Bjerke spesielt, er et eksempel på en slik konflikt. Det som ble demonstrert var hvordan redaktørinstituttet utvikles og befestes gjennom konfrontasjon og konflikt. Redaktørskiftet i 1997 synliggjør dermed også verdien av at den redaksjonelle uavhengigheten fra tid til annen utfordres, ikke bare feires.

Klassekampen som avisinstitusjon kan dermed sies å ha flere funksjoner i den norske offentligheten. Redaktørroller som i Klassekampen, der meningsytring prioriteres framfor konsensus, bidrar til å kontrastere en utvikling med svekkede meningsaviser og økt konformitet. Flere dagspresseutvalg har kalt meningsbærende aviser viktige, fordi de bringer alternative meninger, synspunkter og vinklinger inn i den offentlige debatt (NOU 1992: 14, NOU 1999: 27, NOU 2000: 15). Aviser med en redaktørrolle knyttet til meningsytring, som tøyer og utfordrer det bestående, kan imidlertid også hevdes å representere en beskyttelse av redaktørinstituttet generelt. I norsk presse der mange redaktører hviler på sine og redaktørinstituttets laurbærblad, bærer enhver offentlig utfordring av rammene for den redaksjonelle autonomi i seg eksempelvis makt til redaktørinstituttets beskyttelse. Avvikende redaktørroller, som redaktørrollen i Klassekampen, bidrar dermed til å styrke redaktørinstituttet i Norge.

10.4 Dagens avisinstitusjon

Det foreløpige resultatet av redaktørrollens utvikling i Klassekampen, finner vi i Braanens selvforståelse og artikulering av sitt avisprosjekt. Braanens redaktørrolle er vesentlig for å si noe om hvordan Klassekampen som institusjon framstår i dag, og hvor den er på vei. Braanens profilering av Klassekampen som en ideologisk debattarena hvor det for ham er vesentlig å framstå som en meningsredaktør, forteller noe om hvordan Klassekampen posisjoneres i forhold til andre aviser i den norske offentligheten. Braanen artikulerer sin rolleforståelse gjennom å kontrastere sin situasjon til andre redaktører og aviser, og han hevder, på linje med Simensen (1999), at færre redaktører tør å mene noe. Braanen illustrerer dette best med egne ord når han uttaler at: ”Jeg føler Dagbladet ofte hevder 'Dagbladet tar debatten', men de vil bare at debatten skal foregå der... Vi er i mye større grad selv interessert i de-

batten, delvis så mener vi noe i debatten, delvis så er vi veldig sånn... det er liksom liv og død for oss!”(Intervju, Braanen 31.08.05). Braanens egenforståelse viser at identiteten som en opposisjonsaktør til de andre avisene, er vesentlig for Klassekampen som institusjon. Som en ytterligere bekreftelse på dette trykker Klassekampen hver dag slagordet ”Klassekampen: mot det etablerte” på baksiden av avisa. Braanen understreker at Klassekampen må hente leserne der de finnes. Avisas målgruppe definerer han venstresiden, blant mennesker over gjennomsnittet interesserte i politikk, og i kultursektoren. Historiske årsaker, samt det at Klassekampen sammen med noen få andre aviser står utenfor den dominerende konserneierskapsstrukturen i norsk presse, tilsier at dette er identitet Braanen *må* fremme for å ivareta Klassekampens posisjon blant leserne. Avisas ble etablert i opposisjon til den borgerlige pressen, og selv om produksjonstilskudd i dag er vesentlig for Klassekampens overlevelse, stammer avisas politiske identitet i stor grad fra det å være i opposisjon til samfunnet og fra det å være et alternativ til det rådende politiske hegemoniet. Denne identiteten er avisas særegenhet, altså den kultur og identitet som sitter i redaksjonens vegger. Ideen om avisa som annerledes, legitimerer Klassekampens eksistens, og posisjonerer avisa i norsk offentlighet.

To vesentlige kjennetegn på Klassekampen som avisinstitusjon i dag er at Klassekampen er en meningsavis som distanserer seg fra den generelle avisoffentligheten ved å presentere andre vinklinger og fortolkninger av mediebildet, og det at Klassekampen insisterer på avisa kombinerer ideologisk og journalistisk forankring samtidig som den har distanse til sin partipolitiske historie. Redaktørrollen i Klassekampen, der annerledesheten er institusjonalisert og der Braanen definerer meningsytring som vesentlig for sin redaktørrolle, er dermed et interessant avvik fra den gjengse redaktørrollen i norsk presse i dag. Ytringsfrihetskommisjonen konkluderte i 1999 med at eierkonsentrasjon truet mangfold og avisers autonomi (NOU 1999: 27 s.100). Eide beskriver utfordringene for dagens redaktørrolle er at den presses ”av eiernes lønnsomhetskrav, av konsernenes sentralstyring, av den teknologiske utvikling, av overivrige lovgivere med utilstrekkelig forståelse for ytringsfrihet i teori og praksis” (Eide 2000: 299). Maktsforskyvning og en generell bedriftifisering av redaktørrollen til tross, Eide hevder også at overraskende mange redaktører skriver ledere og kommentarer selv. Meninger i en avis må ikke komme fra sjefsredaktøren for at avisene skal være meningsbærende. Selv om det meningsbærende ikke er viktig for enhver redaktørs selvforståelse, hevder Eide det meningsbærende fortsatt er viktig for redaktørrollen (Eide 2000: 296).

10.5 Redaktørrollen i Klassekampen: En oppsummering

Sigurd Allern, Paul Bjerke, Jon Michelet og Bjørgulv Braanen var alle redaktør i Klassekampen under samme formålsparagraf, og skiftene mellom dem skjedde i løpet av en periode på kun syv år. Ulikhetene mellom dem forteller både noe om graden av turbulens i denne perioden av avisas historie, og synliggjør hvordan redaktørrollen er et resultat av samvirke mellom aktørenes egne forutsetninger og strukturelle premisser.

Grovt sett kan utviklingen av redaktørrollen fra 1991 til i dag hevdes å ha gått fra en introvert til en ekstrovert redaktørrolle. Som partiredaktør jobbet Allern innad mot paritetsledelse og i partiet. Med innføringen av formålsparagrafen skjedde det imidlertid en vridning bort fra de innadvendt relasjonene, blant annet konkretisert ved at Allern omkring dette tidspunktet trakk seg fra AKPs sentralstyre. Allern begynte å innrette Klassekampen mot et bredere publikum, noe som også innebar å hente støtte til avisas omstillingsprosess i nye fora, for eksempel foreningen Klassekampens venner og blant kommandittistene. Radikaliseringen av AKP vanskeliggjorde imidlertid denne utviklingen, og da Allern trakk seg som redaktør var motstand i AKP en avgjørende faktor. Utviklingen av en mer ekstrovert redaktørrolle ble videreført både gjennom Bjerkes etablering av KK-forum og Michelets aktive holdning til diskusjonene på KK-forum. Både Bjerke og Michelet fikk imidlertid kritikk for at de la bånd på debatten om Klassekampens i avisas spalter. På dette punktet skiller dagens redaktørrolle seg vesentlig fra sine forgjengere. Der de tidligere redaktørene vegret seg mot å forsvare avisprosjektet i avisas egne spalter, er det nettopp en slik gjennomsiktighet i forhold til avisprosjektet og vilje til åpent å forsvare avisstrategien, som preger Braanens redaktørrolle. Dette innebærer også en betydelig dreining i forståelsen av hvem avisa skal være *for*. Fra å være en avis primært for partipolitiske interessenter, har Klassekampen siden 1991 i økende grad realisert sin målsetting om å etablere en identitet som en bred venstreradikal avis. Denne vridningen handler blant annet om at med moderne profesjonsideologi er partipolitisk lojalitet erstattet av lojalitet og forpliktelser overfor leserne. Men mens denne ideologien i mange aviser resulterer i en økt tabloidisering og popularisering, handler det i Klassekampen om å dyrke avisas nisje og spesialitet, nemlig politikk og kultur. Den utadvendte redaktørrollen som fokuserer på Klassekampens lesere i stedet for en partipolitisk målgruppe, fordrer en vilje til å undersøke avisas politiske tradisjoner. Denne viljen til selvransakelse har sannsynligvis også økt Klassekampen troverdighet som en profesjonalisert avis med distanse til det partipolitiske prosjektet AKP representerer. Transformasjonen av redaktørrollen i Klassekampen fra partiredaktør til journalistisk profesjonslegitimitet har altså handlet om å endre avisas journalistiske forankring fra det politiske til det journalistiske feltets logikk, konkretisert gjennom

hvordan, og blant hvem, redaktøren forankrer avisas identitet og avisprosjekt. Klassekampen opplagsuksess de siste årene tyder på at denne vridningen fra en introvert semi-autonom parti-redaktør, til en ekstrovert profesjonsforankret og legitimert redaktørrolle har vært vellykket.

Vridningen av redaktørrollen fra introvert til ekstrovert handler imidlertid om mer enn at den enkelte redaktør har endret redaktørrollens praksis fra innadvendt til utadvendt. Etter innføringen av formålsparagrafen i 1991 skjedde det vesentlige endringer i de strukturelle forholdene som påvirket redaktørrollen og dens premisser for utvikling. Min forventning da jeg begynte å arbeide med problemstillingen om Klassekampens transformasjon, var å finne at dette handlet om en sammenheng mellom utviklingen av redaktørrollen og profesjonaliseringsprosessene i avisa. Jeg forventet å finne en utviklingslinje fra Paul Bjerke til Bjørgulv Braanen, der redaktørskiftet i 1997 representerte et brudd med Klassekampens profesjonsforankring, og at Jon Michelets redaktørrolle ville framstå som et avvik fra de andres redaktørroller. Dette perspektivet kan imidlertid ikke redegjøre for verken AKPs nedsalgsprosesser i 1998 og i 2000, eller paradokset at Braanen kunne komme inn i avisa som redaksjonssjef med en programerklæring som uttalte: "Avis, ikke parti" (Braanen 03.04.02). Utviklingen av redaktørrollen i Klassekampen, samt avisas utvikling fra partiavis til moderne institusjon, må derfor også ses i sammenheng med andre prosesser som skjedde gjennom 1990-tallet.

Det som kjennetegner utviklingen av Klassekampen etter innføringen av formålsparagrafen, er Klassekampens autonomiseringsprosesser. Milepæler i avisas utvikling gjennom 1990-tallet, som Allerns avgang, diskusjonene forut for avsettelsen av Bjerke, reetablering av Klassekampen og Braanens retur til Klassekampen, handler alle i større eller mindre grad om Klassekampens løsrivelse fra AKP. Med formålsparagrafen etablerte avisa en målsetting om å bli "hele venstresidas dagsavis", og for å nærme seg dette idealet handlet det for Klassekampens redaktør om å forankre avisa i en bredere målgruppe enn den partipolitiske. Dette innebar at avisa til fulle tilkjente seg den rådende, normative forståelsen av det moderne redaktørinstituttet, der redaksjonell uavhengighet er en nødvendighet. Radikaliseringen av AKP, sammen med den begynnende autonomiseringen av Klassekampen, førte imidlertid til at grenseoppgangene mellom journalistikken og den partipolitiske innflytelsen over det redaksjonelle, ble stadig mer konfliktfylt utover 1990-tallet. For at Klassekampen skulle kunne bli "hele venstresidas dagsavis", var det derfor helt avgjørende at autonomiseringsprosessen som ble påbegynt i 1991, ble fullendt. For at dette skulle skje, var redaktørenes relasjoner og praksis knyttet til realiseringen av Klassekampens autonomiseringsprosess, redaktørrollens avgjørende bidrag til transformasjonen fra partiavis til moderne profesjonslegitimitet. Autonomiseringen av Klassekampen følger en rød tråd gjennom utviklingen av

redaktørrollen fra Sigurd Allern, til Jon Michelet og Bjørgulv Braanen. Til grunn for denne forståelsen av redaktørrollen ligger en analyse av aktørenes selvforståelse og deres forvaltning av redaktørrollen, med fokus på relasjoner og praksis knyttet til de synlige konsekvensene av deres redaktørgjerninger. Allern, Michelet og Braanen presiserer alle at deres rolleforståelse var knyttet til å hente legitimitet blant grupperinger i og utenfor avisa. For Allern ble dette konkretisert i plantingen av nye perspektiver på partiavisa i medlemsmassen i AKP og RV, og etablere foreningen Klassekampens venner og kommandittistordningen. Michelet videreførte dette arbeidet i mange av de samme grupperingene, KK-forum, redaksjonsråd og e-postlister. Braanen vektlegger forankring av avisa i lesermassen, men fokuserer minst like sterkt som Allern og Michelet på sammenhengen mellom hans mandat som redaktør, og oppslutning fra sine støttespillere omkring hans avisprosjekt. Bjerkes redaktørrolle var i større grad preget av at han prioriterte den formelle relasjonen mellom redaksjonen og styret, og han nedprioriterte relasjoner som kunne ha styrket forankringen av Klassekampens den journalistiske profesjonsforankring. Som jeg har vist, førte Bjerkes strategiutvikling til stans i stedet for framdrift i Klassekampens autonomiseringsprosess, og tilsynelatende skyldtes dette en diskrepans mellom Bjerkes og AKPs forventning til hans redaktørrolle. Løsrivelsen av Klassekampen fra AKP var en forutsetning for at redaktørrollen gikk fra introvert til ekstrovert. For at dette skulle realiseres, var balansegangen mellom partipolitikk og profesjonsideal en vesentlig forutsetning for avisas transformasjon fra partiavis til moderne profesjonslegitimitet.

Klassekampens identitet som hele den politiske venstresides dagsavis og debattarena, er i dag fundert i journalistisk troverdighet og profesjonsidentitet. Dette innebærer at spørsmål som stilles til avisas tilknytning til AKP kan være problematisk for Klassekampens troverdighet og legitimitet. Som jeg har vist synliggjør eksempelet med Jorun Gulbrandsen fra desember 2005 at Braanen og Klassekampen som avisinstitusjon har tilstrekkelig distanse til AKP til å opptre uavhengig i avisas spalter. Gulbrandsens aktive holdning overfor Klassekampens redaksjonelle profil, viser imidlertid også at det fortsatt eksisterer problemstillinger og utfordringer, knyttet til partiets eierforhold. Selv om AKP ikke lenger har formell makt til alene å avsette Klassekampens redaktør, fører Klassekampens eierstruktur til at AKP, med 20 pst eierandel, fortsatt har vesentlig innflytelse i avisa. Inntil Klassekampens løsrivelse fra AKP er fullendt, kan derfor Klassekampen heller ikke kalles fullstendig avpartifisert. At redaktørrollens profesjonsidealer forankres i relasjoner og praksis som sikrer avisa en bred støttegruppe, er dermed fortsatt betydningsfullt for avisas og redaktørens redaksjonelle autonomi.

11. Avslutning

I denne historisk-sosiologiske institusjonsanalysen av Klassekampen belyses utviklingen av redaktørrollen og avisas transformasjon fra parti- til profesjonstilhørighet. Både Klassekampens historiske tilknytning til, og løsrivelse fra, AKP, og utviklingen av redaktørrollen etter innføring av en egen formålsparagraf i 1991, er beskrevet og analysert. Det har handlet om konfliktfylte relasjoner mellom AKP og Klassekampen, leseropprop og kulturdebatt i 1996 og hendelsene fram mot, og konsekvensene av, redaktørskiftet i 1997. De fire redaktør-enes ulike redaktørroller er oppsummert og analysert, og utviklingen av redaktørrollen er satt i sammenheng med dagens avisinstitusjon og det norske redaktørinstituttet.

Til grunn for valget av Klassekampen som tema for denne hovedoppgaven, har det ligget en interesse for Klassekampens transformasjon fra marginalisert til betydningsfull. Dette forutsetter jo nødvendigvis at Klassekampen faktisk *er* av en viss betydning i dagens presseoffentlighet, og en slik vurdering må vektlegge andre kriterier enn opplagstall og annonseinntekter, slik for eksempel ulike politiske utredninger og meldinger har framhevet meningsbærende aviser som viktige. En helt særegen anerkjennelse av Klassekampens betydning i norsk presse kom akkurat tidsnok til å rekke å bli nevnt i denne sammenhengen, før oppgaven ble avsluttet. Klassekampen brakte torsdag 20. april 2006 nyheten om at Bjørgulv Braanen var tildelt Fritt Ords pris for 2006, for sin redaktørgjerning i Klassekampen. Begrunnelsen var Braanen og hans medarbeidere i Klassekampens "(...)fremragende bidrag til seriøs politisk journalistikk" (Holmøy 20.04.06). Fritt Ord slår i en pressemelding fast at: "Under Braanens ledelse er Klassekampen blitt en viktig arena for fri meningsutveksling uten at det har gått ut over avisens klare politiske profil" (Fritt Ord 19.04.06). Erik Rudeng uttalte på vegne av Fritt Ord at Braanen "(...)bidrar til å gjenreise en klassiske redaktørrolle" og at "(...)han har et bredt begrep om ytringsfrihet, som kan sies å stå i kontrast til trekk ved avisas fortid" (Holmøy 20.04.06). Pristildelingen til Braanen får stå som den avsluttende bemerkningen i denne oppgaven. Med tildelingen har Fritt ord synliggjort at Klassekampens omdømme i 2006 står i klar kontrast til avisas "annus horribilis", og at ut av kampen om Klassekampen, er det hittil først og fremst leserne som har gått seirende ut.

12. Referanselister

12.1 Litteraturliste

- Abercrombie, N, Hill, S, Turner, B.S (1984 [1994]) *Dictionary of sociology*, Penguin books: London
- Abrams, P (1982) *Historical sociology*, Open book publishing: Somerset
- Allern, S (1997) *Når kildene byr opp til dans*, avhandling til dr polit-grad, Institutt for journalistikk: Fredrikstad
- Barstad, L.H (2003) *Politisk journalistikk i en profesjonalisert presse: en analyse av valgdekningen i Aftenposten, Bergens Tidende, Dagsavisen og VG de siste tre ukene før stortingsvalget i 2001*, Hovedoppgave i medievitenskap: Universitet i Oslo
- Bastiansen, H og Dahl, H.F (2003) *Norsk mediehistorie*, Universitetsforlaget: Oslo
- Bjerke, P (2001) *Fortsatt partipresse: Norske avisers holdning til regjeringsskiftet i mars 2000*, Møreforskning: Volda
- Bourdieu, P (1979 [1995]) *Distinksjonen: En sosiologisk kritikk av dømmekraften*, Pax Forlag: Oslo
- Bourdieu, Pierre (1998) *Om fjernsynet*, Gyldendal: Oslo
- Dahl, H.F (2004) *Mediehistorie: Historisk metode i mediefaget*, Damm: Oslo
- Eide, M (1992) *Nyhetens interesse: Nyhetsjournalistikk mellom tekst og kontekst*, Universitetsforlaget: Oslo
- Eide, M (1993) "Den sosiologiske fantasi og journalistikkforskningen eller den journalistiske fantasi og sosiologi" i Solum, O og Skogerbø, E (red) (1993) *Journalistikkforskning: Et felt på nye veier*, NML-rapport nr 4/93: Oslo
- Eide, M (1998) *Popularisering, modernisering, strukturering: En populæravis tar form. Verdens gang i forvandling 1945 – 81*, Universitetet i Bergen, institutt for medievitenskap: rapport 40
- Eide, M (2000) *Den redigerende makt*, IJ-forlaget: Kristiansand
- Eide, M (red) (2001) *Til dagsorden!: Journalistikk, makt og demokrati*, Gyldendal Norsk Forlag: Oslo
- Finslo, S (red) (1998) "Ved redaktør forstås - ", Årbok fra Norsk redaktørforening 1998, IJ-forlaget: Kristiansand
- Finslo, S (red) (1999a) "Redaktøren skal ivareta ytringsfriheten...", Årbok fra Norsk redaktørforening 1999, IJ-forlaget: Kristiansand
- Finslo, S (1999b) "Redaktør i konflikt" i Finslo, Stig (red) (1999) i "Redaktøren skal ivareta ytringsfriheten", Årbok fra Norsk redaktørforening 1999, IJ-forlaget: Kristiansand
- Finslo, S (red) (2001) "En fri og uavhengig ledelse...", Årbok fra Norsk redaktørforening 2000, IJ-forlaget: Kristiansand
- Finslo, S (red) (2002) "Redaktøren leder og har ansvaret...", Årbok fra Norsk redaktørforening 2002, IJ-forlaget: Kristiansand
- Fog, J (1994) *Med samtalen som utgangspunkt: Det kvalitative forskningsinterview*, Akademisk forlag: Viborg
- Folkvord, E (1998) *Rødt! På barrikadene for AKP og RV*, Damm: Oslo
- Giddens, A (2000) *Sociology*, 3.utg. Polity: Cambridge
- Gilje, N, Grimen H (1995) *Samfunnsvitenskapens forutsetninger: Innføring i samfunnsvitenskapens vitenskapsfilosofi*, Universitetsforlaget: Oslo.
- Gimnes, L (1992) *U-landsstoff i norsk rikspresse: En kvalitativ, kvantitativ og redaksjonell analyse hvor Verdens Gang, Dagbladet, Aftenposten og Klassekampen settes under lupe*, Hovedfagsoppgave i medievitenskap: Universitetet i Oslo
- Glaser, B, Strauss, L (1967) *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*, Weidenfeld and Nicolson: London
- Glaser, B.G (1998) *Doing Grounded Theory: Issues and discussions*, Sociology Press: Mill Walley, Canada

- Habermas, J (1971) *Borgerlig offentlighet dens fremvekst og forfall: Henimot en teori om det borgerlige samfunn*, Fremads samfundsvitenskabelige serie: København
- Hagen, R (1989) "68 (m-l)" i Tvedt, T (red) (1989) *(m-l)*, Ad Notam forlag: Oslo
- Hansson, S (1999) "Fra partiavis til fri stiftelse" i Finslo, Stig (red) (1999) *Redaktøren skal ivareta ytringsfriheten*, Årbok fra Norsk redaktørforening 1999, IJ-forlaget: Kristiansand
- Hellevik, O (1971 [1999]) *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*, 6. utg, Universitetsforlaget: Oslo
- Hjellum, T (1989) "Opprøret mot de etablerte partiene og ml-bevegelsens framvekst" i Tvedt, T. (red) (1989) *(m-l)*, Ad notam forlag: Oslo
- Hovden, J.F (2001) "Etter alle journalistikkens reglar... Skisse til ein studie av det norske journalistiske feltet" i Eide, M. (2001) *Til Dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*, Gyldendal Norsk Forlag: Oslo
- Hutcheon, L (1988 [2000]) *A poetics of postmodernism, History, Theory, Fiction*, 8 utg., Routledge: London
- Hytta, Anne (1999) *Språkanalyse av to aviser – Klassekampen og Aftenposten 1969-1999*, Semesteroppgave ved journalistikkutdanninga: Høgskulen i Oslo
- Høst, S (2003) *Avisbegrepet: Utredning foretatt etter oppdrag fra Oslo fylkesskattekontor*, [Online Institutt for journalistikk], Tilgjengelig: <http://www.ij.no/publikasjoner/Avisbegrepet.pdf> [24.03.04]
- Høyer, S (1995) *Pressen mellom teknologi og samfunn*, Universitetsforlaget: Oslo
- Istad, A.H (1992) *Politiske endringer i den norske ml-rørsla*, Hovedfagsoppgave i historie: Universitetet i Oslo
- Jameson, F (1984) "Foreword" i Lyotard, Francis (1979 [1987]) *The Postmoderen Condition: A Report on knowledge*, Manchester University press: Manchester
- Jensen, A (red) (2004) "Frimodige Ytringer ere Enhver tilladte", Årbok fra Norsk Redaktørforening 2004, IJ-forlaget: Kristiansand
- Jensen, A (red) (2005) "Ytringsfrihet bør finde Sted", Årbok fra Norsk Redaktørforening 2005, IJ-forlaget: Kristiansand
- Jerdal, E (1998) "Forskning som oppdagelsesreise" i Christensen, K et.al (1998) *Prosess og metode*, Universitetsforlaget: Oslo
- Kaspersen, L og Mikkelsen, F (2004) *Historisk sociologi*, Forlaget Sociologi: Fredriksberg
- Knutsen, S (1989) "Sannhetsministeriets framvekst og sammenbrudd. Noen aspekter ved ledelsens rolle i ml-bevegelsen" i Tvedt, T (red) (1989) *(m-l)*, Ad notam forlag: Oslo
- Kollmannskog, H (2005a) "Frå Sigurd Allern til Pål Steigan, 'Oppgjeret med høgrevviket', 1975-1976", Upubliserte kapittel til hovedfagsoppgave i historie: Universitetet i Oslo
- Kollmannskog, H (2005b) "Enhet om linja er siste ord. Frå SUF (m-l) til AKP (m-l), 1969-1973", Upublisert utgave av kapittel til hovedfagsoppgave i historie: Universitetet i Oslo
- Lyon, D (1999) *Postmodernity*, Open University press: Buckingham
- Lyotard, F (1979 [1984]) *The Postmoderen Condition: A Report on knowledge*, Manchester University press: Manchester
- Mork, R (1996) *Kinas Raude sol: Den norske ml-rørsla og kulturrevolusjonen i Kina 1966-1976*, Hovedfagsoppgave i historie: Universitetet i Oslo
- Norland, A (1999) "Redaktøren blir til underveis" i Finslo, A (red) (1999) *Redaktøren skal ivareta ytringsfriheten*, Årbok fra Norsk redaktørforening 1999, IJ-forlaget: Kristiansand
- NOU 1992: 14 *Mål og midler i pressepolitikken*, Kulturdepartementet, Statens forvaltningstjeneste: Oslo
- NOU 1996: 12 *Medieombud*, Kulturdepartementet, Statens forvaltningstjeneste: Oslo
- NOU 1999: 27 *Ytringsfrihet bør finde sted*, Justisdepartementet, Statens forvaltningstjeneste: Oslo
- NOU 2000: 15 *Pressepolitikk ved et årtusenskifte*, Kirke og kulturdepartementet Statens forvaltningstjeneste: Oslo
- Norland, A (1999) "Redaktøren blir til underveis" i Finslo, A (red) (1999) *Redaktøren skal ivareta ytringsfriheten*, Årbok fra Norsk redaktørforening 1999, IJ-forlaget: Kristiansand

- Norsk Redaktørforening (1996) *Status redaktør. Søkelys på en rolle i forandring*, Rapport fra norsk Redaktørforening, [Online *Norsk redaktørforening*] Tilgjengelig: [Http://www.nored.no/mainDesign.asp?aid=14692&gid=6770](http://www.nored.no/mainDesign.asp?aid=14692&gid=6770) [16.02.04]
- Ottosen, R og Westlie, B (1989) "Da Klassekampen ble dagsavis. Eller hvorfor ingen kan starte dagsavis i Norge uten en fanatisk vilje til å lykkes", i Tvedt, T(red)(1989) (*m-l*), Ad Notam forlag: Oslo
- Ottosen, R, Røssland, L.A, og Østbye, H (2002) *Norsk pressehistorie*, Det norske samlaget: Oslo
- Ottosen, R. (2004) *I journalistikkens grenseland: journalistrollen mellom marked og idealer*, IJ-forlaget: Kristiansand
- Raaum, O (1999) *Pressen er løs!: Fronter i journalistenes faglige frigjøring*, Pax: Oslo
- Rasmussen, T (2004) *Mektig og aktverdig: Betrachtinger om journalistikkens legitimitet*, IJ-forlaget: Kristiansand
- Roppen, J (2000) *Dobbel hermeneutikk i teori og praksis*, Vitenskapsteoretisk innlegg i samband med dr.polit.studium, [Online *Høgskulen i Volda*] Tilgjengelig: [Http://www.2hivolda.no/amf/tilsette/roppen/dobbel.htm](http://www.2hivolda.no/amf/tilsette/roppen/dobbel.htm) [24.01.06]
- Simensen, J.O (1999) *Meningsbærende eller meningsløs: Om avisenes samfunnsrolle*, Institutt for journalistikk: Fredrikstad
- Sjølie, H.P (2002) *Fra Raddis til kader – kineseri i tidens ånd (om ml-erne og det antiautoritære opprøret)*, Hovedfagsoppgave i historie: Universitetet i Oslo
- Solstad, D (1971) *Arild Ansnes, 1970*, Oktober Pocket: Oslo
- Solstad, D (1982) *Gymnaslærer Pedersens beretning om den store politiske vekkelsen som har hjemsøkt vårt land*, Oktober Pocket: Oslo
- Steigan, P (1985) *På den himmelske freds plass – om ml-bevegelsen i Norge*, Aschehoug: Oslo
- St.meld 57 2000-2001 -*I ytringsfrihetens tjeneste. Mål og virkemidler i mediepolitikken* [Online *Odin*] Tilgjengelig: [Http://odin.dep.no/kkd/norsk/dok/regpubl/stmeld/018001-040003/hov004-nn.html](http://odin.dep.no/kkd/norsk/dok/regpubl/stmeld/018001-040003/hov004-nn.html) [16.12.05]
- Tranøy, T (1992) *Klassekampen – eller hvordan drive en revolusjonær dagsavis i nittiåra*, semesteroppgave ved journalistikkutdanningen: Høgskolen i Oslo
- Tvedt, T (1989) "Kadervurderinger som kobling til det totalitære", i Tvedt, T (red) (1989) (*m-l*), Ad Notam forlag: Oslo
- Tvedt, T (red) (1989) (*m-l*), Ad Notam forlag: Oslo
- Østbye, H, Helland, K, Knapskog, K, Hillesund, T (1997) *Metodebok for mediefag*, Fagbokforlaget Vigsmstad og Bjørke AS: Bergen.
- Østbye, H (2000) *Hvem eier norske massemedier?*, Rapport 25 i Makt- og demokratiutredningen [Online *Makt- og demokratiutredningen*] Tilgjengelig: [Http://www.sv.uio.no/mutr/publikasjoner/rapp2000/Rapport25.html](http://www.sv.uio.no/mutr/publikasjoner/rapp2000/Rapport25.html) [05.03.04]
- Østerberg, D (1995) "Oversetterens anmerkninger" i Bourdieu, P (1979[1995]) *Distinksjonen*, Pax Forlag: Oslo
- Øy, Nils E. (1998) "Aldri har så mange vært opptatt av redaktørinstituttet" i Finslo, S (red) (1998) "Ved redaktør forstås - ", Årbok fra Norsk redaktørforening 1998, IJ-forlaget: Kristiansand

12.2 Annet kildemateriale

- AKP (udatert, 1996) "Spørsmål som har vært reist i forbindelse med Klassekampen", Notat fra AKP, Tilgjengelig: Kopiert fra Paul Bjerkes personlige arkiv [10.08.05]
- AKP-arbeidsutvalg (11.96) "Viktig melding om Klassekampen", Notat fra AKP, Tilgjengelig: Kopi fra Paul Bjerkes personlige arkiv, mottatt 10.08.05.
- AKP-arkiv (05.97) "Vedtak om *Klassekampen*: Vedtak fra AKPs ordinære landsmøte våren 1997" [Online *AKP-arkiv*] Tilgjengelig: [Http://akp.no/arkiv/kk/kk-lm-1997.htm](http://akp.no/arkiv/kk/kk-lm-1997.htm) [31.01.05]
- AKP-arkiv (23.11.97) "Vedtak om *Klassekampen*: Vedtak fra AKPs ekstraordinære landsmøte 1997" [Online *AKP-arkiv*], Tilgjengelig: [Http://www.akp.no/arkiv/kk/xml-kk.html](http://www.akp.no/arkiv/kk/xml-kk.html) [31.01.05]
- AKP-sentralstyre (01.97) "Sentralstyret fattet i januar følgende vedtak om KLASSEKAMPEN", Notat fra AKP, Tilgjengelig: Kopi fra Paul Bjerkes personlige arkiv, mottatt 10.08.05.
- AKP-sentralstyre (14.04.97) "Forslag om Klassekampen", Notat fra AKP, vedlegg til: Nærstad, A (14.10.97) "Paul Bjerke og hans advokat i oppsigelsessaken med Klassekampen", Brev fra Nærstad til Bjerke og hans advokat i forbindelse med forføyningssak i Oslo tingrett, Tilgjengelig: Kopi fra Paul Bjerkes personlige arkiv, mottatt 10.08.05.
- Allern, S og Holmsen, P.E (04.91) *Avis for 90-åra*, endringsnotat for Klassekampen sendt til AKPs partimedlemmer, Tilgjengelig: Kopi fra Sigurd Allerns personlige arkiv, mottatt 12.04.05
- Allern, S (20.04.95) "Brev til styret i Klassekampen", vedlegg til protokoll fra styremøte 24.04.95, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05
- Allern, S (19.05.95) "Brev til Aksel Nærstad", vedlegg til protokoll fra styremøte 12.06.95, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05
- Allern, S. (26.11.97) "Debatt", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra031197/0117.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra031197/0117.html) [13.11.05]
- Andresen, T (24.09.96) "Vold og nytelse og de ynkelige moderne intellektuelle", i *Klassekampen* s 16
- Andresen, T (16.03.96) "Bare en test + vedlegg kopi av avispresentasjon *KK-forum*", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra160396/0001.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra160396/0001.html) [16.06.2005]
- Andresen, T (29.12.02) "Om Klassekampen-forum" [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/info/info-pol.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/info/info-pol.html) [20.11.05]
- Bjerke, P (06.96) "Notat om høsten 96", Vedlegg til Protokoll fra styremøte 12.06.96, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05
- Bjerke, P (15.10.96) "Fra redaktør Paul Bjerke" [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra160796/0229.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra160796/0229.html) [16.06.05]
- Bjerke, Paul (30.10.96) "[Uten tittel: Bjerkes manuskript til debattinnledning på allmøte om kulturprofil, oktober 1996]", Tilgjengelig: Kopiert fra Paul Bjerkes personlige arkiv [10.08.05]
- Bjerke, P (17.12.96) "ang. Morgenbladet" [online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra061196/0195.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra061196/0195.html) [16.06.05]
- Bjerke, P (02.01.97) "SV: Noam Chomskys krasse slakt av postmodernismen" [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra061196/0237.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra061196/0237.html) [16.06.05]
- Bjerke, P og Nærstad, A (02.97) "Klassekampen kan ikke fortsette som nå", diskusjonsnotat publisert av Klassekampen og distribuert til aksjeeiere i AS Klassekampen. Tilgjengelig: Kopi fra Paul Bjerkes personlige arkiv, mottatt 10.08.05.
- Bjerke, P (29.05.97) "Klassekampen som 'vanlig avis'?", *Klassekampen* s 16
- Bjerke, P (10.09.97) "[Uten tittel: Bjerkes manuskript til innledning på klubbmøte 10.09.97]", Tilgjengelig: Kopi fra Paul Bjerkes personlige arkiv, mottatt 10.08.05.
- Bjerke, Paul (07.12.97) "[Uten tittel: Manuskript til innledning på debattmøte om Klassekampen med blant andre han og Jon Michelet i panelet]", Tilgjengelig: Kopiert fra Paul Bjerkes personlige arkiv [10.08.05]

- Bjerke, P (privat mailadresse) (09.07.05) "SV: Intervju i forbindelse med masteroppgave om Klassekampen, IMK – UiO", E-post til Stranger-Thorsen, Ingrid (Ingristr@media.uio.no).
- Bjerke, P (privat mailadresse) (22.02.06) "Sitater", E-post til Stranger-Thorsen, Ingrid (Ingristr@media.uio.no).
- Bjørnstad, H, Knudsen, I (27.04.97) "Med rett som rød tråd", *Klassekampen* s 32-34
- Blomberg, W (28.09.96) "Det intellektuelle jåleriet", *Klassekampen* s 12
- Brekke, I, Kjellberg, J og Lund, P (16.09.97) "Til styret i Klassekampen v/ styreformann Rolv Rynning Hanssen" i e-post "VS:" sendt fra Ingrid Brekke (ingen e-postadresse) til Rolv Rynning Hanssen (styreleder@klassekampen.no) med kopi til Paul Bjerke (ingen e-postadresse synlig) og Toril Brekke (ingen e-postadresse synlig). Tilgjengelig: Kopiert fra Paul Bjerkes personlige arkiv [10.08.05]
- Brække, J (13.12.05) "Ny kamp om Klassekampen", *Dagsavisen* s 34-35
- Brække, J (14.12.05) "Tror ikke AKP vil kaste Braanen", *Dagsavisen* s 35
- Brække, J (19.01.06) "Forlag på Klassekampen-jakt", *Dagsavisen* s 1 og 42
- Brække, J (04.02.06) "RV vurderer Klassekampen-mobilisering", *Dagsavisen* s 46
- Braanen, B (02.04.02) "Veien videre" i [Online *Klassekampen*] Tilgjengelig: http://www.klassekampen.no/kommentarer/Veien_videre/1192?view=print [22.11.2002]
- Braanen, B (17.05.02) "SV: Spørsmål til KKs redaktør om KK-forum", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra151001/0922.html [18.11.05]
- Braanen, B (20.05.02a) "Klassekampen og journalismen", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra151001/0947.html [18.11.05]
- Braanen, B (20.05.02b) "SV: Desentralisering?", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra151001/0949.html [18.11.05]
- Braanen, B (15.11.02) "SV: OM Klassekampen og å velje side", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra160702/0627.html [18.11.05]
- Braanen, B (12.12.02) "KK 'bryter med KK-forum", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/2003/0079.html [22.11.05]
- Braanen, B (13.12.05) "Småskåren kritikk" i *Klassekampen* s 7
- Braanen, B (20.01.06) "Aksjetilbud", leder i *Klassekampen* s 2
- Brændeland, G og Valdal, B (27.09.97) "SPILLET. Kampen om Klassekampen - Den røde tråden", *Klassekampen* s 22-25
- Bulie, K (09.09.97) "AKP ønsker å kaste redaktør", *Dagens Næringsliv*, [Online: *Retriever*] Tilgjengelig: <https://www.retriever-info.com/services/archive.html> [22.06.05]
- Bulie, K (04.11.97) "Klassekampen avviser annonse", *Dagens Næringsliv*, [Online *A-tekst*] Tilgjengelig: <http://atekst.mediearkivet.no/form?action=visartikkel&artikkelid=DNLGML/336543> [22.06.05]
- Bulie, K (17.09.97) "Uavklart om tillit" i *Dagens Næringsliv* s 47
- Bulie, K (19.09.97) "Tron Øgrim refser KK-redaktørene", *Dagens Næringsliv* s 35
- Dagens Næringsliv (14.12.05) "Sektetisme av verste sort", *Dagens Næringsliv Morgen* s 52
- Dagens Medier (16.12.05) "LO-Oslo snuser på Klassekampen", [Online *Dagens medier*] Tilgjengelig: <http://www.dagensmedier.no/index.asp?id=50980> [16.12.05]
- Den grafiske klubben i Klassekampen (09.09.97) "Til styret i Klassekampen", Uttalelse i forbindelse med redaktørkonfliktene. Tilgjengelig: Kopiert fra Paul Bjerkes personlige arkiv [10.08.05]
- Den Grafiske Klubben i Klassekampen (18.09.97) "Til styret i Klassekampen", Uttalelse i forbindelse med redaktørkonfliktene. Tilgjengelig: Kopiert fra Paul Bjerkes personlige arkiv [10.08.05]
- Eide, M (02.04.02) "Propagandaens dialektikk på norsk og kunsten å ikke la seg affisere av tyngdekraften", *Klassekampen*, [Online *Retriever*] Tilgjengelig: <https://www.retriever-info.com/services/archive.html> [22.11.05]
- Ekeland, A (18.10.96) "Klassekampen – liten og snobbete eller stor og folkelig?", *Klassekampen* s 16

- Ellingsen, L (27.09.97) "Mumle, mumle. Portrettet: Paul Bjerke", *Klassekampen* s 28-29
- Fritt Ord (19.04.06) "Fritt Ords Pris for 2006 til Bjørgulv Braanen", Pressemelding, [Online *Fritt Ord*] Tilgjengelig: <http://www.frittord.no/artikkel.asp?AId=182&Mid1=2&Back=1> [22.04.06]
- Gulbrandsen, J (12.06.96) "Til diskusjon om Klassekampen", styrenotat vedlagt Protokoll fra styremøte 12.06.96, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05
- Gulbrandsen, J (16.05.97) "Breiere allianser for ei skarpere avis", *Klassekampen* s 16
- Gulbrandsen, J (12.09.97) "[Artikkel i Klassekampen, ukjent tittel]", *Klassekampen*, referert i: KK-forum (12.09.97) "Jorun Gulbrandsen, leder i AKP, OM STRIDEN I KK", [Online *KK-forum*] Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0036.html [16.06.05]
- Gulbrandsen, J (24.09.97) "AKP om konflikten i Klassekampen", [Online *AKP-arkiv*], Tilgjengelig: <http://www.AKP.no/arkiv/kk/rgj240997.html> [31.01.2005]
- Gulbrandsen, J, Libæk, H, Bjerke, P (17.10.97) "Avtale mellom Paul Bjerke og Klassekampen AS", Tilgjengelig: Kopi fra Paul Bjerkes personlige arkiv, mottatt 09.07.05.
- Gulbrandsen, J (12.12.05a) "Venstresida akkurat nå", *Klassekampen* s 14-16
- Gulbrandsen, J (12.12.05b) "Om kommunistpartiet: Om det revolusjonære partiet", [Online *Rødt!* nr 4, 2005], Tilgjengelig: <http://www.akp.no/roedt/2005/04/jorun-gulbrandsen-2.php3> [13.12.05]
- Hanssen, R.R 20.09.97 "Klassekampen og AKP – Innlegg til avisa Klassekampen", [Online *AKP-arkiv*], Tilgjengelig: <http://www.akp.no/arkiv/kk/innlRRH.html> [31.01.05]
- Hanssen, R.R (19.09.97) "Oppsigelse av Paul Bjerke", Tilgjengelig: Kopi fra Paul Bjerkes personlige arkiv, mottatt 09.07.05.
- Hanssen, R.R (08.10.97) "Oppsigelse av Paul Bjerke", faks fra Wikborg og Rein co, nr 22 82 75 01, Tilgjengelig: Kopi fra Paul Bjerkes personlige arkiv, mottatt 09.07.05.
- Hanssen, R.R (11.99) "Avisdød eller...", [Online *AKP-arkiv*], Tilgjengelig: <http://www.AKP.no/arkiv/kk/avisdød-nov99-rrh.htm> [05.12.2005]
- Holmøy, K.R (20.04.06) "Braanen får Fritt Ords Pris 2006", *Klassekampen* s 17
- KK-forum (08.10.96) "### Om 'Klassekampen-forum' og KKs kulturprofil", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra160796/0198.html [16.06.05]
- KK-forum (11.05.96) "KK og folkeskikk", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra160396/0202 [16.06.05]
- KK-forum (27.09.97) "Ansettelsespolitikken – et undervurdert poeng", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0312.html [13.11.05]
- KK-forum (28.09.96) "Klassekampen har fått solstikk – men", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090996/0150.html [16.06.05]
- KK-forum (02.10.96) "Den postmoderne bløffen: Sokals avsløring" [Online *KK-forum*] Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra160796/0174 [16.06.05]
- KK-forum (11.10.96) "Skjønner egentlig journalister hva nettet innebærer???" [Online *KK-forum*] Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra160796/0214 [16.06.05]
- KK-forum (15.03.97) "Slutt å gje mannen løn!", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra130397/0025.html [16.06.05]
- KK-forum (18.03.97) "Spark Røssaak", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra130397/0060.html [16.06.05]
- KK-forum (26.05.97) "Aslak Sira Myhres innlegg om avisa Klassekampen", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra130397/0289.html [05.12.2005]
- KK-forum (16.09.97) "Re: Støtt redaksjonen i Klassekampen", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0051.html [16.06.05]
- KK-forum(18.09.97) "(Fra Haavard Houen)", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0070.html [16.06.05]

KK-forum (19.09.97a) "Tillitserklæring til Paul B. og redaksjonen", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0116.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0116.html) [16.06.05]

KK-forum (19.09.97b) "Uopplyst treng informasjon", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0133.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0133.html) [16.06.05]

KK-forum (20.09.97) "Opprop om KK!!!" [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0160.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0160.html) [13.11.05]

KK-forum (22.09.97a) "KK og RVs valgkamp", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0185.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0185.html) [16.06.05]

KK-forum (22.09.97b) "Støtte til Jon M", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0197.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0197.html) [13.11.05]

KK-forum (23.09.97) "Våkn opp!", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0231.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0231.html) [13.11.05]

KK-forum (24.09.97a) "Torsteins Dales innlegg i KK", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0252.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0252.html) [13.11.05]

KK-forum (24.09.97b) "På tide med konstruktiv debatt om KK", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0255.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0255.html) [13.11.05]

KK-forum (25.09.97a) "Skal Klassekampen ofrast på", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0287.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0287.html) [16.06.05]

KK-forum (25.09.97b) "KK og RV-striden", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0290.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0290.html) [16.06.05]

KK-forum (26.09.97) "Exit Tranøy?", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0306.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0306.html) [16.06.05]

KK-forum (02.10.97) "Tida er inne for kompromisser!", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0385.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0385.html) [13.11.05]

KK-forum (08.10.97a) "Mot profesjonsarroganse og 'journalisme'", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/00461.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/00461.html) [13.11.05]

KK-forum (08.10.97b) "Re: SV: den tredje aktøren i KK-striden", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0465.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0465.html) [13.11.05]

KK-forum (13.10.97a) "Ny redaktør", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0508.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0508.html) [13.11.05]

KK-forum (13.10.97b) "Kopi av klubblederens pressemelding", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0510.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0510.html) [13.11.05]

KK-forum (14.10.97a) "Til Jon Michelet", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0534.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0534.html) [13.11.05]

KK-forum (14.10.97b) "Hvem skal redde KK?", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0539.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0539.html) [13.11.05]

KK-forum (14.10.97c) "Michelet", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0543.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0543.html) [13.11.05]

KK-forum (14.10.97d) "Revidert formålsparagraf – Det HASTER", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0521.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra090997/0521.html) [13.11.05]

KK-forum (15.10.97) "Re: Få fram realitetene", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra151097/0022.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra151097/0022.html) [13.11.05]

KK-forum (25.10.97) "Re: Foreningen for hele venstresidas dagsavis", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra151097/0190.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra151097/0190.html) [13.11.05]

KK-forum (05.11.97) "Informasjon om 'Foreningen og fondet for venstresidas dagsavis'", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra151097/0318.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra151097/0318.html) [13.11.05]

KK-forum (05.12.97) "Om 'nye' KK", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
[Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra031197/0259.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra031197/0259.html) [13.11.05]

KK-forum (21.10.00) ”’Tradd’ nylansering av KK – og hva med nettet?”, [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra250700/0639.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra250700/0639.html) [20.11.05]

KK-forum (23.10.00) ”’Kulturavis’”, [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra250700/0648.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra250700/0648.html) [20.11.05]

KK-forum (29.10.00) ”KK omtalt i siste JOURNALISTEN”, [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra250700/0719.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra250700/0719.html) [20.11.05]

KK-forum (12.12.02) ”KK 'bryter' med KK-forum”, [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/2003/0079.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/2003/0079.html) [22.11.05]

KK-forum (13.12.02) ”Fwd: Om fjerning av linken”, [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/2003/0080.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/2003/0080.html) [22.11.05]

KK-forum (22.12.02) ”KK-forum og avis – mitt svar”, [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/2003/0121.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/2003/0121.html) [22.11.05]

Klassekampen (nr 6/7 1971) ”Sjølkritikk”, *Klassekampen* s 3

Klassekampen (30.10.96) ”En oversikt så langt – over kulturdebatten i KLASSEKAMPEN. Innlegg og artikler 8. oktober – 30. oktober”, artikkelsamling til debattmøte om Klassekampens kulturprofil. Tilgjengelig: Kopi fra Paul Bjerkes personlige arkiv [10.08.05]

Klassekampen (15.09.97) ”Og så er det heldigvis over...”, *Klassekampen* forside s 1

Klubbstyret (18.09.97) ”Forslag til vedtak fra klubbstyret”, Tilgjengelig: Kopiert fra Paul Bjerkes personlige arkiv [10.08.05]

Korsvold, K (12.04.97) ”Lav takhøyde i Klassekampen”, *Aftenposten* s 9

Kulås, G (24.05.02) ”Braanen ny redaktør”, *Klassekampen* [Online: *A-tekst*] Tilgjengelig: [Https://www.retriever-info.com/services/archive.html](https://www.retriever-info.com/services/archive.html)

Larsen, T.H (25.10.96) ”Opprop til støtte for Klassekampens redaksjonelle kulturprofil”, *Klassekampen* s 9

Michelet, J (18.10.97) ”Skip o'hoi”, [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra151097/0074.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra151097/0074.html) [13.11.05]

Michelet, J (25.10.97) ”Frimureri?”, [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra151097/0187.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra151097/0187.html) [13.11.05]

Michelet, J (30.11.97) ”VS: Debattinnlegg”, [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra031197/0167.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra031197/0167.html) [13.11.05]

Michelet, J (10.12.97) ”admiralen snudde”, [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra031197/0340.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra031197/0340.html) [13.11.05]

Michelet, J (27.05.98) ”Re: KK som ukeblad”, [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra170498/0527.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra170498/0527.html) [18.11.05]

Michelet, J (29.01.99) ”VS: Tilbakeblikk på 95-kampanjen”, [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra050199/0133.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra050199/0133.html) [18.11.05]

Michelet, J (03.02.99) ”Aksjefordeling”, [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra050199/0166.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra050199/0166.html) [18.11.05]

Michelet, J (30.10.00) ”Nå også som utkaster”, [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra250700/0725.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra250700/0725.html) [13.11.05]

Michelet, J (20.02.99) ”Spøkelsesaktig blikk bakover og framover: Ett år med dagsavisa”, *Klassekampen* s 18-19

Michelet, J (11.01.01) ”Om KKs forhold til KK-forum”, [Online *KK-forum*], Tilgjengelig: [Http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra081100/0452.html](http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra081100/0452.html) [18.11.05]

Michelet, J (Privat e-postadresse) (E-post 13.02.06) ”Re: Sitater fra intervju om Klassekampen ”, E-post til Stranger-Thorsen, Ingrid (Ingristr@media.uio.no)

Myrdal, J og Kessle, G (13.03.97) ”Svenske Pen og ytringsfriheten”, *Klassekampen* s 18

Myhr, K.I (14.12.05) ”Eks-redaktør i Klassekampen: frykter for avisas framtid”, *Dagbladet* s 35

Myhre, A.S (18.10.96) ”Hvorfor skal vi spytte i Klassekampen?”, *Klassekampen* s 16

NTB (09.10.97) "Klassekampen-red utsatt igjen", *Klassekampen* s 6

NTB (02.12.97) "20 av 24 slutter i Klassekampen" [Online *A-tekst*] Tilgjengelig:
<http://atekst.medicarkivet.no/form?action=visartikkel&artikkelid=DNLGML/340178> [22.06.05]

Nærstad, A (05.96) "Utvikling og strategi for Klassekampen", styrenotat vedlagt Protokoll til styremøte 12.06.97. Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Nærstad, A (09.01.97) "Notat til sentralstyret i AKP om KLASSEKAMPEN", Tilgjengelig: Kopi fra Paul Bjerkes personlige arkiv, mottatt 10.08.05.

Nærstad, A (22.05.97) "Ny storsatsning for Klassekampen nå" *Klassekampen* s 18

Nærstad, A (14.10.97) "Paul Bjerke og hans advokat i oppsigelsessaken med Klassekampen", Brev fra Nærstad til Bjerke og hans advokat, Tilgjengelig: Kopi fra Paul Bjerkes personlige arkiv, mottatt 10.08.05.

Nærstad, A (06.12.97) "Løgner fra AKP og fortielse i KK", [Online *KK-forum*], Tilgjengelig:
http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/kk-f/fra031197/0280.html [13.11.05]

Orvedal, I (28.04.97) "Stille etter stormen" (Dedikasjon til Eivind Røssaak) i *Klassekampen*, s [ukjent]

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 19.01.95, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 24.04.95, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 12.06.95, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 12.06.96, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 11.12.96, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 11.02.97, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 18.03.97, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 26.06.97, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 25.08.97, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 15.09.97, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 18.09.97, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 19.09.97, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Protokoll for styremøte i Klassekampen 08.10.97, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 13.10.97, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 30.10.97, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Protokoll fra styremøte i Klassekampen 08.11.99, Tilgjengelig: Kopi fra Klassekampens arkiv, kopiert 20.10.05

Redaksjonsklubben i Klassekampen (09.09.97) "Til styret i Klassekampen", Uttalelse i forbindelse med redaktørkonfliktene, Tilgjengelig: Kopiert fra Paul Bjerkes personlige arkiv [10.08.05]

Rønning, H (07.11.05) "Er norske redaktører svekket", *Aftenposten* del to, s 3

Rønsen, A (16.12.05) "Klassekampen", *Klassekampen* s 7

Røssaak, E (08.10.96) "Kampen mot kultursidene", *Klassekampen* s 2

Røssaak, E (15.03.97) "Ukas versting", *Klassekampen* s 32

Skavlid, S (2005) "Alan Sokal – skurk eller helt?", [Online *Forskningsetikk*] Tilgjengelig:
http://www.etikkom.no/fagbladet/2005_02/historie [21.01.06]

Stanghelle, H (15.12.05) "Tapt for AKP", *Aftenposten* s 14

Steinkjer, M (14.12.05) "Et rapp fra de bitre og steile", *Dagsavisen* s 2

Thomassen, C (01.10.97) "Ni søker redaktørstillingen", *Klassekampen* s 9

Todal, (15.02.03) "Eg var vel ein leiartype", [Online *Dag og tid*] Tilgjengelig:
<http://www.dagogtid.no/arkiv/2003/07/allern> [31.01.2005]

Tranøy, T (08.10.97) "KK-eierne må vise moderasjon", *Klassekampen* s 15

Wiese, A (14.12.05) "Ny Klassekamp", *Dagbladet* s 27

Winsvold, E (22.06.02) "Legger ned protesten" *Klassekampen* [Online: A-tekst] Tilgjengelig:
<https://www.retriever-info.com/services/archive.html>

12.3 Muntlig kildemateriale

Allern, S (12.04.05), Intervju på Allerns kontor, Institutt for medier og kommunikasjon, UiO, ca 75 minutter.

Allern, S (15.04.05), Intervju på Allerns kontor, Institutt for medier og kommunikasjon, UiO, ca 55 minutter.

Bjerke, P (04.07.05), Intervju i møterom ved Institutt for medier og kommunikasjon, UiO, ca 103 minutter.

Braanen, B (31.08.05), Intervju på Braanens kontor i Klassekampens lokaler, Grøndlandsleiret 31, Oslo, ca 90 minutter.

Michelet, J (29.07.05), Intervju i Bibliotekbaren, Hotell Bristol, 130 minutter.

Wal, M.v.d (20.10.05), Samtale på Wals kontor, Klassekampens lokaler, Grønlandsleiret 31, Oslo.

12.4 Pensumliste

Dahl, H.F (2004) *Mediehistorie: Historisk metode i mediefaget*, Damm: Oslo (140 sider)

Eide, M (1992) *Nyhetens interesse: Nyhetsjournalistikk mellom tekst og kontekst*, Universitetsforlaget: Oslo (175 sider)

Eide, M (2000) *Den redigerende makt*, IJ-forlaget: Kristiansand (367 sider)

Finslo, S (red) (1999) "Redaktøren skal ivareta ytringsfriheten...", Årbok fra Norsk redaktørforening 1999, IJ-forlaget: Kristiansand (174 sider)

Fog, J (1994) *Med samtalen som utgangspunkt: Det kvalitative forskningsinterview*, Akademisk forlag: Viborg (241 sider)

Høyer, S (1995) *Pressen mellom teknologi og samfunn*, Universitetsforlaget: Oslo (407 sider)

Jensen, A (red) (2005) "Ytringsfrihet bør finde Sted", Årbok fra Norsk Redaktørforening 2005, IJ-forlaget: Kristiansand (198 sider)

Ottosen, R, Røssland, L.A, og Østbye, H (2002) *Norsk pressehistorie*, Det norske samlaget: Oslo (235 sider)

Rasmussen, T (2004) *Mektig og aktverdig: betraktninger om journalistikkens legitimitet*, IJ-forlaget: Kristiansand (168 sider)

2 105 sider

APPENDIX

3 vedlegg:

Vedlegg 1: Intervjuguide (2 sider)

Vedlegg 2: Oversikt over opplagsutvikling for Klassekampen 1986 -2005.

Vedlegg 3: Oversikt over opplagstall og driftsresultat for Klassekampen 1986-2004.

Vedlegg 1:

Intervjuguide

Informasjon om intervju:

- Intervjuobjekt: Paul Bjerke
- Dato og sted: 04.07.05, Møterom ved Institutt for Medier og kommunikasjon, UiO.
- Praktisk informasjon: 2 timer, lydbåndopptak
- Veileder ved IMK: Terje Rasmussen
- Andre som er / skal intervjues: Allern, Bjerke, Michelet og Braanen
-

Presentasjon av hovedoppgave:

- Tema for intervjuet / oppgaven: Konfliktene i 1997 og redaktørrollen står i fokus, men nødvendig med et tilbakeblikk på avisas forhistorie som partiavis. Trekke linjene framover mot dagens avis.
- Målsetting:
 - o Undersøke redaktørskiftet i 1997.
 - o Forsøke å belyse dagens avis og den senere utviklingen av Klassekampen.
 - o Beskrive redaktørrollen i Klassekampen under utvikling

INTERVJU:

Forhold til AKP :

- Hvor lenge var du medlem av AKP (ml)?
- Var du aktiv i partiarbeid i AKP i tillegg til å arbeide i avisa?
- Når begynte du å arbeide i Klassekampen? Hvordan rekruttert?
- Hva var jobben din i Klassekampen før du ble redaktør?

Perioden 1991 – 1995

- Beskriv din første periode i avisa?
- Hvor ofte fungerte du som redaktør i Allerns fravær?
- Det var knyttet spenninger til Birgit Hatlehol som debatt- og kulturredaktør omkring 1992, hva innebar dette?
- I 1995 kom det et forslag fra Kristen Nygård med et forslag om ny profil, evt sammenslåing av avisa med Ny Tid. Husker du bakgrunnen for dette forslaget? Hadde det bakgrunn i et ønske i redaksjonen om å endre profil evt tilknytning til AKP ?

Redaktørrollen i Klassekampen:

- Du etterfulgte Allern som redaktør: Hva innebar dette av redaksjonelle endringer?
- Hvor fritt stod du i å utpeke dine redaksjonelle medarbeidere?
- Opplevde du full frihet i henhold til redaktørplakaten?
- Var redaktørrollen en politisk eller journalistisk-profesjonell jobb?
- Relasjonen til majoritetseier AKP?
- Var det noen konflikter omkring redaktørrollen under Allern som redaktør?
- Hvordan var forholdet til eierne i avisa?
- Hvordan var forholdet til styret i avisa?
- Hvordan var forholdet til interessegruppene omkring avisa før konfliktene eskalerte?

Debattene på KK-forum

- Jeg tar utgangspunkt i at debattene på KK-forum er en viktig kilde for å se sammenhenger og lengre konfliktlinjer fra AKP og Klassekampens historie, og hvordan dette eskalerte og resulterte i redaktørkonfliktene i 1997. Er dette en riktig vurdering?
- Har du noen generelle betraktninger om kulturdebattene på KK-forum som begynte i 1996? Hva var dine holdninger til dette? Var redaksjonen enig?
- Hva vil du si det var debattene handlet om? Hvem var aktive?
- Grovt sett var det to linjer som gjentok seg i debattene, kan du kommentere?
 - 1: Kritikk av kultursidene som etter hvert ble mer og mer personifiserte omkring deg og Røssaak.
 - 2: Kritikk av det at dere ikke deltok i forumets debatter. Denne kritikken var knyttet til Klassekampens partihistorie og bevegelsens eierskap til avisa?
- Var den kritiserte kulturprofilen redaksjonens eller Røssaaks linje?
- Linja med kulturelledere fra Birgit Hatlehol, Therese Bjørneboe til Røssaak: Både debattinnlegg i forumet og Allern ga uttrykk for at det var en sammenhengende redaksjonell linje. Hvor avgjørende var Røssaak i denne konflikten, eller var han feil mann på feil sted?

Avsettelse av Bjerke

- Styreleder Aksel Nærstad ble avsatt våren 1997, hva skyldtes dette?
- Hvorfor fortsatte du som redaktør på tross av at Nærstad ble avsatt? (selv om du hadde signalisert det motsatte?)
- Tidspunktet for avviklingen av kommandittselskapet: uheldig eller ubetydelig?
- Var redaksjonen enhetlig i sine meninger om avisa eller var det uenigheter om den redaksjonelle profilen?
- Hva var dine vurderinger av kritikken av den redaksjonelle linja i forhold til avisas formålsparagraf?
- Et avisstyre er i henhold til redaktørplakaten i sin fulle rett til å avsette en redaktør de mener ikke følger formålsparagrafen. Er dette relevant i forhold til avsettelsen av deg?
- Hva mener du om prosessene omkring avsettelsen av deg som redaktør? Var det et overtramp på redaktørplakaten og fri presse?
- Var utfallet uunngåelig? Hva skulle vært gjort annerledes?
- Hva sier avsettelsen av deg og ansettelsen av Michelet om forholdet mellom parti og avis i 1997?

Klassekampen under Jon Michelet

- Hva skjedde med KK som følge av redaktørskiftet? Hvilke endringer?
- Hvordan endret dette Klassekampen som avisprosjekt?
- Avisen kom seg på fote igjen under Michelet: Hvordan overlevde avisa?
- Hvilken redaktørrolle representerer Michelet?

Braanen som redaktør

- Kan du utdype ditt sitat fra Klassekampen, 12 februar 2004: *Med unntak av en nekrolog, er dette første gang jeg skriver i Klassekampen siden jeg ble avsatt av styret som redaktør i avisa høsten 1997 på grunn av uenighet om avisas profil. Jeg vender tilbake fordi Klassekampen, slik jeg ser det, nå følger den samme redaksjonelle hovedlinja som vi sto for i 1997. Et slikt prosjekt vil jeg gjerne bidra til.* (Bjerke i Klassekampen 12.02.04).
- Hva hadde skjedd som bidro til å endre ditt syn på den redaksjonelle linja?
- Hva er dine vurderinger av avisa under Braanen sett i forhold til de konfliktlinjene som vi har vært inne på?
- Hva sier ansettelsen av Braanen om forholdet mellom parti og avis i 2002?
- Hvilken redaktørrolle representerer Braanen?
- Hva kjennetegner Klassekampen i dag?

Vedlegg 2:

Opplagsutvikling for Klassekampen 1986-2005

Årstall	Totalt opplag	Opplags- endring (antall)	Opplags- endring (%)	Totalt løssalg	Totalt abonnement	Abonne- ments- endring (antall)	Abonne- ments- endring (%)
2005	8759	1247	16,6	206	8553	1214	17,0
2004	7512	334	4,7	200	7312	335	4,8
2003	7178	249	3,6	201	6977	235	3,5
2002	6929	281	4,2	187	6742	269	4,0
2001	6648	91	1,4	175	6473	79	0,1
2000	6557	80	1,2	163	6394	99	0,2
1999	6477	-29	-0,4	182	6295	11	0,2
1998	6506	-1581	-19,5	222	6284	-1549	-19,8
1997	8087	291	3,7	254	7833	313	4,1
1996	7796	-1307	-14,4	276	7520	-1544	-17
1995	9103	-719	-7,3	395	9064	-446	-4,7
1994	9822	130	1,3	312	9510	187	2,0
1993	9692	-350	-3,5	369	9323	-249	2,6
1992	10042	810	8,8	470	9572	843	10,9
1991	9232	1026	12,5	503	8729	1000	12,9
1990	8206	-243	-2,8	477	7729	-111	-1,4
1989	8449	264	3,5	609	7840	300	3,9
1988	8185	85	1,0	645	7540		
1987	8100	80	0,9				
1986	8020						

Røde tall indikerer nedgang i opplag og abonnement, svarte tall oppgang.

Kilder: Norske mediers landsforbund (www.mediebedriftene.no), Medienorge (www.medienorge.uib.no) og disponent i Klassekampen, Marga van der Wal (20.10.05).

Vedlegg 3:

Opplagstall og driftsresultat for Klassekampen 1986–2004

Årstall	Totalt opplag	Opplagsendring (%)	Driftsresultat
2004	7512	4,7	-901 535
2003	7178	3,6	1 76802
2002	6929	4,2	1 727 282
2001	6648	1,4	83 565
2000	6557	1,2	-351 413
1999	6477	-0,4	-2 658 378
1998	6506	-19,5	-3 000 078
1997	8087	3,7	-1 120 356
1996	7796	-14,4	-2 388 650
1995	9103	-7,3	-490 353
1994	9822	1,3	-397 586
1993	9692	-3,5	94 934
1992	10042	8,8	-2 121 010
1991	9232	12,5	-1 828 313
1990	8206	-2,8	-609 313
1989	8449	3,5	-642 850
1988	8185	1,0	
1987	8100	0,9	
1986	8020		

Kilder: Norske mediers landsforbund (www.mediebedriftene.no), Medienorge (www.medienorge.uib.no) og Marga van der Wal (20.10.05).